BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ VE EZİLEN ULUSLAR BİRLEŞİN

TEORİ

SOSYALİST PARTİ YAYIN ORGANI

Ferit İlsever

Nasıl Bir Cezaevi Reformu?

Mihri Belli

Yüce Hedeflere Yönelmek

Osman Kuruca

İktidar Mücadelesi, İşçiler ve Parti

Ender Helvacıoğlu

Cem Boyner'in Kapitalizm Programı Çıkmaz Sokaktır

Hasan Yalçın

Boşluğun Çağrısı

Mehmet Bedri Gültekin

Dünyada Balkanlaşma ve SB'de Milliyetçi Hareketler

Turan Dursun

Kur'an'daki "İman"ın Anayurdu

8 Mart Dünya Kadınlar Günü Kutlu Olsun

Şule Perinçek / **Ataerkil İdeolojinin Sürdürülmesinde Kadının Rolü**

Nihan Bilgin / **Kadın Doğurganlığı Üzerine**

Sibel Pekşenlik Karaoğlu / **Çalışma Yaşamında Kadın**

Tülin Tınaz Tankut / **Türkiye'de Cinsel Taciz İlk Kez Sorunsallaştırıldı**

İlknur Kalan / **Dinci Yükseliş ve Kadın Hareketi**

MART 1990

3

3000 TL

KAYNAK YAYINLARI

Başmuhasip Sok. Talas Han No: 16/4
Cağaloğlu / İSTANBUL: Tel: 513 83 52—53

ÇIKTI

DOĞU PERİNÇEK

Stalin'den Gorbaçov'a

DOĞU PERİNÇEK

Stalin'den Gorbaçov'a

Gorbaçov nereye gidiyor?
Sovyet imparatorluğu parçalanıyor mu?
Sovyetler Birliği'nin önündeki seçenekler?
Piyasa mı kazanacak, yoksa işçi devrimi mi geliyor?
Ekim devriminin ülkesi
hangi süreçlerden geçerek bugünlere geldi?
Bu açıdan 1930'ların, 50'lerin ve 80'lerin
kritik olduğu görülüyor.
Perinçek, bu kitabında Sovyetler Birliği'nin dününü
ve yarınını anlamak için, saflaşmaları,
bu saflaşmaların tarih içindeki bağlantılarını,
süreklilik ve kopuşları tahlil ediyor ve şöyle diyor:
"Bu kitapta yer alan her satırı yazarken
bana baktığını hissettiğim insan,
işte bu kitabın kapağında size de bakan,
o 'yasaklı adam'dır.
Bilimsel Sosyalizmin birikimini aşmak isteyenler de,
Bilimsel Sosyalizmi yıkmak isteyenler de,
işe Stalin eleştirisiyle başlamak zorundalar."

Fiyatı: 7350

TEORİ

SOSYALİST PARTİ YAYIN ORGANI

Mart 1990 Sayı 3 3000 TL.

SAHİBİ

Ferit İlsever

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

İsmet Arslan

YÖNETİM YERİ

Balabanağa Mah.
Ahmet Şuayip Sok.
Ufuk Apt. No: 8/5 Daire: 11
Laleli/İstanbul
Tel: 522 13 80

YAZIŞMA ADRESİ

Başmusahip Sok. Talas Han
No: 16 Kat: 4 34410 Cağaloğlu
İstanbul Tel: 513 83 52-53

ABONE KOŞULLARI

1 Yıllık 30.000 TL.
6 Aylık 15.000 TL.
Yurtdışı Yıllık 45 DM
Yurtdışı Fiyatı 4 DM
POSTA ÇEKİ NO
İsmet Arslan, 466352

İLANLAR

Kapak İçi 1.000.000 TL.
İç Sayfalar 700.000 TL.

DİZGİ—OFSET HAZIRLIK

Sistem Ofset Tel: 520 66 27

BASKI

Uygun Matbaası Tel: 520 75 95

KAPAK BASKI

Gürtaş Ofset Tel: 519 11 78

DAĞITIM

Hür Dağıtım

İÇİNDEKİLER

BU SAYIDA

OSMAN KURUCA
İktidar Mücadelesi, İşçiler ve Parti 2

ENDER HELVACIOĞLU
Cem Boyner'in Kapitalizm Programı
Çıkmaz Sokaktır 10

FERİT İLSEVER
Nasıl Bir Cezaevi Reformu? 19

HASAN YALÇIN
Boşluğun Çağrısı 23

MİHRİ BELLİ
Yüce Hedeflere Yönelmek 27

MEHMET BEDRİ GÜLTEKİN
Dünyada Balkanlaşma ve
SB'de Milliyetçi Hareketler 33

8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ KUTLU OLSUN

ŞULE PERİNÇEK
Ataerkil İdeolojinin Sürdürülmesinde
Kadının Rolü 41

NİHAN BİLGİN
Kadın Doğurganlığı Üzerine 44

SİBEL PEKŞENLİK KARAOĞLU
Çalışma Yaşamında Kadın 47

TÜLİN TINAZ TANKUT
Türkiye'de Cinsel Taciz
İlk Kez Sorunsallaştırıldı 50

İLKNUR KALAN
Dinci Yükseliş ve Kadın Hareketi 53

KUTSAL KİTAPLARIN KAYNAKLARI/KUR'AN

TURAN DURSUN
Kur'an'daki "İman"ın Anayurdu 58

TARİHİMİZDEN

AHMET CEVAT
Matem Günü Münasebetiyle
M.KEMAL'DEN M.SUPHİ'YE
"Aynı Hedefe Yöneliyoruz" 63

GEÇEN AY

Tütün Üreticisinin Mücadelesi
ve Yeni Umutlar/
Bilsak'ta Sosyalizm Panelleri 69

YAYIN DÜNYASI

Birikim-D.Avrupa'da Sosyalist
Muhalefet / Sosyalist Birlik-
Reformizm ve Uyanıklık /
Aile Belası / Yeni Forum-
Fırsattan İstifade Şahinlik /
Eski Devrimciden Türk Kapitalizmine
Taze Kan 72

Osman Bilge Kuruca

İktidar Mücadelesi, İşçiler ve Parti

Son yıllarda sosyalistlerin değiştirici ruhu tekrar tekrar sınava girdi. 12 Eylül güçleri "değiştirilmezlik" ideolojisini her türlü yönlendirme yoluyla devrimci değerlerin üzerine sürdü. Bunun için yalnızca çıplak şiddet kullanılmadı. Aynı zamanda şiddet, gerçekleri anlaşılmazlık içine sokan bir sis perdesine de dönüştürüldü. Amaç, sosyalistleri Türkiye'nin geleceğinden koparmak, günün kabullenmişleri haline getirmekti. Sosyalist hareket kimliğini yok etmeye yönelen bir ideolojik tahribatla karşı karşıya kalmıştı. Tahrip edilmeye çalışılan iktidar düşüncesiydi.

'80'den sonra sosyalistler arasındaki saflaşmada iktidar sorununa yaklaşım belirleyici bir rol oynadı. Bu yarın için yapılan bir tartışmadan çok, bugünün görevlerine ilişkin bir tartışmaydı. Nitekim mücadele etmeye ve örgütlenmeye yönelik ayrışmalar buradan başladı. Emekçilerin '80'lerin sonuna doğru bir kuvvet olarak siyaset alanına çıkmaya başlaması bu tartışmaların kitleselleşmesine yol açtığı gibi, önemini daha da artırdı. İktidar konusunda yürütülen tartışmalar, işçiler nasıl örgütlenecek, işçi hareketi nasıl birleşecek ve başarı kazanacak tartışmasının tam da kendisiydi.

İktidar İçin Olmak Ya Da Yönetilen Bir Sınıf Olarak Kalmak

İktidar teorisi sınıfların manyetik kutbudur. Adaletsiz bölüşüm sistemi hakim sınıfların iktidar gücüyle ayakta duruyor. Adaletli bir bölüşüm düzeni de bu haksızlığa uğrayanların iktidarıyla gerçekleşebilir. Emekçilerin toplum içinde bir çekim alanı yaratabilmeleri böyle bir kutbun varlığına bağlıdır. Bu kutup, emekçilerin kendi iktidarları altında düzeni nasıl değiştireceklerini, sorunlara nasıl çözümler bulacaklarını, güç yaratma ve mücadele pratiği içinde göstermeleriyle gerçekleşebilir. Aksi takdirde hakim sınıfların yörüngesine girmek kaçınılmazdır. Bundandır ki, hakim sınıflar her zaman kendi iktidarlarını koruyabilmek için halktaki iktidar fikrini yok etmeye çalışırlar. Burjuvazinin ideolojik hegemonyasını sağlamak için yürüttüğü mücadelenin esasını bu oluşturur. Çünkü iktidar amacından koparılmış bir sosyalizm düzenin bir parçası haline getirilebilir ve iktidar hedefinden uzaklaştırılmış bir sınıf mücadelesi kabul edilebilir bir muhalefettir.

1955'de İstanbul'da doğdu. 1970 yılında Marksizmi benimsedi. 1971'de Aydınlık saflarına katıldı. 1974'de TİİKP-Yurtdışı davası nedeniyle tutuklandı. 2.5 yıl cezaevinde kaldıktan sonra tahliye oldu. 1978'de kurulan TİKP'nin üyesiydi. Saçak dergisinde Osman Abbasoğlu adıyla yazıları çıktı. 2000'e Doğru dergisi Yayın Kurulu Üyeliği'nde bulundu. Sosyalist Parti kuruluş çalışmalarına katıldı. Halen SP Merkez Karar Kurul ve Başkanlık Kurulu Üyesi'dir. Evli ve bir çocukludur.

İktidar perspektifi sosyalistler için olmak ya da olmamak sorunudur. Ancak emekçi iktidarı sosyalistler istediği için gerçekleşmez. Yukarıdaki belirleme nesnel bir gerekliliğe dayanmaktadır. İktidar için olup olmama sorunu, emekçilerin bulundukları durumda kalıp kalmaması sorunundan kaynaklanmaktadır. Emekçiler ya iktidara gelecekler ya da yönetilen ve sömürülen bir sınıf olarak kalacaklardır. Emekçiler için iktidar olmaktan başka bir çare yoktur.

Bunun içindir ki, iktidar perspektifi sınıf perspektifinin billurlaştırılmış bir ifadesidir. İktidar düşüncesi ve sınıf çizgisi bir bütünü oluştururlar. Ya ikisi birlikte vardır ya da yoktur. Ayrı ayrı tartılmaları mümkün değildir. Emekçilere yabancılaşmış kimi aydınların devrimci bir iktidar için mücadeleyi reddetme noktasına gelmeleri bunun için olağandır. Sosyalistler içinde ise, iktidar teorisi ile sınıf çizgisi arasındaki bağın kavranmaması tipik bir zaaftır. Bugün emekçilerin büyük bir çoğunluğunun kendi iktidarlarını kurma anlayışına sahip olmamaları, bazılarının, iktidar güçlerini emekçilerin dışında yaratmak gibi bir görüşü geliştirmelerine yol açmıştır. Kendilerini sosyalist olarak tanımlayanların çoğu emekçilerin iktidara gelmesini açıkça reddetmezler. Onlara göre, öyle bir an gelecektir ki, emekçiler harekete geçecek ve iktidara geleceklerdir. Emekçilerin birdenbire bilinçleneceği ve patlayacağı görüşü emekçilere idealist bir şekilde yaklaşmaktadır. İktidar güçleri sınıf mücadelesi pratiği içinde adım adım yaratılmazsa, o gün hiç gelmeyecektir. İktidar mücadelesinin öznesinden koparılması, emekçilerin dışındaki bir gücün bu süreci yataracağının düşünülmesi, grupçu ideolojinin ve gruplar arası rekabeti esas almanın temelini oluşturmaktadır.

İktidar mücadelesi adım adım inşa edilecek bir süreçtir. Deneyler göstermektedir ki, iktidar mücadelesi, devrimci bir iktidar programıyla, programa canlılık kazandıracak bir iktidar mücadelesiyle ve bütün bunların gerçekleştirilmesi için örgütlü bir emekçi gücünü oluşturmayı esas almasıyla belirlenmektedir.

İktidar Mücadelesinin Güç Merkezi Aydınlardan Emekçilere Doğru Kaydı

1960'dan sonra ekonomik yapıdaki değişmeler ve gelişen özgürlük ortamı sosyalizmin yayılması için elverişli bir zemin yarattı. Köylerden kentlere göç, sanayinin gelişmesi, işçilerin ve işsizlerin sayısını arttırarak sınıf ilişkilerini daha da keskinleştirdi. Bu mücadelede aydınlar önemli bir rol oynadılar. Bunda birinci olarak, emekçilerle yaygın bağları olan bir aydın kesiminin oluşması rol oynamıştı. Göç ve işçileşme süreci öğrenciler arasında emekçi yakınlarının sayısını arttırmıştı. İkinci olarak ise, aydınların Kemalist devrimlerden beri gelen ilerici geleneklerin takipçisi olmalarıydı. Bu geleneğin düzenin çelişmelerinin derinleşmesi karşısında tıkanmış olması nedeniyle, dünya çapında gelişen sosyalizm dalgası yeni bir umut yarattı. Önemli bir aydın birikimi sosyalizmi benimsedi. Binlerce genç, emekçiler içinde sosyalizmi yaymaya çalıştı. Emekçilerle kaderini birleştirme, tersinin ayıplandığı bir kültür oluşturdu. Aydınlar, Cumhuriyet devrimlerinden sonra ikinci kez sosyal uyanışı etkileyen bir rol oynadılar. Bu dönemde siyasileşmede ve kitle gösterilerinde öğrenci hareketi yönlendirici oldu. 1960'ların sonuna doğru oluşan sosyalist örgütlenmeler bir aydın omurgasına dayanıyordu. Bu süreç 1980'lere kadar sürdü. Birçok işçi ve emekçi bu süreç içinde sosyalizmi benimsediyse de bu, örgüt yapılarını değiştirici ölçüde olmadı. Sayıca az sosyalist içşi önderi, sınıf içinde siyasal bir inisiyatif yaratamadılar. Bu şartlar, iktidarın sınıf mücadelesi pratiği dışında "halk için" gerçekleşebileceği şeklindeki hatalı bir düşünceye temel oluş-

turdu. Mücadeleyi emekçilerin giderek inisiyatif kazanacağı bir süreç olarak görmemek, yakın iktidar arayışlarını, dolayısıyla darbeciliği ve maceracılığı ortaya çıkardı.

'80'den sonra iki önemli değişme oldu. Bunlardan birincisi, aydınların yapısındaki değişmeydi. 1980'lerdeki yoksullaşma süreci gelir dilimleri arasında büyük bir uçurum yarattı. Ekonomik kriz orta kesimi oluşturan aydınlar içinde hızlı bir parçalanma sürecini başlattı. Aydınların bir bölümü mesleklerinde düşük ücretliler kapsamına girdi. Bir kısmı ise, ya fabrikalarda işe girdi ya da işsizler kervanına katıldı. Değerli bir aydın birikimi ise, yıllarını cezaevlerinde geçirmek zorunda bırakıldı. Bu gelişmeler aydınların bir bölümünü emekçi hareketinin bir parçası haline getirdi. Aydınların bir diğer bölümü ise, düzenin taze kuvvetlerini oluşturdu. Devlet bir taraftan şiddetle, diğer taraftan zengin olma olanaklarını önlerine açarak bunları dönüştürdü. Dış ve iç borçlarla oluşturulan kaynaklarla yaratılan yeni sektörlerin yetişmiş insan gücü ihtiyacı bu kişiler tarafından karşılandı. Bunun yanısıra, sınıf çelişmelerini örtüştürmeye yönelik bir fikir üretimini gerçekleştirme görevini de üstlendiler. Böyle bir yapılanmanın ideolojik söylemi, devrimci iktidarı kötüleyerek düzeni iyileştirme projelerini savunmak ve emekçileri aşağılayarak bireyciliği ve köşeyi dönme ruhunu yüceltmek oldu.

1980'li yıllarda emekçilerin durumunda da önemli bir değişme gerçekleşti. 12 Eylül rejimi işçi ücretlerini yarı yarıya düşürdü. Grev, toplu sözleşme ve sendika yasalarındaki değişikliklerle işçiler üzerindeki baskılar arttırıldı. Sayıları hızla artan işsizler, kent varoşlarını doldurdu. Köylüler de bu yoksullaşmadan paylarını aldılar. Görülmedik şekilde en aşağıya itilen emekçi kitleleri elbetteki bir çıkış yolu arayacaktı. İşçiler ve yoksul köylüler içinde '80'lere kadar atılan tohumlar bu şartlar içinde hızla yeşermeye başladı. Sosyalist işçiler sınıf içinde önemli bir inisiyatif kazandılar. Bu gelişmeler önemli sonuçlara yol açtı. Birinci sonuç, emekçilerin örgütlü kalma ve örgütlenme konusundaki duyarlılıklarının güçlenmesiydi. '80 öncesi örgütlenmelerden ayakta kalanlar daha çok işçiler olmuştu. Aynı zamanda öncü işçiler '87'den sonra sanayi merkezlerinde sendikal bilinci yer yer aşarak bölgesel siyasi örgütlenmeleri gerçekleştirmişlerdi. İkinci sonuç, iktidar sorununun işçiler arasında yaygın bir şekilde tartılmaya başlanmasıydı. Düzen partilerine ve özellikle sosyal demokrat partilere duyulan güvensizlik bu arayışı güçlendirdi. Bunun önemli göstergelerinden birisi, "işçiler birleşin iktidara yerleşin" şiarının işçi kitleleri tarafından yaygın bir şekilde kullanılmasıydı. İşçiler kendi işyerlerinde işyeri komiteleri oluşturarak sendika dışında kendi sorunlarını kendilerinin çözmeye yönelmesi bir başka önemli göstergeydi. Doğu'da köylüler arasında kuvvetli bir iktidar arayışı gene bu dönemde ortaya çıktı. Üçüncü sonuç, emekçi hareketinin ülke politikasında bir ağırlık oluşturmaya başlamasıydı. Doğu'da yoksul köylü hareketinin ve bahar eylemlerinin kazandığı başarıların ülke çapında bütün kesimler üzerinde yankıları oldu.

Bütün bu gelişmeler '80'lere kadar olan sürecin değiştiğini, artık iktidar mücadelesinde güç merkezini aydınlardan emekçilere doğru kaydığını açık bir şekilde göstermektedir. '80'li yıllarda kriz öylesine derinleşmiştir ki, bu krizden devrimci bir çıkış için, en çok ezilenlerden başka hangi kuvvet öne çıkabilirdi.

Sosyalistler İçindeki Saflaşmanın Temeli

'80'lerin sonuna doğru iktidar mücadelesinin güç merkezinin aydınlardan emekçilere doğru kayması kendilerini sosyalist olarak tanımlayan örgütleri bir dönüm noktasına getirdi. Halen grup yapıları esas olarak aydınlara dayanıyordu. Aydınlar içinde dü-

zenle birleşme eğilimlerinin güçlenmesi ve derinleşen krizin bir emekçi radikalizmine zorlaması bu örgütlerde yoğun iç tartışmalara neden oldu. Ya emekçilerle birleşme sürecine girilecek ya da mücadelenin ve sınıfın dışında bir aydın kulübüne dönüşülecekti. Süreç içinde emekçilere yabancılaşmış aydınların emekçilerin iktidarı için rizikolara girmeleri mümkün değildi. İşçinin ihtiyacı ise, en alttan kurtulmanın yollarını bulmaktı. '80'li yılların reformcu akımı sırtını emekçilere dönerek iktidar mücadelesini reddetti. Devrimci gruplarda ise, az veya çok emekçi hareketine yönelme çabası görüldü. Reformculuk ve devrimcilik saflaşması böyle bir sınıf temeline oturdu.

İktidar için mücadeleyi red teorileri '80'den sonra ilk kez sivil toplumcu tezlerle kendisini gösterdi. Sivil toplumculuk tarihi gelişmeyi reddederek devrimci dönüşümler yerine, evrimleri savundu. Devrimlerin hatalı olduğu tezini işledi. Buna bağlı olarak öncülük yerine, artçılık, örgütlülük yerine bireycilik, halkla kaderi birleştirme yerine ise, "yarın için bugünü harcamama" teorileri geliştirildi.

Sosyalist iktidarları kötüledikten sonra artık hakim sınıfların iktidarını kabul etmekten başka bir çare kalmıyordu. 12 Eylül iktidarını savunmak için ise, "dönek" olmak gerekiyordu. işte tam da bu noktada (SODEP) SHP iktidarı kabul edilebilir görülmeye başlandı. "SHP'li sosyalistlik" teslimiyetçi çizginin bir versiyonundan başka birşey değildi. Kendilerini radikal olarak tanımlayan bazı kümelenmeler de bu çizginin içinde yer aldılar. Bu akımın belirgin özelliği, tamamen bir SHP iktidarına bel bağlamasıydı. Ancak bir SHP iktidarından sonra radikal fikirler halk önüne çıkabilirdi. Böylece sınıf mücadelesinin hedefleri SHP iktidarının gerçekleşmesine tabi kılınıyordu. "SHP'li sosyalistler" masa başlarında kendilerine "sosyalizm", halka ise, SHP programını götürdüler. Saldırılardan korunak teorisi "SHP'li sosyalistleri" h[illegible]ktan koruyarak düzene kazandı.

Reformcu çizgi son yıllarda Gorbaçov rüzgârına sırtını vererek kendine uygun bir teorik temel buldu. Sosyalizmle kapitalizmin buluşmaya gittiği, devrimler çağının bittiği, emperyalizmle dünya halkları arasındaki çelişmenin sona erdiği şeklindeki görüşler TBKP'liler ve bir aydın çevresi tarafından kabul gördü. Devrim rededilerek demokratik dönüşümler hedeflendi. AT'na girerek demokratik devrimin gerçekleşeceği ileri sürüldü. Emekçilere önerilen şey ise, ulusal mutabakat oldu.

Bu teslimiyetçi akımların dışında kalan bazı gruplarda ülkenin özgüllüklerini ve sosyalizmin deneylerini dikkate alan bir program koyamadılar. Ayrıca bu gruplar, iktidar hedefini de statik bir şekilde kavramakta, bu mücadeleyi emekçilerin pratik bir sorunu olarak görmemekte, siyasal önderlik adına kendi gruplarının yürüttüğü bir süreç olarak algılamaktadırlar. Bunun kaçınılmaz sonucu, gruplar arası rekabeti, devlete karşı mücadelenin esas kuvveti olarak görmek olmaktadır. Bu yaklaşımın işçilerin iktidar mücadelesine zarar verdiği açıktır.

Sosyalist Parti '80'lerin saflaşmasında devrimci bir seçenek olarak ortaya çıktı. Sosyalist Parti işçilerle birleşmeyi esas aldı, devrimci iktidar hedefini net bir şekilde programında belirtti. SP Programı "yüzyıllık demokratik devrim mücadelesini işçi sınıfı önderliğinde kesin başarıya ulaştırarak demokratik halk iktidarını gerçekleştirmek ve durmaksızın sosyalizmin kuruluşuna geçmeyi" amaç olarak belirledi. Sosyalist Parti bu amacın gerçekleştirilmesi için örgütlü bir emekçi gücünü yaratmayı birincil görev olarak önüne koydu. Yönetim kurullarında emekçilerin çoğunlukta olmasının bir tüzük hükmüne bağlanması, partinin emekçilerle birleşme kararlılığını göstermektedir. Program sosyalizmin kuruluşunun "mahalle ve sokaklardan köylere kadar demokratik bir bi-

çimde örgütlenmiş" halk gücünün eseri olacağını belirtmektedir. Sosyalist Parti tüzük ve programı, gerek iktidarı sırasında gerekse de iktidar mücadelesinde, emekçilere dayanmaya ve emekçi inisiyatifini yaratmaya yönlendirici bir nitelik taşımaktadır.

Niçin Güç Yaratma?

Sınıf mücadelesi güçlerin çatışmasıdır. Bunun içindir ki, ideolojik ve siyasi mücadele aynı zamanda bir güç yaratma mücadelesidir. Siyasetler ancak bir güçle pratiğe girebilir ve sonuç alabilir. Siyasi mücadelenin değiştirici bir güce dayanarak yürütülmesi, siyaseti üst düzeyde yapılacak bir iş olarak gören, dolayısıyla görevleri hakim sınıflara bırakan reformculukla önemli bir ayrımı oluşturmaktadır.

Güç yaratmaktan iktidar mücadelesinin güçlerinin hazırlanması anlaşılmalıdır. Güç yaratmak sadece bir aritmetik fazlalık olarak görülmemelidir. Şekilsizliğin süreksizliği getirdiğini geçmiş pratik gösteriyor. Bunun için öncü bir partinin olması programıyla bu güçleri şekillendirmesi tayin edici önemdedir. Ayrıca iktidar güçlerinin yaratılmasından sadece partinin örgütlü gücünü yaratmayı anlamak da hatalıdır. Parti iktidar mücadelesinin öncü bir gücüdür. Onun varlık nedeni, emekçileri sahneye çıkarmak, köylerde, semtlerde, işyerlerinde emekçilerin kendi kendilerini yönetecekleri iktidar organlarının oluşmasına ve bir siyasal etkinlik kazanmasına çalışmaktır.

Parti: Tarihi Gelişmenin Manivelası

Parti bir iktidar programı temelinde birleşen örgütlü bir güçtür. Objektif şartlar olgun olsun ya da olmasın sınıf çelişmeleri yaşandığı sürece ezilenlerin devrimci bir partiye ihtiyacı olacaktır. Bazıları sınıf mücadelesine önderlikten bir tepki göstermeyi anlamaktadır. Tepki ile sınıf mücadelesinde bir taraf olmak mümkündür. Ama öncülük edilemeyeceği de bir gerçektir. Parti, programıyla ve örgütlü gücüyle sınıf mücadelesinin yönünü ve hedeflerini belirler. Emekçileri tarih sahnesine çıkartmaya çalışır. Parti bu özelliğiyle tarihi gelişmenin bir manivelasıdır. Hakim sınıfların iktidarına sığınmış reformcuların parti fikrine saldırmaları boşuna değildir. Parti geleceği inşa eden bir araçtır. Ondan vazgeçen gelecekten de vazgeçmektedir.

Sosyalist bir parti öncü bir parti olmalıdır. Öncü olmak, önde kalmak değildir. Öncülük, birleşikliği vurgular. Parti, işçi sınıfının öncü bir parçasıdır. Öncü olmanın ölçütü, ne kendini böyle sıfatlandırmaktır, ne de sosyalizmde devlet olmaktır. Öncülüğün tek ölçüsü, sınıf hareketinin bir parçası olarak kalmak, sınıf içi bir kategori oluşturmak ve emekçilerin iktidar güçlerini yaratmaya yönelmektir. Bu ise ancak, partinin sınıfın öncülerini kazanmayı esas almasıyla ve sınıf içinde yaygın bir örgütlenmesiyle gerçeklenir. Son günlerde Doğu Avrupa ülkelerinde "öncü parti" kavramı rededildi. Bürokratik sınıfların öncüsü olan partiler bunu yaptılar. Bundan amacın emekçileri örgütsüzlüğe mahkûm etmek olduğu çok açıktır. Çünkü kendi içinde örgütlenmeyle manyetik bir alan yaratamayan bir sınıf kölelikten kurtulamaz.

Parti: İşçilerin Örgütlü Gücü

Sosyalist Parti kuruluş çalışmaları sırasında çok sık rastlanılan düşüncelerden biri de, emekçilerin içinde partinin örgütleneceği bir kuvvetin olmadığıydı. Önce teorik bir hazırlık yapılmalı, sosyalizmin sorunları çözülmeliydi. SP bu görüşlere karşı, özellikle emekçilerin isteğiyle ve çoğunluğu emekçi olan kurucular tarafından kuruldu. SP kuruluştan sonra yaygın örgütlenme çalışmalarına girişince "örgütler kuramazsınız", "nay-

lon örgütler olur' itirazları yükseldi. Bir aydın bencilliğiyle sınıfa yaklaşılıyor, eli kalem tutmayan, kitapları devirmemiş insanların parti kurması çok görünüyordu. Ayrıca sınıfa yabancılaştıkları için emekçiler içindeki kaynaşmayı ve kendi aydınlarını yaratmaya başladıklarını da göremiyorlardı. Ama en önemlisi, kafadaki parti modeli yanlıştı. Parti, bir aydın omurgasına dayanan örgütlenmelerden gelen bir alışkanlıkla kendileri gibilerinin "teorik" bir işi olarak kavranıyordu.

Sosyalist Parti'nin kuruluşu ve örgütlenmesi bu konudaki geri anlayışlara pratik bir cevap verdiği gibi, devrimci parti anlayışını yerleştirmede de önemli bir dönüm noktası oldu. SP'nin tüzüğünde yönetimlerde emekçi çoğunluğunun olması bir analize dayanıyordu. SP işçi sınıfı içindeki gelişmeleri ve arayışı tespit etmişti. Bu, sınıfın ihtiyaçlarına cevap veren, uygulanabilir bir tüzük maddesiydi. Nitekim, Sosyalist Parti'nin örgütçüleri yaygın örgütlenme çalışmaları sırasında onbinlerce emekçiyle görüştü. Krizin olanca ağırlığını üzerinde taşıyan ve bir çıkış yolu arayan birçok emekçi örgütlü mücadeleye katıldı. SP'nin sayısı 350'ye varan il, ilçe ve belde örgütlerindeki 1490 yöneticisinin çoğunluğu bu emekçilerden oluştu. Sosyalist Parti fabrikada çalışan beş çocuklu işçiden, sokaktaki simitçiden, tarlada çalışan köylüden parti yöneticisi olacağını ve onların partiyi yönetebileceklerini gösterdi. Sosyalist Parti bu yönelimiyle, parti sorununu, kimi aydınların artık soyut ve çürümüş dünyalarından çıkartarak, işçi ve köylü gerçekliğinin bir parçası haline getirdi.

Parti: Sınıf Mücadelesinin Karargâhı

Düzen partilerinin örgütlenmesinde merkez herşey, örgüt ise, hiçbir şeydir. Sadece seçim dönemlerinde faaliyete geçen örgüt işlevini tamamladıktan sonra yeni sessizliğe gömülür. Bu partilerde üyeler zaman zaman kullanılan bir figürandır. Devrimci bir parti örgütlenme anlayışıyla da düzen partilerinden temelde ayrılır. Partinin amacı bir emekçi iktidarı kurmak olduğu için, emekçilerin taban örgütlerinde toplanması ve inisiyatif kazanmaları partiyi yaşatan ve geliştiren temel bir etkendir. Parti, sınıf mücadelesinin devrimci bir karargahıdır. Sınıf mücadelesine önderlik edebilmek için fabrikalarda, semtlerde, köylerde örgütlenmeyi ve faaliyet yürütmeyi esas alır. Bu tür bir örgütlenme, partinin parlamenterist bir yolla değil, emekçilerin gücüyle iktidara gelme anlayışından kaynaklanmaktadır.

12 Eylül'den önceki devrimci örgütler sınıfın dışında karargahlarını oluşturmuşlardı. Bu daha önce değindiğimiz gibi nesnel bir durumdu. 12 Eylül'den sonra devrimcilikte sebat edenler, görece emekçilerle bağ kurabilmiş olanlardı. '80'den sonra devlet sosyalistleri mücadele dışına itmeye çalıştı. Sosyalistler bunun getirdiği bir dağınıklıkla karşı karşıya kaldılar. Diğer taraftan sınıf çelişmesi derinleşiyor, emekçiler içinde değişme ve değiştirme isteği artıyordu. Fabrikalar mücadelenin yoğunlaştığı merkezler haline gelmişti. İşte bu şartlarda '80'den önceki nesnel yetersizliklerden kaynaklanmış bir örgütlenme modelini savunma bugünün gerçekliğine uymadığı gibi, devrimci olabilmesi de mümkün değildi. Sınıfın dışında kalmak, mücadelenin dışında kalmaktı. Kendini mücadele dışında tutarak eskiyi belli biçimlerde devam ettirmek bir çürümeye yol açtı. Kendiliğindencilikle birleşen bu zaaf, sol içinde yaygın bir şekilde, kapalı devre tartışmalar yapmak, mücadele dışında teorik merkezler ya da bireyler yaratmak, sınıf gerçeğinden kopuk üst düzeyde siyasetler izlemek, sınıf mücadelesine bir kalp hastası gibi zaman zaman tekleyerek katılmak biçimlerinde ortaya çıktı.

Sol içindeki bu yaygın eğilimin belli ölçülerde SP'yi de etkilediği söylenebilir. Bura-

da en kritik sorun, parti faaliyetlerinin esas alanlarını fabrikalar ve köyler olarak görmemektir. Bu durum işçi üyelerin ve yöneticilerin yeterince fonksiyonel olamamasına ve giderek merkezlerin kabuk bağlamasına yol açmaktadır. Bunun tipik örneklerinden birisi de, parti faaliyetinden, parti binasındaki faaliyeti, parti merkezlerinden ise, parti binalarındaki yöneticileri anlama olmaktadır. Parti faaliyeti imajı daha çok il merkezinin veya genel merkezin yaptığı bazı merkezi siyasi faaliyetlerle aynileşmiştir. Merkezlerdeki işleri ağırlaştırmak, üyeleri doğal çevrelerinden koparmak, yönetimlerin sık sık yaptığı hatalardandır. Bu nedenlerle, emekçiler içindeki çalışma zaman zaman yürütülen istikrarsız bir çalışma durumuna dönüşebilmektedir.

Parti her zaman işyerlerinde, köylerde ve semtlerde siyasi faaliyet yürütmeyi esas almalıdır. Bu, o alanın özgüllükleri için yürütülecek mücadeleler olabileceği gibi, merkezi bir siyasetin o alanda uygulanması şeklinde de olabilir. Önemli olan, bütün siyasi faaliyetlerin merkezinin bu alanlar olmasıdır. Parti binası partinin kullandığı araçlardan biridir. Konferanslar ve irtibat kurma gibi bir işe yarar. Üyeleri mücadeleden ve alanlardan koparan "bina particiliği" reformcu bir parti anlayışıdır. Bina ve merkezi işlerde az sayıda görevli olmalı, merkezlerdeki işleyiş basitleştirilmeli, bütün yöneticileri ve üyeler doğal çevrelerinde mücadelenin başına geçmelidir.

Parti Temel Örgütleri: Devrimin Temel Güçlerinin Örgütlenmesi

Sosyalist bir parti iki tür örgütten oluşur. Bunlardan birincisi, devrimin temel kuvvetleri olan işçiler ve köylüler içinde fabrikalarda ve köylerde kurulan örgütlerdir. Bu özellikleri nedeniyle parti örgütlenmesinin temelini oluştururlar. Bu örgütler ne kadar güçlüyse partinin kökleri o kadar sağlamdır ve kitleleri yönlendirebiliyor demektir. İkinci tür örgütler, bu örgütlerdeki tecrübeleri toplayan, birleştiren ve yönlendiren, yönetim örgütleridir. Bu yönetim örgütlerinin görevlerini yapabilmesi, yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun üretim birimlerinden gelen emekçiler olmasıyla mümkündür. Parti kararlarının ve politikalarının sağlıklı olabilmesi, yönetimlerdeki emekçilerin ağırlığına, temel örgütlerin çokluğuna ve işlerliğine bağlıdır.

Temel örgütler, parti ile kitleler arasındaki ilişkinin canlı bir biçimidir. Temel örgütlerinin üyeleri emekçi hareketinin doğal bir parçası durumundadır. Emekçi hareketini yönlendirmek, bu temel örgütlerin çevrelerini etkilemesiyle mümkündür. Her temel örgütün görevi, kitle hareketinin başına geçmektir. Partinin kitlelere önderliği bu örgütler aracılığıyla olacaktır.

Temel örgütler iktidar organlarındandır. Temel örgütler öncü işçilerin, emekçilerin kendi kendilerini yönetme pratiğini gerçekleştirdikleri iktidar çekirdekleridir. Bu örgütlerin esas amaçları, üretim birimlerinde, kendilerinin de bir parçasını oluşturacakları iktidar organlarını yaratmak olmalıdır. Bunun içindir ki, her temel örgüt kendi alanının merkez komitesidir. Politikalar oluşturmada, yönetmede inisiyatifli olmalıdır. İktidar organlarının ilk çekirdeği olması, kitlelere güven vermesi, ancak böyle bir anlayışla mümkündür.

Temel örgütler ideolojik ve politik organlarıdır. Partinin sınıf mücadelesi gerçeğiyle temas etmesi bu örgütler aracılığıyla olacaktır. Parti kitle pratiğindeki zengin tecrübeleri ancak bu örgütler aracılığıyla alabilir. Özgül politikalar oluşturmak, genel politikaları alanında özgülleştirmek, kitlelerin ruh halini ve eğilimlerini ölçmek, kitleleri harekete geçirmeyi hedefleyen bir parti için tayin edici önemdedir. Bütün bunların tek tek bireyler olarak değil bir organ çalışmasıyla değerlendirilmesi sağlıklı sonuçların çı-

karılması için tayin edicidir.

Temel örgütler mücadeleyi örgütleyen, sınıfı başarmaya ve yönetmeye alıştıran örgütlerdir. Temel örgütlerin, siyasi mücadelenin sorunlarından, sağlık ve kültürel sorunlara kadar uzanan bir çalışması olmalıdır. Temel örgüt bu mücadeleler ve işler temelinde yalnız parti üyelerini değil diğer emekçileri de en geniş bir biçimde görevlendirme çizgisi izlemelidir. Bu pratik içinde emekçilerin özgüvenlerini geliştirmeli, yönetebileceklerini ve birlikte başarı kazanabileceklerini göstermelidirler. İnsan başarıları temelinde, kendindeki değiştirme kuvvetini yakalar.

Temel örgütler sıradan bilinci dönüştüren, insan kazanan örgütlerdir. Parti yeni üyeleri esas olarak temel örgütlerin çalışması sayesinde kazanır. Temel örgüt üyeleri hergün üretim alanında sıradan bilinci taşıyan emekçilerle yoğun bir ilişki içindedir. Bu çevreyi siyasetlerle etkilemek mümkündür. Ancak dönüştürme, kişinin hayatına girerek verilecek bir idelojik mücadeleyle, programın kavratılmasıyla olabilir. Birçok partilinin söylediği gibi mesele "üye yazmak" değil, insanı dönüştürecek üye yapmaktır. Temel örgütlerin görevlerini gerçekleştirebilmeleri ancak insan kazanmakla mümkündür.

Ender Helvacıoğlu

Cem Boyner'in Kapitalizm Programı Çıkmaz Sokaktır

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Yönetim Kurulu Başkanı Cem Boyner, derneğin 26 Ocak 1990 tarihli 20. Genel Kurul Toplantısında kapsamlı bir konuşma yaptı. Türk büyük burjuvazisinin günümüz dünyası ve Türkiye'sine ilişkin tahlillerini içeren ve geleceğe yönelik bir program sunan konuşmanın esaslı bir uzman kadronun katkılarıyla hazırlandığı ve genel bir eğilimi yansıttığı anlaşılıyor. Diyebiliriz ki, TÜSİAD Türkiye'nin en etkili burjuva partisidir. Başkan Boyner'in özenle seçilmiş formülasyonlar biçimindeki cümlelerden oluşan konuşması da bu "parti"nin programı.

Boyner, 2000'li yıllara doğru Türkiye'nin önüne şu genel hedefi koyuyor: Avrupalı patron ülkeler arasında yer alacak kapitalist Türkiye. Bu hedefe yönelik merkezi görev, Türkiye'nin kendini hızla ve her alanda Avrupa standartlarına uydurması. Bugün kavranacak siyasi halka ise, "Toplumsal Uzlaşma". Hem siyasiler hem de toplumdaki çeşitli karşıt çıkar grupları arasında önerilen bu uzlaşma aynı zamanda mevcut krize de bir çözüm olarak düşünülüyor. Boyner, bu politikanın dünya çapındaki gelişmelere de uygun olduğunu belirtiyor.

Dünyadaki ve Türkiye'deki birbirine karşıt dinamikler gözönüne alındığında bu hattın gerçekleşebilme olanağını tartışmadan önce, Boyner'in programının ana noktalarını açmakta yarar var.

Daha Olgun ve Daha Yaygın Bir Kapitalizm

Boyner Türk burjuvazisinin alaturkalıktan, kısa vadeli büyük vurgunlar peşinde koşan dar görüşlülükten kurtulması gerektiğini belirtiyor. Vahşi sömürüye ve kapkaççılığa dayanan dengesiz çarpık bir kapitalizm yerine, uzun vadeli düşünen, altyapısını güçlendiren oturmuş bir kapitalizm öneriyor. Şöyle konuşuyor:

"Şirketler nasıl başarılı olurlar? (Boyner'e göre ulusların başarılı olması, şirketlerinin başarılarına bağlı). Yenilik ve değişikliğe, hızlı gelişmeye ayak uydurarak, önce davranıp, gelişmiş bir teknolojiyi kendine uyarlayarak, ürünü öncelikle sunarak, pazardaki belli bir boşluğu ilk doldurarak. Ucuz işçilik, ucuz kapital gibi kısa süreli stratejik avantajlar orta vadede yeterli olmayacaktır."

*1959 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. İTÜ Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği bölümünü bitirdi. 1976'dan itibaren Aydınlık-TİKP saflarında devrimci gençlik hareketi içinde yer aldı. DGBF yöneticiliği ve İstanbul DGB Başkanlığı yaptı. 12 Eylül'den sonra **Yeni Olgu, Gökyüzü, 2000'e Doğru** ve **Saçak** Dergilerinde görev aldı. Gökyüzü Dergisi sahipliği, **2000'e Doğru** Dergisi Yayın Kurulu üyeliği ve **Saçak** Dergisi Yazı İşleri Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Bu dergilerde çeşitli konularda makaleleri yayımlandı. Halen **Teori** Dergisi Yazı İşlerinde çalışıyor.*

Tüm muhalefet odaklarının susturulduğu 12 Eylül döneminde "vahşi kâr"dan başka bir şey düşünmeyen TÜSİAD'ın, bu fikre gelmesindeki esas etkenin yükselen işçi hareketi olduğu anlaşılıyor. Konuşmasında 1990'da ücret artışı taleplerinin gündeme geleceğinden bahseden Boyner, çözümün "kısa zamanda eldeki sanayii teknolojik olarak yenilemekten" geçtiğini belirtiyor.

Teknolojik yenilenmenin zaten muazzam boyutlara varmış işsizliği artırıcı bir etki yapacağı açık. Boyner'in konuşmasında özel olarak işsizlik konusunda bir tahlil yok. Genelde kapitalizmin tabanının genişletilmesi ve daha fazla bölge ve nüfusun kapitalist ilişkiler içine çekilmesi öneriliyor. Boyner, gelişmiş ülkelerin küçümsenmeyecek bir iç pazara sahip olduklarından bahsediyor ve Türkiye'de gerek üretici gerek tüketici olsun modern kapitalist insan tipinin yaygınlaştırılmasını hedefliyor. Dışa açılmanın ülke içinde güçlü bir altyapı olmadan olanaksız olduğundan bahsediyor:

"Tüketicisi bilinçsiz, alım gücü düşük, kalite kavramı gelişmemiş ülkelerde sanayi, dolayısıyla ihracat 'yokuş yukarı'dır. Üreticinin üretemediği, alışkın olmadığı kalitedeki ürünü arzulayan pazarlara ihracat zordur. Bu nedenden gerek kalite gerek satınalma gücü ile gelişmiş bir iç pazar çok önemlidir... Üreten ve tüketen insanların sayısı, orduları oluşturan asker sayısından daha önemli hale gelmiştir."

Ana hedef olan özel kapitalizmin yaygınlaştırılmasını frenleyebilecek veya engel olacak her türlü yasa ve kurumların ortadan kaldırılması öneriliyor. Boyner, devlete "fazla kilolardan kurtulması"nı tavsiye ediyor. KİT'lerin ve kamu bankalarının özelleştirilmesi, özel TV kanallarının kurulması artık tartışma konuları olmaktan çıkıp iş konuları haline gelmelidir, Boyner'e göre. Devlet makro planda çerçeveyi çizmelidir, fakat işte o kadar. Boyner işadamlarına, ekonomik konularda Ankara'ya daha az bağımlı olmayı öneriyor.

Toparlarsak, derinlemesine ve yanlamasına daha fazla kapitalizm. Daha olgun ve istikrarlı bir kapitalizm. Kapitalist Türkiye. Boyner'in temel sloganı budur.

Avrupa Standartlarına Uygun Bir Siyasal Yapı

Boyner'e göre yaşadığımız yüzyılda kapitalizm, yenilenme ve gelişebilme yeteneğini kanıtlamış ve sosyal tarafı ağırlıklı bir piyasa ekonomisine geçmeyi başarmıştır. Günümüz piyasa ekonomileri daha verimli olmanın yanısıra daha çok sosyal ağırlıklı ve insancıl olmak zorundadır. Maksimum verimliliğe sosyal adaletten fedakarlık yapmaksızın ulaşılmalıdır.

"Yüzyıllardan beri sarkaç sonsuz eşitlik ve sonsuz hürriyet arasında bir sağa bir sola sallanmakta. Sol sonsuz eşitlik, sağ sonsuz hürriyet. Doğu Avrupa'daki gelişmeler sarkacın merkez civarında durması gerektiğini gösterdi. Yani hem eşitlik hem de özgürlük. Gelecek kuşakların görevi sarkaçın duracağı optimum noktayı bulmak olacak. Öyle bir optimum nokta ki maksimum verimlilik ve maksimum sosyal adalet sağlanabilsin."

Sarkaç örneğiyle tarihsel gelişmenin ve buradan hareketle sağ ve sol kavramlarının vulgarize edilmesini şimdilik bir kenara bırakalım. Boyner, Türkiye'nin önüne gelişmiş kapitalist ülkelerdeki burjuva demokrasilerine benzer bir sosyal ve siyasal yapı hedefi koyuyor. Esas tartışma konusu da budur. Burjuva demokrasisinin istikrarının ezilen ülkelerin sömürüsünün istikrarına dayalı olduğu biliniyor. Türkiye bırakalım böyle bir sömürü kaynağı bulmayı, bizzat emperyalist sömürüye maruz kalan bir ülke. Bu durum ülkemizde, Avrupalı kapitalist ülkelerden çok farklı dinamikler ve sorunlar yaratıyor. Boyner'in programı yukarıda özetlediğimiz yapıyı hedeflemesine rağmen,

Türkiye'nin demokratik sorunlarına çözüm getirme noktasında oldukça kısır kalıyor. İşin bu püf noktasında Boyner fazla bir şey vadedemiyor. Getirdiği önerilere bir bakalım.

Ordunun siyasi hayattaki olumsuz rolü Türkiye'nin önemli demokratik sorunlarından biri. Boyner bu konuda ancak "savunma giderlerinin, kaynakların, özellikle para ve insan gücünün silahlı kuvvetlerce verimli bir şekilde kullanılması konularının serbestçe tartışılmasını" önerebiliyor. Yani savunma giderlerinin tartışılmasında glasnost.

Kürt sorunu doğal olarak konuşmada hiç geçmiyor. Sadece "kalkınmanın bölgeler arasında dengeli olmadığı"ndan bahsediliyor. Yani Doğu'ya yatırım, daha doğrusu kapitalizm öneriliyor. TÜSİAD uzmanları bu konuda başka bir şey üretememişler.

Daha önce de aktardığımız gibi gelir dağılımının dengesizliğine, işçi sınıfının ağır sömürüye maruz kalmasına karşı önerilen, teknolojik yenilenme ve yeni yatırım alanlarının açılması. Daha "uygar sömürü" yöntemleri.

Boyner, Hıristiyan alçeminin 16. yüzyıldaki reform hareketleriyle İslam dünyasını geride bıraktığından bahsediyor. Türk büyük burjuvazisinin önemli bir kesiminin dinci hareketin radikalleşmesinden ürktüğü anlaşılıyor. Konuya konuşmada geniş yer ayrılmış. Fakat öneriler arasında yıllanmış söylemlerin dışında bir şey yok. "...Kimsenin gücü yetmeyecektir.", "...bu zihniyet başarılı olamayacaktır." gibi.

İşte burjuvazinin, toplumun temel sorunlarına ilişkin demokratikleşme programı bunlardan ibaret. Kapitalizme en geniş özgürlük, halka ise kapitalizm.

Toplumsal Uzlaşma

Boyner'in programının baş sloganı "Toplumsal Uzlaşma". Gerek siyasiler arasında gerekse toplumdaki değişik çıkar grupları arasında uzlaşma sağlanmalı, bir denge kurulmalı. Bu politikanın, toplumda burjuvazinin varlığını da tehdit eder dozda kutuplaşmalara karşı oluşturulduğu anlaşılıyor. Boyner kutuplaşmaları artırıcı uygulamaları eleştiriyor ve iktidarı üstü kapalı bir biçimde şöyle paylıyor:

"Dünyadaki gelişmeler ışığında iktidarlar, ülkeleri, anlaşarak, danışarak, paylaşarak yönetmeyi öğreneceklerdir. İşalemini, işçi sendikalarını, üniversiteyi, basını yok sayarak, rakip sayarak, 'gücüm var, dolayısıyla istediğimi yaparım' dönemi sona ermektedir... İşbirliği olmaksızın yaşam dünyada kalmadı."

12 Eylül döneminde TÜSİAD'ın ve bu derneğin ünlü üyelerinin sendikaları, üniversiteyi demokratik kurumları düşmanı göstererek hükümetleri yönlendirdikleri hâlâ belleklerde. Boyner "toplumsal uzlaşma" önererek tavizini veriyor (veya vermek zorunda kalıyor). Bunun karşılığında beklediği de toplumun köktenci hareketleri bırakması ve bir anlaşma sağlanması. Doğal olarak bu anlaşma kapitalizmin istikrarı ve AT'ye girme milli (!) politikası temelinde olacak.

AT'ye Girme ve Dünya Kapitalizmine Entegrasyon

TÜSİAD ve Boyner, bu programın tek gerçekleşebilme şansının yabancı sermaye akışında ve Türkiye'nin AT ile entegrasyonunda olduğunu düşünüyor. Boyner'e göre, AT Komisyonu'nun Türkiye'nin üyeliğini tarih vermeden ertelemesinin nedeni Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısının geriliği değil, Doğu Avrupa konusunun daha ağırlıklı olarak gündeme gelmesidir. Aslında Türkiye ekonomik dinamikleri açısından AT üyesi Portekiz, Yunanistan ve İspanya gibi ülkelerden daha ileridedir. Boyner, önümüzde-

ki 5 yılın "ekonomimizi, sanayileşmemizi, AT'nin tüm koşullarına karşılık ve vecibe olmaksızın hazırlamak için iyi bir fırsat olşuturduğu"nu belirtiyor ve şu öneriyi yapıyor:

"Türkiye tüm ekonomik meseleleri AT üyesi bir ülke gibi daha global ve geniş açıdan görme ve felsefe ve uygulamalarını ona göre düzenleme durumuna kendini alıştırmalıdır."

Tek hedef AT ile bütünleşme ve dünya kapitalizmine entegrasyon. Siyasal yapıya ilişkin tüm "demokratikleştirme"ler bu hedefe bağımlıdır ve ilk olarak, gerek Türk kapitalizminin, gerekse yabancı sermayenin önündeki tüm engeller temizlenmelidir. Türkiye görücüye gelecek Avrupalı damat adayına şirin görünmelidir. TÜSİAD'ın popüler üyesi Sabancı bu konuyu daha açık bir biçimde dile getirmiş:

"Birinci adımda, tüm kamu işletmeleri, serbest piyasa şartlarında, rekabet ilkelerine göre işleyecek şirketler haline getirilmelidir. Devlet yönetimden elini çekmelidir. Bu işletmelerin kârı-zararı, açığı-fazlası belli olmalı, yaşama şansı olmayanlar tasfiye edilmelidir. Sağlıksız, hasta işletmelerin verimliliği yeterince yakalamak yerine, fiyatlara devamlı zam yaparak veya devlet kesesinden zorla yaşatılmasına, her yıl bütçeden ayrılacak paralarla büyütülmesine son verilmelidir. İkinci adımda, 'özelleştirme' programı ciddiyetle ve hızlı yürütülmelidir... Bir işletmenin hisse senetleri borsada satılıyor ise, artık onun sahibi kimdir, sahibinin dini nedir, milliyeti nedir bilinmez. Hisseyi yerliler mi almış, yabancılar mı almış izlenemez... 'Ne biz yapabiliriz (çünkü paramız yok). Ne başkalarına yaptırırız (çünkü onlar yabancı). Ne biz alabiliriz (çünkü paramız yok). Ne başkalarına sattırırız (çünkü onlar yabancı).' politikasını sürdürürsek, Türkiye'de devlet işletmelerinin özelleştirilmesi ve yeni yatırımlar mümkün olamayacak demektir."

Sabancı bu gayet net konuşmasında, Doğu Avrupa ülkelerinin bile bu gerçeği kavradığını, "Herkes Mersin'e giderken, bizim tersine gitmememiz gerektiğini" belirtiyor. TÜSİAD'ın enternasyonalizmi gerçekten son derece radikal! Dünya kapitalizmi gelsin, Türkiye'yi avuçları içine alsın ve "gerilik"ten kurtarsın.

Boyner'in Dünya Tahlili: Aman Daha Yavaş!

Boyner konuşmasında dünyada karışık ve belirsiz bir döneme girildiği tahlili yapıyor. "Kendimizi daha az dengeli, daha çok kutuplu, fırsatları ve tehditleri daha bol bir dünyada yaşamaya alıştırmamız gerekecek" diyor. Sovyetler Birliği'ndeki ve Doğu Avrupa'daki gelişmeler Boyner'e göre büyük bir kriz unsurudur. Sovyetler'in birarada kalıp kalamayacağının 1990'larda bir tartışma konusu olacağını söyleyen Boyner, "Komünizmden piyasa ekonomisine geçişin oldukça zor olacağı"nı tespit ediyor.

"Doğu Avrupa'daki ve özellikle Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeler raydan çıkarsa, yaşlı dünyamız tekrar sıkıntılı bir döneme girer. İmparatorlukların, büyük blokların yıkılışını dünya kolay hazmedemiyor. Tarih bu hazım döneminin yaklaşık 100 yıla yakın sürdüğünü yazıyor. Daha Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışının etkilerini hazmedemedi dünya."

Yukarıdaki alıntıdan da görüleceği gibi, dünyadaki ve Türkiye'deki kapitalistlerin Doğu Bloku'ndaki gelişmeler karşısında ilk baştaki şakşakçı tutumlarının yerini, bir korkunun ve endişenin aldığı anlaşılıyor. Kapitalizme yöneliş iyidir, ama denetim dahilinde ve yavaş bir tempoda. Boyner itidal tavsiyesini şu sözleriyle ifade ediyor:

"Ne var ki, dileğim, insanların Çin Seddi'ne, Berlin Duvarı'na karşı duydukları kin ve nefretin acımasız alevlerini akıl ve mantıkları ile söndürmeleridir. Berlin Duvarı'nın

tuğlaları birdenbire yıkılmak yerine, birer birer sökülmek durumundadır. Aksi, dünyamızı ve içinde yaşayan insanları yorup üzecektir. Kontrollü bir değişim sonucu, gerçek demokrasi ve piyasa ekonomisine geçilirken, ani ve kontrolsüz bir değişimin getireceği bilinmeyendir. Bilinmeyenin cevabı kaos olursa, sonucu diktatörlüktür."

Perestroykanın başarısızlığı Boyner'i oldukça üzüyor ve tedirgin ediyor. Boyner'in, Gorbaçov'un duacısı olduğu şu sözlerinde iyice belirginleşiyor:

"Perestroyka mevcut bağnaz ve kokuşmuş düzeni yıkmada çok başarılı oldu. Ne var ki, yıkılanın yerine, yıllardır yenisini koyamadı. Bu boşluk, Sovyetler'de toplum hayatını olumsuz yönde etkileyen bir unsur oldu."

Boyner, Türkiye ile Doğu Avrupa ülkelerini karşılaştırıyor ve yabancı sermaye akışı açısından, Batılı kapitalistleri, Türkiye'nin hâlâ daha cazip olduğuna ikna etmeye çalışıyor. Boyner'e göre Türkiye daha istikrarlıdır ve bölgede bir denge unsurudur: "Doğu Avrupa'ya romantizm ve ilk hevesle giden pekçok yabancı yatırımcının daha sonraları kararlarını gözden geçirerek Türkiye'ye yönelecekleri" umulabilir.

Boyner, son gelişmelerin NATO ve Varşova Paktları'nın, dolayısıyla Türkiye'nin önemini azalttığı tezine katılmıyor. Tam tersine, bölgedeki karışık durumun Türkiye'nin stratejik önemini artırdığını savunuyor. Fakat zaten derinleşen bir krizin içinde bulunan Türkiye'nin, bir istikrar kalesi olarak durabilmesinin olanaksızlığı tahlil dışı kalmış. Ayrıca Boyner treni yeniden kaçırmanın ve ikinci planda kalmanın (Türk kapitalizmi açısından tabii) korkusunu da duyuyor:

"Böylesine olağanüstü bir insan altyapısına sahip Doğu Avrupa ülkelerine, batılı komşu pazarlarını açın, Batı know how'ını ve sermayesini gönderin, imkanlar verin, Avrupa'nın kaplanları haline gelmeleri birkaç yıllarını alır. İşte asıl sorun bence bu alandadır. Türkiye'yi şimdiden hazırlamazsak, yüzyılın sonunda kendimizi pek tatsız bir konumda bulabiliriz."

Türkiye elini çabuk tutmalıdır Boyner'e göre. Onun için acilen kapitalizm ve yabancı sermaye! Evet, Türkiye gerçekten hızlı gelişmelere gebe. Fakat Boyner'in ve Türk burjuvazisinin istediği yönde değil, tam ters yönde, anti-kapitalizm yönünde.

Kapitalist Türkiye Hedefi Çıkmaz Sokaktır.

Türkiye, Cumhuriyet tarihinin en derin kriziyle karşı karşıya. Ülkenin 70 yıldır karşılıklı olarak gelişen dinamikleri bir sistem değişikliğini gündeme sokuyorlar. Geleceğe ilişkin birçok analiz yapılabilir fakat, tartışılmayacak bir gerçek var ki, o da Türkiye'nin şu ana kadarki yapısıyla gelecekte yürüyemeyeceği. Ülkedeki çeşitli maddi kuvvetlere dayanan her ciddi siyasi güç artık bu tahlili yapıyor ve kendi hattını hakim hale getirmeye uğraşıyor. Toplumsal mücadele arenasında bu çapta ve "Yeni Türkiye" öneren programlar çarpışıyor. Ülke , bu programlar ve temsil ettikleri maddi güçler arasında sıcak mücadelelerin yaşanacağı bir döneme doğru hızla yol alıyor.

Türkiye kapitalist yolda bir istikrar sağlayabilir mi? 2000'li yılların Türkiye'si, bir varyasyonunu Cem Boynerler'in önerdiği biçimde, dünya kapitalizmine de entegre olarak (AT'ye girerek veya başka bir yolla) toplumsal yapısının ateşini düşürebilir mi? Türkiye burjuvazisinin bu potansiyeli var mı? Dünyamızın ve bölgemizin koşulları bu yola elverişli mi? Hakim sınıfların önemli bir bölümünün bu yolu deneyeceği ve dayatacağı anlaşılıyor. Bazı sosyalistler de (TBKP gibi) böyle bir Türkiye'nin sol kanadı olmaya adaylar ve sermayelerini bu yola yatırıyorlar. Kapitalizm koşullarını veri kabul etmesiyle, sosyalizmi fi tarihine ertelemesiyle, ileri teknoloji ithal etme ve AT'ye girme poli-

tikalarıyla, işçi-işveren çıkarlarını belli bir optimumda birleştirme hedefiyle ve 'ulusal mutabakat' sloganıyla, TBKP, Cem Boynerler'in programını aslında tüm temel noktalarda benimsiyor.

Sosyalist Parti ise, sermayesini tam karşıt bir yola yatırmış durumda. Kapitalist Türkiye hedefinin bir çıkmaz sokak olduğunu savunuyor. Ülkenin gündeminde güçlü bir antikapitalist atılım olduğunu düşünüyor ve bunun bir emekçi demokrasisiyle tamamlanacağını belirtiyor. Son tahlilde bu iki program boy ölçüşecektir. Sosyalist Parti'nin yaptığı analizin temel dayanakları nelerdir?

Aşılması Gereken Barikat: Dünya Kapitalizmi

1) Kapitalizm sermayeye dayalı bir dünya sistemi haline gelmesiyle birlikte dünyayı da ikiye böldü: Emperyalist ülkeler ve ezilen ülkeler. Kapitalizm yoluna en geç 100 yıl önce giren ülkeler dünyanın patronları haline geldiler. Gecikenler ise, proleter milletleri oluşturdular. Batı uygarlığının hakimiyetindeki dünya hiyerarşisi bu şekilde biçimlendi. Türkiye bu temel kutuplaşmada ezilen ülkelerin safında kaldı. Bir defa bu konumumuzu net olarak saptamak gerekiyor. Türkiye'nin tüm ekonomik göstergeleri, siyasi yapısı, Batı ülkeleriyle olan ilişkileri, kültürel dokusu Güney ülkeleriyle benzerlik taşıyor, Kuzey ülkeleriyle değil. Türkiye emperyalizmin boyunduruğu altında ve bağrında ortaçağ kalıntılarını taşıyan bir ülkedir. Bugün herkes gerilikten, azgelişmişlikten kurtulmanın yollarını arıyor. Cem Boynerler de sözde öyle. Onlar da azgelişmiş kapitalizmlerini modernleştirmeye ve Avrupa standartlarına uydurmaya çabalıyorlar. Hikâye "küçük Amerika olacağız" söylemleriyle başladı, sırasıyla B.Almanya, İtalya, Japonya hedeflendi, günümüzün gözde sloganı da "çağ atlama". Fakat burjuvazi bir türlü eşiği atlayamıyor. Çünkü ortada bir aldatmaca var: Aşılması gereken barikat bizzat dünya kapitalizminin kendisidir. Türkiye'nin ve diğer Üçüncü Dünya ülkelerinin derece derece yaşadıkları azgelişmişlik dünya kapitalizminin ihtiyacıdır. Kapitalizm normlarına göre gelişmişlik ve modernlik, azgelişmişlik ve ilkellik olmadan olanaksızdır. Kuzey'in ilerlemesi, Güney'in gerilemesine bağlıdır. Emperyalist ülkeler, Üçüncü Dünya'da kendilerine bağımlı kapitalizmler geliştirirler, kendileriyle rekabet edecek, boy ölçüşecek milli kapitalizmler değil.

Cem Boyner'in bahsettiği iç pazarın genişletilmesi hangi anlama geliyor? Milli kapitalizmin gelişmesi anlamına mı? Yoksa, yabancı sermayeye yeni olanaklar sunmak ve ABD ile Avrupa'ya daha taze kârlar göndermek anlamına mı? İkincisinin geçerli olduğu Sabancı'nın dobra itiraflarından da bellidir.

Yine Cem Boyner'in başlıca hedefi AT'ya entegrasyon ne anlama geliyor? En başta ufak da olsa varolan milli kapitalizmin silinmesi anlamına. Türkiye'nin tam olarak Avrupa'nın proleteri olması anlamına. AT zaten şart koşuyor: "Önce sermayemin önündeki tüm engelleri temizleyin, ondan sonra kapıma gelin". Boynerler de bu barikatları düzlemeye çalışacaklar. Nedir bu barikatlar? En başta yoksul Kürtler ve baldırıçıplak işçiler. İşte bu yüzden baş düşman radikalizm ve temel slogan "Toplumsal Uzlaşma".

Kapitalist yoldan giderek çağdaşlığa ulaşılamaz. Emperyalizme daha sıkı bağımlılık anlamına gelen kapitalist yol, Türkiye'nin geri kalmışlığının ve içine girdiği yapısal krizin temel nedenidir.

Barikat aşılacaktır. Bu, ülkemizin ivedi bir ihtiyacı ve tüm dinamiklerinin bir dayatmasıdır. Türkiye için çağın atlanması dünya kapitalizminden kopmak anlamına geliyor. Eşiğin atlanmasının, gerçek uygarlığa ve aydınlanmaya ulaşılmasının, ba-

ğımsızlık, demokrasi ve sosyalizmden başka bir yolu yoktur. Sosyalist Parti bu gerçeğe dayanıyor.

Düzen Dışı Emekçi Hareketleri Sosyalizmi Gündeme Sokuyor

2) Türkiye'deki halk muhalefeti ilk defa kitlesel olarak düzen dışına düştü. İktidarı ve muhalefetiyle düzen içi siyasi güçler bu muhalefetin derinleşmesi karşısında çaresizdirler. Sosyalizm 1960 ve 70'lerle karşılaştırılmayacak ölçüde toplumdaki sınıf tabanına oturuyor. Bir aydın ve öğrenci hareketi olmaktan çıkıyor, başta işçi sınıfı olmak üzere, yoksul köylülerin ve Kürtlerin taleplerinde hayat buluyor. Bu durum Türkiye'yi Avrupa ülkelerinden ayıran en önemli özelliktir.

Türk burjuvazisi bu gelişmeyi durdurabilir ve toplumun yükselen ateşini düşürebilir mi? Cem Boyner'in programı bu noktada hiçbir somut öneri getiremiyor. Doğu ve Güneydoğu'nun yoksul köylülerinin eşitlik ve özgürlük taleplerini bu bölgeye akacak yabancı sermaye (böylesi bir kriz ortamında akacağı da çok şüpheli) ve GAP projeleri yanıtlayabilir mi? Burjuvazi bu şansı kaçırmıştır. Çıplak zor tedbirleri de 12 Eylül döneminin gösterdiği gibi geri tepmiştir. Askeri çözümün aslında bir çözüm olmadığını bizzat generaller teslim ediyorlar. Bölge halkının mücadelesi hızla korku duvarının aşıldığı bir noktaya doğru ilerliyor. Devlet, Kürtleri kaybetmiştir. Emperyalizmin ve hakim sınıfların denetimindeki reformcu bir Kürt Partisi'nin de şansı bu bölgede pek yüksek görünmüyor. Kapitalist yolun Kürtlere aktarabileceği bir rezervi yoktur.

Türkiye'de son iki yılın en önemli gelişmesi, dinamik, genç ve kitlesel bir işçi hareketinin ortaya çıkışı oldu. Bu hareket kendi önderliklerini, taban örgütlerini oluşturuyor ve siyasi talepler ileri sürüyor. İşçi hareketinin laik ve sosyalizan bir karakter göstermesi ve tepedeki sendikacıları da aşarak dipten gelmesi, Türkiye sosyalizminin geleceğe ilişkin en büyük şansını oluşturuyor. Kapitalizmin işçi sınıfına verebileceği ve bu yolla hareketi yumuşatabileceği bir rezervi de yoktur. Verilmek zorunda kalınan,kısa sürede kat kat geri alınmak zorunda ve bu da doğal olarak yeni mücadele dalgalarının gerekçelerinden birini oluşturuyor. Kaldı ki, işçi hareketi ağırlıklı olarak ekonomik değil, siyasi taleplerle yola çıkıyor. Anayasa'nın değişmesi, hükümetin istifa etmesi, sarı sendikacıların alaşağı edilmesi, hatta işçilerin iktidara gelmesi gibi talepler kapitalizmi cepheden reddeder nitelikte. Cem Boynerlerin teknolojik yenilenme ve 'ucuz işçiliğe son' programları, burjuvazi 'kâr'ından vazgeçmeyeceğine göre işsizliğin katlanarak artması sonucunu verecektir ve ülkede zaten muazzam boyutta bir işsizlik yaşanıyor. İşsizliğe bir çare olarak getirilebilecek yeni yatırım alanları açma hedefi için güvenilen yabancı sermaye açısından ise tek cazibe Türkiye'deki ucuz işgücüdür. İşçi ücretlerinde ve sendikal haklarda Avrupa standartlarının AT'ye entegre olarak sağlanabileceğini düşünmek ham bir hayaldir. Sonuç olarak denilebilir ki, gerek muhafazakar gerek reformcu kanatlarıyla Türk burjuvazisi, işçileri de kaybetmiştir. Bu durum sosyalizmi gündeme sokuyor.

Bu şartlarda işçiler, Kürtler ve son günlerde gündeme giren tarım üreticileri niçin 'Toplumsal Uzlaşma'ya yanaşsınlar? Kazanabilecekleri hiçbir şey yok, verebileceklerini ise sonuna dek vermişler. Burjuvazi için "Toplumsal Uzlaşma"nın, Cem Boynerlerin ağzından ne kadar parlak sözler edilse de 'zor'dan başka bir yolu yoktur. İşin ilginç yanı, 'zor yolu' 12 Eylül'de doruğa kadar çıkarak denenmiş ve bu zoraki uzlaşmayı sonuçta sağlayamamıştır. Bir dahaki deneme, öyle görünüyor ki, emekçilerin 'zor'uyla karşılanacaktır. Çünkü bugün bahis konusu olan birkaç sosyalist örgüt ve üyeleri değil, tüm

üretimi elinde tutan milyonlarca emekçidir.

Türkiye'nin dinamikleri gözönüne alındığında ortaya çıkan bu tablo, kapitalist yol için bir çıkmaz gösterdiği gibi, sosyalist yol için de fırsatların yoğunlaştığı anlamına geliyor. İşte Sosyalist Parti'nin sermayesi, kapitalizmden bekledikleri hiçbir şey kalmamış ve bunu yavaş yavaş bilinçlerine de çıkarmaya başlamış emekçi kitleleridir.

Türkiye'nin Ortaçağı Sosyalizm İle Aşılır.

3) Türkiye'nin iyice karmaşıklaşmış kültürel dokusu, düşünce dünyası ve halkın manevi eğilimleri, köktenci bir aydınlanma ihtiyacını da dayatıyor. Kriz kendini bu alanda da gösteriyor.

Bir açıdan bakıldığında şöyle karanlık bir tablo ortaya çıkıyor: Dinci gericilik, yaşamını 1400 yıl önce yazılmış bir kitabın emirlerine göre düzenlemeye çalışan, kaderci insanlar topluluğu. Şovenizmin,milli boğazlaşma ideolojilerinin kararttığı beyinler. Taşradaki kendi içine kapalı dünyasını terkederek Batı'ya göç etmiş, yüzyılların ötesinden gelen geleneksel kültürel yapısını kaybetmiş fakat yerine bir şey koyamamış ve arabesk gibi bir ucubenin tabanını yaratmış milyonlar. Vahşi kapitalizmin, kişiyi (hatta küçücük çocukları) birbirinin kurdu yapan, köşe dönücü, iki yüzlü, gözünü para hırsı bürümüş insan tipi. Sapına kadar ataerkillik. Bir yandan, olguyu değil, kafadaki kalıpları baz alan koyu bir dogmatizm, öte yandan bir köksüzlük, değersizlik, inkarcılık ve bireycilik. Bu iç karartıcı liste daha da uzatılabilir. Fakat madalyonun bir yüzüdür.

Bir de öbür yüzü var: Emekçi halkın kuşaktan kuşağa yaşattığı ve yok edilemeyen imece geleneği, yardımseverliği, konukseverliği. Binlerce yıldır, gelipgeçen onlarca uygarlığın iz bıraktığı bir kültür mozaiği olan Anadolu toprakları. Ülkenin her köşesinde kardeşçe yaşamaya alışmış Türk, Kürt, Ermeni, Rum, Alevi, Sünni insanlar topluluğu. Yüzyıllardır yoksun bırakıldığı bilgiye aç, bileni gözü gibi koruyan, el üstünde tutan emekçi kitleler. En karanlık dönemlerde, en ağır koşullarda insanlık onurunu ve haksızlığa isyan ruhunu kaybetmemiş onbinlerce işçi, genç ve aydın. Laik kuşaklar. Her türlü baskıyı göze alarak sokağa dökülen işçiler ve yoksul köylüler. Yavaş yavaş gelişen ve 'biz de varız' diyen bir kadın aktivizmi. İnsanın yüreğine su serpen bu liste de uzatılabilir.

Her iki listeyi oluşturan insanlar da aynı kişiler. Birbirine zıt eğilimleri aynı anda kafasında barındıran ve kimliğini arayan Türkiye insanı. Nedir Türkiyeli? Laik mi, bağnaz mı? Şoven mi, her ulustan tüm emekçilerin kardeşliğinden ve eşitliğinden mi yana? Bireyci mi, toplumcu mu? Kaderci mi, isyankar mı? Ataerkil mi, cinsi eşitlikten mi yana? Dogmatik veya inkarcı mı, yoksa materyalist mi? Muhafazakar mı, özgürlükçü ve demokratik mi?

Türkiye, bu iki yanın, fazla çatışmadan, az çok orta yolu bularak, aynı beyinde birlikte barınamayacağı bir döneme giriyor. Tek tek kişiler ve tüm toplum bir seçim yapacaktır. Bir aydınlanma ve kültürel değişim ihtiyacı kendini dayatıyor.

Türkiye'nin aydınlanmasına burjuvazi ve kapitalist ideoloji önderlik edebilir mi? 16. veya 18. yüzyıllarda yaşamıyoruz. Burjuvazi, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, bilimsellik bayrağını bırakalı 200 sene oluyor. Günümüzde burjuvazinin elinde bir tek silah kaldı: Sermaye, paranın gücü. Cem Boynerlerin programının da başka bir silahı yoktur. Türkiye'nin tüm demokratik ve moral sorunlarına bu açıdan yaklaşıyorlar. Kupkuru bir ekonomizm ve özgürlük düşmanı bir teknokratizm. Sermaye belirgin olarak yüz yıldır her türlü insan kirliliğinin ve doğa kirliliğinin nedenini oluşturuyor. Sermaye, özellikle Türk-

iye gibi ezilen ülkelerde kendine has tahribatının yanısıra, geçmişten gelen tüm kirliliğin de baş destekçisi durumunda. Şovenizmi, dinci gericiliği besleyen, gerektiğinde sokağa salan, gerektiğinde gemleyen güç, dünya kapitalizmiyle işbirliği halindeki Türk büyük burjuvazisi ve onun devleti değil mi?

Türk burjuvazisi, ülke halkının moral değerlerine ve aydınlanma ihtiyacına yanıt verme şansını da kaçırmıştır. Halk içinde yaşayan ve gelişen tüm olumlu özellikler, sosyalizmin yaygınlığına paralel olarak azalıyor veya çoğalıyorlar. Geçtiğimiz on yıl bunu net olarak gösterdi. Sosyalist düşüncenin geriletildiği, dibe itildiği, buna karşın kapitalizmin ve yabancı sermayenin dizginsizce at koşturduğu 12 Eylül dönemi, dinci gericiliğin, şovenizmin, baskıya karşı çıkamama onursuzluğunun, bağımsızlık fikrininyok oluşunun, köşe dönücülüğün, bireyciliğin, yozluğun ve bilim kurumlarındaki yıkıcılığın yükseldiği bir dönem oldu. Halk içindeki olumsuzlukların panzehiri sosyalizmdir, zehirin kendisi de kapitalizm. Halk ancak sokağa çıkarsa, yürürse, konuşursa, düşünürse, örgütlenirse, mücadele ederse, olumsuzluklarından da arınıyor. Bugün artık böyle bir döneme girilmiştir.

Batı kendi aydınlanmasını burjuva ideolojisinin önderliğinde yaşadı. İnsanlığın evrensel birikimine çok önemli katkılar yaptı. Fakat günümüzde hem bu katkılarını bizzat kendi reddediyor, hem de aydınlanmasının, temsil ettiği sistemin iç çelişkilerinden kaynaklanan sınırlılığı ve tahrip edici yanı ağır basıyor. Burjuva aydınlanmalıcığı "dünyalı"yı yaratamadı. Evrensel niteliği gittikçe törpülendi ve sonuçta "uygarlığını" ezilen halkların sırtından kazanmayı içselleştirme ilkelliğini gösteren, "geri" dünyaya tepeden bakan, en yakınının cenazesi karşısında ağlamayı unutmuş, gözüne yaşamı daha fazla çelik ve betondan ibaret görecek kadar dar at gözlükleri takmış, buz gibi soğuk "Avrupalı"yı yarattı. Filistin, Güney Afrika, Cezayir ayıplarını, Auschwitz'i, Hiroşima'yı, nükleer silahları yarattı. Bu "teknoloji harikaları" en başta Beethoven'i, Balzac'ı, Einstein'i öldürdü. Sıcak kanlı ve renkli ezilenler dünyası ise kendi aydınlanmasını ancak sosyalizm bayrağı altında yaşayabilir. Bu aydınlanma, birbiriyle ve doğayla uyum içinde yaşayacak gerçek "dünyalı"yı da yaratacak, Avrupalıyı da yüklerinden kurtaracak.

Türkiye'nin de kendi ortaçağını ve gelenekselliğini aşmasının yolu güçlü bir antikapitalist atılımdan geçiyor. Türkiye'de ortaçağ karanlığının eleştirisiyle, kapitalizm eleştiri içiçe geçmiştir. Çünkü Türk ortaçağı ile Türk burjuvazisi ve işbirliği ettiği dünya kapitalizmi içiçe.

Sosyalizm, ülke halkının tüm olumlu özelliklerinin ve aynı zamanda Beethoven, Balzac ve Einstein'in gerçek mirasçısıdır. Sosyalizm Türkiye'nin aydınlanmasının ideolojisidir. Sosyalistler bu aydınlığı ülke emekçilerinin bağrından çıkarıyor, Cem Boynerler gibi Avrupa'nın göz kamaştırıcı, aldatıcı neonlu ışıklarından değil.

Ferit İlsever

Nasıl Bir Cezaevi Reformu?

Sayın Yazgülü Aldoğan,

18 ve 19 Şubat tarihli *Günaydın* gazetelerindeki köşenizde "cezaevleri" konusunu yeniden gündeme getirdiğiniz için kutlarım. Belirttiğiniz gibi, toplumumuz bu konuda duyarlıdır ve çözüm beklemektedir. Sayın Melda Türker'in önerileri de çözüme yardımcı olacak birçok unsur taşımaktadır. Bu bakımdan tartışmaya değerdir.

Konuya sadece "siyasi suçlar" açısından değil, bütün tutuklu ve hükümlüler açısından bakma yaklaşımınıza yürekten katılıyorum. Yazınızda eleştirdiğiniz aydın bencilliğinin, cezaevleriyle ilgili reform çabalarına zarar vereceğine inanıyorum.

Melda Türker'in önerilerine yönelttiğimiz temel eleştiri, bu önerilerin ABD modelini örnek alması ve ülkemizin gerçeklerine uymamasıdır. Aslında eleştirimiz "Batı standardı", "BM standardı" başlıklarıyla önerilen modellerin tümünedir. Bu modellerin temel felsefesi, Türker'in de belirttiği gibi, "Toplumu mahkûmdan ve mahkûmu diğer mahkûmlardan korumaktır." Bu amaçla mahkûm, "insan haklarına uygun koşullarda tecrit" edilmelidir. Suçun bir "kader" ya da "alınyazısı" olmayıp, düzenin her gün yeni "suçlular" ürettiği ülkemizde, bu anlayışın temel alınmasıyla, soruna çözüm bulunamaz. Ülkemiz infaz sisteminin temel felsefesi, net bir biçimde, "mahkûmu eğitmek ve topluma yeniden kazanmak" olmalıdır.

Sosyalist Parti Genel Başkanı Ferit İlsever'i elinizdeki mektubu, Günaydın gazetesi köşe yazarı Yazgülü Aldoğan'a yazıldı. Aldoğan, 18 ve 19 Şubat tarihlerinde, gazetedeki köşesinde cezaevi reformu üzerine makaleler yayımladı. Makaleler, ABD'de cezaevleri konusunda çalışmalar yapan sunan Melda Türker'in görüşlerini tartışıyordu. İlsever, mektubunda, Türker'in ve Aldoğan'ın tezlerini eleştiriyor, SP'nin cezaevi reformu konusundaki fikirlerini geliştiriyor.

Bu anlayış "rehabilitasyon" politikasından temelde farklıdır. Rehabilitasyon, içeri giren insanın "devlet müesses nizamı" karşısında kayıtsız, şartsız itaatini sağlamak amacıyla kişiliğini yok etmeyi öngörür. Bu amaçla tutuklu ve hükümlülere her türlü ceza ve cefa uygulanır. Mamak'ta dayakla verilen "Atatürkçülük derslerini" ve bugün birçok cezaevinde zorla yapılan din eğitimlerini biliyoruz. Bir cezaevi reformuna işte tam da bu noktadan başlamak gerekir. Mahkûmun da insan olduğu ve topluma yararlı bir yurttaş haline gelebileceği inancıyla... İçeri giren insanın onuruna ve kişiliğine saygı göstererek... Dolayısıyla ihtiyaç duyduğumuz cezaevi reformu, moral ve psikolojik ağırlıklı olmak zorundadır.

Oysa "Batı standardı" kapsamındaki önerilerin hiçbirinin bu ihtiyacı kavradığı kanısında değilim. Melda Hanım'ın önerileri de esas olarak cezaevlerinin fizik koşullarıyla ilgilidir. "TV izleme ve dışarıyla telefon görüşmesi olanağı, diyetis-

yenler tarafından hazırlanmış üç öğün yemek, haftada en az bir defa yıkanma olanağı, havalandırma ve ısıtmanın eksiksiz sağlanması" gibi öneriler yararlıdır. Mutlaka gerçekleştirilmesi gerekir. Ama eksiktir. Cezaevlerinde işkence ve dayağa son veremeyen ve insan haklarını güvenceye alamayan bir paket, ihtiyaç duyulan reform paketi olamaz. Benzer talepler tutuklu ve hükümlüler tarafından zaman zaman ileri sürüldü. Ama örneğin, Aydın Cezaevi'ndeki mahkûmların en temel talebi, açlık grevinin 35. gününde Eskişehir Cezaevi'nden buraya getirilirken iki arkadaşlarının dayakla ölümüne sebep olan ve bugün hâlâ başlarında bulunan cezaevi personelinin cezalandırılmasıdır. Bunlar oradan alınmadan ve cezalandırılmadan hiçbir "reform" bu insanları rahatlatamaz.

Bu eleştiriye "işkenceyi önlemek hükümetlerin işi" yanıtı verilebilir. Böyle düşünülüyorsa, gösterilen çabalara "reform" gibi iddialı isimler hiç koymamak gerekir. İşkence ile reform bir orada yürümez. Kaldı ki, "tecrit" yöntemiyle işkence konusunda nasıl bir ortam yaratıldığı da düşünülmelidir.

Rehabilitasyondan, "tecrit"e... Bu değişiklik, düzenin "suç" olgusu karşısında iflasının ilanından başka bir şey değildir. "Suçu" ve "suçluyu" bu sistemin doğal ürünü olarak kabul etmek ve "toplumu bunlardan korumaya çalışmak". Tecritin "insan haklarına uygun" biçiminin nasıl bulunacağı da ayrı bir sorun. Rehabilitasyon ne kadar insan haklarına aykırıysa, tecrit de o kadar aykırıdır. Bu anlayışın ülkemizde reformu bir yana bırakalım, yeni bir eziyet kaynağı oluşturmasından korkarım.

Prensip tartışması önemlidir. Çünkü bu anlayış farkı, Türker'in önerilerine diğer itirazlarımızı da beraberinde getirmektedir. Şu "Batı standartları"nda ve Melda Türker'in öneri paketinde reddettiğimiz temel konu, "tek kişilik hücre" sistemidir. Bu sistemin, "Toplumu mahkûmdan ve mahkûmu diğer mahkûmlardan" ne kadar "koruduğu", Batılı ülkeler için bir tartışma konusudur. Ama ülkemizde "mahkûmu kazanmaya" hiçbir şekilde hizmet etmeyeceği açıktır.

İtirazımız Türker'in projesindeki, "mahkûmların yatmak için kullandıkları, dilediklerı zaman 24 kişinin paylaştığı dinlenme yerlerine çıkabildikleri tek kişilik odalar" örneğine değildir. İşin özünedir. Batı'da ve ABD'de "tek kişilik hücre" sistemi esas alınmışken, bizde "koğuş sistemi" esastır. Bizde hücre ceza için kullanılır. Batı'da cezaevlerinde reform, bu tek kişilik tecriti yumuşatma yönünde olmuş ve Türker'in projesindeki gibi örneklere ulaşılabilmiştir. Melda Türker de bu gelişmeyi "birinci jenerasyon", "ikinci jenerasyon" sözleriyle ve tarihi gelişimi içinde anlatmaktadır. Bizde ise, reformu "koğuş sistemi" içinde aramak, en azından bu aşamada tek kişilik "hücre" ya da "oda"yı gündeme getirmemek gerekir.

Bu sistemler arasındaki farklılık, Batı sisteminin daha "cezacı" olmasından vs. değil, öncelikle toplumların farklılığından kaynaklanıyor. "Tek kişilik tecrit" bir ABD yurttaşı için önemli olmayabilir, hatta zaman zaman onun açısından bir ihtiyaç da olabilir. Ama bizim insanımız için eziyettir, zulümdür. Nitekim on yıldır tanık olduğumuz cezaevleri eylemlerinde, ne siyasi, ne de adli hükümlülerden, cezaevlerinin düzeltilmesi yönünde yüzlerce istek ileri sürüldüğü halde, "tek kişilik oda" konusunda hiçbir talep gelmemiştir. Bu durum yalnızlığa yatkın aydınlarımız için daha katlanılabilinir de, çoğunluğu oluşturan adli hükümlüler için tam bir eziyettir. Yani prensibe yönelttiğimiz eleştiride siyasi mahkûmlardan çok, bu çoğunluk gözönüne alınmıştır. Bakın, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi eski Başhekimi Yıldırım Aktuna bu konuda ne diyor: "Tecrit edilen kişinin varacağı nokta, gitgide sığlaşmak, duyarsızlaşmaktır.

Mahkûmları izole etmekle zararsız hale getireceğimize inanıyorsak, fevkalade yanılıyoruz. Bizim insanımızı birbirinden ayırırsak, Batı toplumundan çok farklı, çok olumsuz sonuç alırız." (*2000'e Doğru* Dergisi, 7 Ocak 1990)

Bu öneriyi sadece mahkûmlar değil, yönetim açısından da düşünmek gerekir. Türkiye'deki cezaevi yöneticilerinin eline bir "tek kişilik oda" projesi verdiniz mi, yeni bir zulüm aracı vermiş olursunuz. Hem de "Batı standardı" ambalajına sarılmış bir zulüm aracı. Adalet Bakanı bunu aldı, "tek kişilik hücre + tek kişilik havalandırma" eziyetine kadar götürdü. Hem de kapalı cezaevlerine, çok ihtiyaç olduğu halde bir tek yeni yatak konmazken. Buna karşı, "Bakanlığın kötü niyetli tutumu" diye savunma yapılabilir. Ama "kötü niyetlilerin" her zaman olabileceğini düşünmek ve onlara koz vermemek gerekir. Ayrıca hiç gerek duyulmayan bir konuyu tartıştırmak da, gerçek ihtiyaçları saptırmaktan ve reformları sulandırmaktan başka sonuç vermez.

Ceza ile infaz bir pakettir. Ülkemizde cezalar ağırdır. Bu cezaları "tek kişilik tecrit" uygulamasıyla infaz etmek, cezayı daha da ağırlaştırmak demektir. İnfazda "Batı standardı", cezada "Türk standardı"! Bir gün Adalet Bakanı'na, "Eskişehir Cezaevi'ni tek kişilik hücre sistemine dönüştürüyorsunuz, cezaları azaltacak mısınız?" diye sorduğumuzda, "Hayır, önce bütün cezaevlerini bu sisteme dönüştürelim, cezaları sonra düşünürüz" yanıtını aldım. İlke olarak, ceza-infaz bütünlüğünü bozmamak gerekir. İhtiyaç, hukuk, adalet alanlarında bütünüyle köklü reformlara gitmektir. Ama reform, salt cezaevleri için düşünülse bile, "tek kişilik tecrit"i söz konusu etmemek gerekir.

Ülkemizde "suç" ve "ceza"nın "adil" olup olmadığı sorunu da vardır. Batı'daki "suç" ve "ceza"lar, üç aşağı beş yukarı toplum vicdanı tarafından benimsenmiş. O zaman, "toplumu suçludan korumak" diye bir görev de anlaşılabilir. Ya ülkemizde? Bir çok mahkûm "suçlu" olduğuna inanmazsa, hele toplum da onu "suçlu" görmezse, kimi kimden koruyacaksınız? Manevi olarak tecrit edemediğiniz insanı fiziki olarak nasıl tecrit edeceksiniz? Ya da onu zorla tecrit ederseniz, ne elde edersiniz? Bu yazdıklarım, "suç" diye tarif edilen bir çok fiilin yanı sıra, "Düşünce suçları" için de geçerlidir. Konu sizin belirttiğiniz gibi, "Düşünce suçundan içeri giren insanı iyi tutsan ne olur" konusu değil. Evet, suç ile cezası ve bu cezanın infazı da bir pakettir ve ayrılmaması gerekir. Ama keşke bunlar parçalanmakla birlikte, içerideki insanı iyi tutacak bir formül bulunabilse. Hiç olmazsa vicdanlar bir ölçüde rahatlatılabilinir. Endişemiz, "reform" gibi iyi niyetli bir adım atarken, suçsuz yere içeride tuttuğumuz insanları daha çok üzecek sonuçlara yol açmamaktır.

Suç, ceza ve infaz bizim koşullarda arabesk bir biçim bulmuş uygulanıyor. Evet, bu biçimde bir ölçüde de olsa, "kaçma özgürlüğü" vardır. Toplum vicdanının kabul etmediği, adil olmayan bir sistemde "kaçmak" da bir haktır. Türker'in öneri paketi cezaevlerindeki sorunu çözemediği, gibi, daha birinci maddesinde kaçma olasılığını ortadan kaldırdığı için, ister istemez bize bugünkü sistemdeki "kaçma özgürlüğünü" düşündürttü. Sizin belirttiğiniz gibi, mahkûmlar, "Seçin o halde, zindanlar ve kaçma olasılığı mı, insan haklarına uygun koşullarda kalınacak ama kaçılamayacak bir tecrit mi?" ikilemiyle karşı karşıya değil. Koşullarımıza uygun üçüncü bir yolun ana hatlarını yukarda vermeye çalıştım.

Böyle bir reform çalışmasında içerdeki insanın görüş ve önerileri esas alınmalıdır. İçerde yılların tecrübesine sahip 50 bin insanımız, dışarda ise, cezaevi okulundan geçmiş on binlerce "uzmanımız" olduğu halde, biz deniz aşırı ülkelerden medet umuyoruz. Burada da Batı hayranlığı! En iyi bilmemiz gereken hapishaneciliği bile Batı'dan

öğrenmeye kalkıyoruz.

Pratikte bu öğrenme hep, ülkemizdeki "zindan" koşullarını ağırlaştırma yönünde oldu. E Tipi ve Özel Tip cezaevleri de Batı'dan kopya edildi. Bunlar da "Batı standardı"ydı ve bizim külüstür kapalı cezaevlerini arattı. Size bu mektuba ek olarak, SP'nin cezaevleri reformuyla ilgili görüşünü de gönderiyorum. Bu görüş, cezaevlerindeki insanlarımızın önerileri doğrultusunda ve onlara danışılarak hazırlanmıştır.

Daha kalıcı bir çözüm olarak da, hakimler ve savcılar başta olmak üzere, bütün hukukçuların stajlarını bir süre cezaevinde kalarak yapmalarını öneriyorum. Bu, soruna tek taraflı değil, içerdeki insanın gözüyle de bakma olanağını getireceği için, çözümü daha kalıcı kılabilir.

Sayın Aldoğan, yazılarınızla bu konuyu tartışmaya açtığınız için size teşekkür ederim. Hareket noktamız insan hakları olduğuna göre, böyle bir tartışma ortamı içinde en doğru çözümü bulacağımıza inanıyorum. Bizler konunun uzmanları olmasak bile, bu tartışma çözüme katkıda bulunabilir. Bu açıdan mektubumu gazetenizde kısaltarak da olsa yayınlarsanız sevinirim. Çalışmalarınızda başarılar diler, saygılar sunarım.

Hasan Yalçın

Boşluğun Çağrısı

Son zamanların modası: "Boşluk!" Bu kadar çok insan "boşluk"tan sözettiğine göre, hiç olmazsa bir boşluk duygusunun varlığı kesin. Nedir boşluk? Kim tarafından yaratılmıştır? Kimler tarafından doldurulmak istenmektedir? Nasıl doldurulabilir?

1980'lerin başında solun önemli bir kesimi, ne boşluk hissediyordu, ne de boşluktan sözediyordu. Dünyadaki gelişmeler nedeniyle moral yıkımına uğramıştı, 12 Eylül tarafından ezilmişti. Kendine güvenini yitirmişti. Marksist çözümden neredeyse artık umut kesilmişti. Çoğunluk, düzenin kendi önlerine koyduğu yollardan yürümeyi, rahat bireysel yaşamlar kurmayı benimsedi. Solculuk? Solculuğu SHP çatısı altında sürdürecekti. SHP gelecek, demokrasiyi genişletecek, o zaman "gerekirse" daha solda birşeyler yapılacaktı.

SHP'nin ne toplumsal muhalefet gereksinimine yanıt verebileceği, ne de doyurucu bir solculuk yapabileceği kısa zamanda ortaya çıktı. Hem de gittikçe hızlanan bir süreç içinde, gittikçe derinleşerek. Baykal'ı manşetlerden destekleyen gazeteler bile SHP oylarını göstere göstere yüzde 26 civarında gösterebiliyor. Dönüşüm gereksinimini bu gereksinime SHP'nin yanıtının bulunmadığını toplum, solculardan daha çabuk kavrıyor. Ne uzayıp ne kısalan SHP'nin sergilediği gerçektir bu. Kürt sorunu etrafında kopan son gürültü ise SHP gerçeğini çırılçıplak ortaya koydu. SHP tercihini yaptı: Sermaye ile emek arasındaki çelişmede sermayeden yana; devletle Kürtler arasındaki sorunda devletten yana! Halkın saati ile solcuların saati arasındaki ayarsızlık şimdi kendini, daha da büyümüş bir boşluk olarak duyuruyor. Kimi solcuların dilindeki boşluğu, SHP'ye bağlanmış umutların boş çıkması biçiminde anlamak gerekiyor.

1990'a geldiğimizde, aralarındaki büyük farklılıkları şimdilik bir yana bırakarak "boşluğu" doldurma konusunda dört girişimin varlığından sözedebiliriz: TBKP, Kuruçeşme, Gürkanlar ve SP. İlk üç girişim "boşluk var" saptaması yapıyorlar. SP ise çok haklı nedenlerle, boşluktan sözetmenin boş laf etmek olduğunu belirtiyor.

TBKP Boşlukta Sallanıyor

TBKP işe, bir numaralı liderinin Behice Boran'ın ağzından, "Yasal parti kurmak provakasyondur" diye başladı. Devletle karmaşık ilişkilerden sonra, illegal örgütünü yasallaştıracağını söyleyerek iki liderini Türkiye'ye yolladı. TBKP şu anda "boşluğu" en çok vurgulayan örgüt!

Örgüt ve "boşluk" vurgusu! Örgütün inkarı yani. TBKP,

1944 yılında Konya'da doğdu. Elektrik yüksek mühendisi, evli iki çocuğu var. 1968 öğrenci hareketleri içinde yer aldı. İTÜ Talebe Birliği Başkanlığı yaptı. Soldaki bölünmede Milli Demokratik Devrim'i savunan saftaydı. Aydınlık Dergisi'nde, İşçi-Köylü Gazetesi'nde, Halkın Sesi Dergisi'nde, Aydınlık Gazetesi'nde çalıştı. 12 Mart'ta TİKP davasında yargılanıp, 15 yıl hapse mahkum edildi. 1974'de aftan yararlanarak çıktı. 1978'de TİKP kurucusu. 12 Eylül'den sonra bu partiye açılan davada yargılanıp, 8 yıl hapis cezasına çarptırıldı. 2000'e Doğru Dergisi Ankara temsilcisi ve Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı.

programını, inançlarını, parça parça veya toptan terketmeye, eğer istenirse adındaki "Komünist" sözcüğünü atmaya hazır olduğunu her fırsatta dile getiriyor. Sözünü edegeldiği boşluğu tek başına dolduramayacağını açık açık ilan ediyor.

TBKP Moskova'ya en bağlı partilerin başında geliyordu. Şimdi gene öyle. Oradaki en küçük esintiyi, oranın söylemi ile, oranın sözcüklerini "Ulusal mutabakat" gibi garip bir Türkçeye çevirerek tekrarlıyor. Moskova çok sıkışmış, çok kararsız, çok değişken olduğu için TBKP de ne söyleyeceğini önceden bilemiyor. Afganistan ve Çekoslovakya işgallerinin hata olduğunu söyleyebilmek için üstelik Moskova'nın bunların özeleştirisini yapacağı gün gibi ortadayken, Gorbaçovları bekledi. Şimdi Azerbaycan konusunda susuyor bu yüzden. TBKP'nin Türkiye ile ilgisi yok. Aydınlar aracılığıyla gerçekleştirmeye çalıştığı bazı girişimlerin yöneldiği yer ise devlet ve hakim sınıflar. Devleti ve hakim sınıfları ikna etmek, çabalarının eksenini oluşturuyor. Bir söz söyleyeceklerinde, Demirellerin bu sözü nasıl karşılayacaklarını inceden inceye hesaplıyorlar.

TBKP, bütün itilip kakılmasına, açık açık kovulmasına rağmen Kuruçeşme toplantılarından kopmamaya çalışıyor. İçinde yeralacağı iyi kötü bir birlik arıyor. Öte yandan geleneksel manevralarını sürdürüyor. İlk Kuruçeşme toplantısının ardından Sadun Arenler Ankara Bilar'da bir toplantı yaptılar. Kuruçeşme'de TBKP'ye yakın bir görüntü verenler çağrılmıştı toplantıya. Gelenlerle bir yasal parti kuracaklardı. Aziz Nesin kurulacak partiye üye olmayacaktı ama, onu kuruverecekti, "çimento rolü" oynayacaktı! Üye olmayacağı partiyi kurmak: Kuşkusuz Aziz Nesin, girişimcilerin komik durumunu görüyordu, bu söz başka türlü nasıl söylenebilir? Bilar'da eleştirildiler. Eleştirilince sanki böyle bir toplantı hiç yapılmamış gibi yeniden Kuruçeşme'ye döndüler. Sonra şu ÇAN Projesi. "Komünist" adı taşımayan yasal parti girişimi. Halit Çelenk, Sadun Aren ve Aziz Nesin'in soyadlarının baş harflerinden oluşturulan ÇAN, söylendiğine göre Nabi Yağcı ve Nihat Sargın'ın "Siz başka ad altında parti kuracaktınız da biz niçin döndük Türkiye'ye. Biz çıkana kadar sabredin" demeleri üzerine gerçekleşemedi.

Bakmayın TBKP'nin Moskova'da esen rüzgara yelken açıp, revizyonist diktatörlüklerin yıkılışını alkışlamasına, her duvar aynı zamanda onların üstüne yıkılıyor. Başka türlü olması olanaksız. Bütün tarihi boyunca Brejnevler tarafından kabul edilmeyi şeref saymış bir partinin şimdi yeni gelenleri alkışlıyor olması gerçeği değiştirebilir mi? TBKP sözcülerini dinleyen sanır ki, bugüne kadar Sovyetler Birliği'ndeki geri dönüşe hep karşı çıkagelmişlerdir de başkaları onları bir türlü anlamamıştır. Şimdi gerçekler onları doğrulamış, karşılarında olanları ise çürütmüştür! Havadır bu tabii. İnandırıcılıktan yoksundur, tutarlılık adına üzücüdür.

TBKP'nin kendi içinde yüzdüğü boşluğu Türkiye solunun boşluğu gibi algılaması son derece doğaldır. İdeolojik çerçevesi paramparça olmuş, siyasal zemini kayıp gitmiştir; TBKP ağır hatalarının altında öylesine ezilmiştir ki, kim ne derse kabul etmeye hazır hale sürüklenmiştir: Affı çağıran tevazu!

TBKP'nin şu veya bu akımla birleşmesi şu anda söz konusu değil. Kaldı ki böyle bir oluşumun doğuracağı sosyal demokrat yeni bir partinin sözü edilen "boşluğu" büyütmekten öte bir işlevi de olamaz. TBKP, bir boşluk doldurma çabasının veya umudunun girişimi olamaz, çünkü kendisi boşluktur.

Kuruçeşme: Ruhların Boşaldığı Yer

Kuruçeşmeciler diye bilinen topluluğun durumunu ise bizzat kendilerinin söyleyip yazdıklarından izlemek yeterlidir. *Sokak* dergisi son toplantılarını, "Sokak ağzıyla" (ba-

zılarının deyişiyle, nihilistçe bir alayla) yazdı (*Sokak* 14-2: Ocak 1990). "Buradan bir şey çıkmaz", Kuruçeşmecilerin ortak sloganı. Ama daha vecizini gene katılan gruplardan birinin sözcüsü dile getiriyor: "Kuruçeşme'nin suyu kurudu".

Kuruçeşme, yaşamları boyunca solun kıyılarında dolaşmış, örgüt olarak sadece fakülte kitaplıklarına üye olmuş profesörlerin, sıkıyönetim mahkemelerinde "kahrolsun faşizm" sloganı atan arkadaşlarından kendini ayırıp, üç-beş kişiyle birlikte "ben bağırmadım" diye tutanaklara yazdırttıktan sonra on yıllarca hiçbir örgüte girmeden akademik yaşam sürdüren Troçkistlerin, ömürleri boyunca "Sovyetler Birliği Kapitalisttir" dedikten sonra, son anda Gorbaçov'un eteğindep yapışıp reformculuğa ve örgütsüzlüğe geçen aydınların çağrısıyla başlayan Kuruçeşme zaten kimseye umut vermemişti. "Kendini yadsımanın sentezi"ni yapmak üzere, büyük bölümüyle Marksizmi "dogma" ilan etmiş ve ona savaş açmış insanlardan oluşan topluluk, son toplantısında Yalçın Küçük'ü, "Burada (itirafçı) Şemsi Özkan da alkışlanırdı" dediği için kınanmış. Ama, artık devrime gerek olmadığı, Time dergisi Gorbaçov'u yılın adamı seçtiğine göre sosyalizmle emperyalizmin birleştiğinin kabul edilmesi gerektiğini söyleyen konuşmaları kuzu kuzu dinlemiş. Zaten Kuruçeşmecileri teselli eden bir sonuç var: "Solcular artık birbirlerinin kafalarını kırmadan tartışabiliyorlar, Kuruçeşme hiç olmazsa halka bunu gösterdi!" Halkın da başka derdi yoktu zaten: Sürekli, solcular 12 Eylül öncesinden farklı olarak birbirlerinin kafalarını kırıyorlar mı kırmıyorlar mı diye merak ediyordu.

Kuruçeşme'nin TBKP'den farkı, TBKP'nin gene de bir örgüt olmasıdır. Kuruçeşme *örgütlenmemenin* bahanesidir. Kutsal birlik! Kuruçeşme "Birlik"i parçalanmanın maskesi yaptı. Daha önemlisi tartışmayı mücadelesizliğin örtüsü haline getirdi. Şimdi bu satırları o pek nezih tartışma üsluplarına aykırı bulacaklar, biliyoruz. Ama daha iyisi gerçeğin üzerinde düşünmek. Ağırlaşan sorunlarıyla bir yanda Türkiye öte yanda. Kuruçeşme! Bekleyin öncünüz çıkıp gelecek! Kuruçeşme, birlik, birleşme umutlarının gömüldüğü yer oluyor. "Boşluk" söylevleriyle boşluğun büyütüldüğü yer. Ruhlar boşalıyor ve boşalan ruhlar bağırıyor: "Boşluk var!"

Kuruçeşme konusunda üzerinde birleşilen bir diğer nokta: Burada Türkiye konuşulmuyor. "1930'lara yeni geldik" diyor katılanlardan biri, alayla. *Sokak* dergisinin yazdığına göre toplantıya katılan 20 Troçkist birbirleriyle hangi noktalarda ayrıldıklarını anlatmışlar. Kuruçeşme maddeyi yitirdi. Yani Marksizmi. Etiyle kemiğiyle Türkiye'nin emekçisi, işçisi, köylüsü, Kürdü burada; Kuruçeşme orda. Boşluk duygusu iliklere kadar işleyecek tabii.

Başlamadan Biten

Belki burada Gürkan ve arkadaşlarının SHP'den kopuşundan sonraki gelişmelere de değinmeliyiz. Gürkanların kopuşu sosyal demokrasinin Türkiye'de bir çıkış yolu olamayacağının yeni bir ifadesidir.

Düzen partilerinin işte en parlağı SHP, oylarını yüzde 30'a bile çıkaramıyor ve iktidar bu kadar zayıflamışken alıp götüremiyor, umut olamıyor. Düzen içi çözümlerin iflasıdır bu: Düzen bizzat kendi alternatifini arıyor. Devrimcileri, çözmeye çağırıyor, devrimci çözüme yolun açık olduğunu söylüyor.

Gürkanların Marksist bir görüntü için Aybar'a başvurmaları ve yapılan görüşmeler doğal olarak sonuçsuz kaldı. Aybar, hazır propaganda olanakları yaratacağı düşüncesiyle olmalı, girişime olumlu yaklaşmıştı. Ancak iki taraf da birbirini kısa zamanda ta-

nıdı. Gürkanlar Aybar'ın etrafında güç bulunmadığını gördüler; Aybar ise varolduğunu sandığı olanağın aslında bir sosyal demokrat parti girişiminden ibaret olduğunu anladı. Çünkü SHP'den ayrılanların yayımladıkları bildiri SHP programını fazla aşmayan, "Marksistlerin" de içinde yeralabileceği "Emek katmanlarından yana" bir partiyi amaçladığını söylüyor.

Devrimci "Boşluk" Demez

Boşluk konusunda söylenebilecek şey şudur: Boşluk yok, boşluk duygusu var ve boşluk duygusu, örgütsüzlükten kaynaklanıyor. Nitekim örgütlü olan, boşluktan sözetmiyor. Sosyalist Parti ve şu veya bu şekilde örgütlü devrimci sol boşluktan sözedilmesine bile tepki duyuyor. Halkın saati ile solun saati arasındaki uyumsuzluğu gidermenin, bir anlamda boşluğu doldurmanın, yolunu biliyor çünkü. Birlikten sözediyor: Birliğin olamayacağını kanıtlamak için değil, nasıl olabileceğini bulmak için sözediyor. Bu uğurda çaba harcıyor.

Soldaki öncü ihtiyacının hiçbir sosyal demokrat akım tarafından doldurulamayacağı, Marksizmin madde olduğu, maddenin Türkiye olduğu, örgütsüz Marksizm olamayacağı görüldü artık. Marksistlerin boşluktan yakınmaya haklarının olmadığı vurgulandı. Birlik ve partileşme süreci böyle başladı. Şimdi "boşluk" diye bağıranların hiçbirinin aklına partileşmek gelmiyordu o dönemde. Ferit İlsever'in deyimiyle o zaman da "uykudaydılar." Birliğin ve örgütlenmenin emekçi omurgasında, mücadele temelinde bir program etrafında olacağı yazıldı çizildi, konuşuldu. Bu görüşlere karşı çıkanlar, yukarda aydınların anlaşması olmadan anlamlı bir çoğunluk oluşturulamayacağını, SB'ne sosyalist denmeden birlik olmayacağını, programın "sosyalizm iyidir" noktasına kadar terkedilmesini savundular, "bırakalım mücadele fetişizmini" dediler, "devrimci reformcu bölünmesi yapay bir dayatmadır" diye yazıp söylediler.

Sosyalist Parti Başkanı Ferit İlsever şimdi diyor ki, "İşte Parti işte program!" SP herkesle birleşmeye hazır, herkesle tartışmaya açık: Ama mücadele etmek, devrim yapmak için birleşilecek, programlar temelinde tartışılacak! Bazıları görmek istemiyor diye SP gerçeği ortadan kalkmaz: SP bugün 48 il ve 230 ilçede örgütlü, yapılacak her türlü seçime katılmaya hazır. SP, birileri onu küçümsedi diye küçülmez. SP kimseyi küçümsemiyor: Çünkü mücadele ediyor. Mücadele edenin küçümsemeye, şunu bunu "tecrit" etmeye hakkı da yoktur, zamanı da.

Boşluk, gerçek anlamıyla bir işsizlik, mücadelesizlik duygusudur bugün. Örgütlü bir devrimciye yabancıdır. Mücadelenin ihtiyacı ile örgütlülük arasında bir oransızlık varsa bunun adı boşluk değildir; zamansızlık, yetememe duygusudur. Bu durumun bir devrimcide yolaçacağı duygu, daha çok örgütlenmek, daha çok birleşmek, daha çok örgütlemek isteği! Bir devrimci halkın gereksinimini böyle algılar.

Boşluk var mı? "Boşluk var!" diye bağırdığınızda nasıl yankılanıyor sesiniz o boşlukta? "Boşluk var" diye yankılanıyorsa devrimci değilsiniz. "Örgütlen" "Mücadele et" diye yankılanıyorsa devrimcisiniz. Boşluk varsa, boşluğun bir tek çağrısı vardır: Örgütlen!

Mihri Belli

*Elinizdeki yazı **2000'e Doğru** dergisine gönderildi ve bir özeti bu dergide yayımlandı. Makalenin tamamını okurlarımıza sunuyoruz.*

Yüce Hedeflere Yönelmek

Sosyalizm düşmanları bayram ediyor. "Komünizm öldü, yaşasın demokrasi" sloganları. "Komünizmin ölümü" ile kastettikleri Doğu Avrupa ülkelerindeki, adı "komünist", emekçi halktan kopuk, ayrıcalıklı bürokratlar klübü durumuna düşmüş olan partiler, bunların kurduğu baskı düzeni. "Demokrasi" dedikleri de düpedüz kapitalist restorasyon.

Doğu Avrupa rejimleri Sovyetler Birliği'nin bağlaşıklarıydı. Sovyetlerin desteği ile ayakta duruyorlardı. Sovyetlerdeki yeni gelişmeler sonucu o destek kalkınca birbiri ardından yıkıldılar. Desteksiz yapamazlardı. Halktan güç almıyorlardı. Biz bu rejimler konusunda hiçbir zaman hayale kapılmadık. Ne denli devrimci, ne denli enternasyonalist oldukları ortadaydı.

Ayrıcalıklarını korumak için bir baskı düzeni kuran, emekçi halktan kopuk, hantallaşmış, toplumun ilerlemesine ayak bağı durumunda bir bürokrasinin sosyalizm davasını çıkmazlara sürüklemesi ve sonunda sosyalizm düşmanlarına meydanda boy gösterme olanağı sağlamasıdır olan. Bürokrasinin sözcülerinin demagojilerine Marksizmden, Leninizmden dem vurmaları bu gerçeği değiştirmez.

Bu dediklerimizi, hiç değilse bu denli kesin bir ifade ile daha önce söylemiyorduk. Eleştirilerimizde ölçülü bir dil kullanıyorduk. Bunun nedeni Sovyetler Birliği'nin, dolayısıyla bu ülkenin Avrupa'daki müttefiklerinin, herşeye karşın, emperyalizm, özellikle ABD emperyalizmi karşısında bir karşı ağırlık oluşturmalarıydı. Bizim zorumuz Türkiye'yi vesayeti altında tutan ABD ile idi, Sovyetler ve bağlaşıkları sosyalist demokrasiyi kurmada ne denli başarılı oldukları konusunu başta gelen tartışma konusu yapmak bizce yanlıştı. Bununla birlikte kötüye gidişi görmüyor ve gördüğümüzü ifade etmiyor da değildik. Sovyetler Birliği'nde ve bağlaşığı olan ülkelerde egemen duruma gelen bürkrat-teknokrat zümrenin toplumun ilerlemesine engel, gerici bir güç niteliğine büründüğü ortadaydı. Yetmişli yıllarda biz bunu şöyle açıklıyorduk:

"...Marks ve Engels 'Herkese üretimine göre' ilkesinin uygulandığı sosyalizmin ilk aşamasını oldukça kısa süreli bir dönem olarak gördüler. (...) Rusya gibi kapitalist gelişmede geri kalmış ve bunun sonucu olarak sanayide kadroları yetersiz olan bir ülkede sosyalist kuruluşun uzun süreceği açıktı. (...) SSCB'de 1920'lerden başlayarak uygulanan beş yıllık iktisadi planlarda 'maddi özendirici' yöntemi ile emeğin verimliliğini yükseltme yoluna başvuruldu. Bu kaçınılmazdı.

"Yeni yetişen bürokrat ve teknokrat kadrolar artık eski

*1915'te Silivri'de doğan Mihri Belli, 1940 yılında saflarına katıldığı TKP'de 1942'den sonra sorumlu göreve geldi. 1946'da Yunan İç Savaşı'na katıldı, Yunanistan Demokratik Ordusu'nda tabur komutanlığı yaptı. 1950'de yurda döndü. 1951 tevkifatında 7 yıl hapse mahkum edildi. 1965'lerden sonra "**Aydınlık Sosyalist Dergi**" ve "**Türk Solu**" dergilerinde TİP yönetimine hakim olan parlamentarist çizgiyi eleştirdi, Milli Demokratik Devrim (MDD) stratejisini savunan muhalefetin önderi oldu. 1974 Af Yasası ertesinde kurduğu Türkiye Emekçi Partisi'nin (TEP) Genel Başkanlığı'nı yaptı. 1979'da Belli'ye suikast girişiminde bulunuldu, ağır yaralandı. 1981 sonlarına doğru yurt dışına çıkan Mihri Belli halen Avrupa'da yaşıyor.*

düzenin kalıntıları değildi. Bunlar herşeyi sosyalizme borçluydular, sosyalist kuruluşun vazgeçilmez bir unsurunu oluşturuyorlardı.

"Güdülen bu politika sosyalist kuruluşun tarihsel ölçülerle kısa süreli bir aşama olacağı, bürokrasi emekçi halktan kopup zümreleşmeye vakit bulamadan bu aşamanın sona ereceği; sosyalist kuruluşun tamamlanması, toplumun daha yüksek bir bilinç düzeyine varmasıyla maddi özendiriciye gerek kalmayacağı varsayımına dayanıyordu.

"Ancak bu aşama uzun sürdü. Bürokrasi zümre bilincine vararak kendi ayrıcalıklarını savunur duruma geldi. Ücretler iskalası zamanla yataylaştırılacağına tersine dikeyleştirildi. Bürokrat-teknokrat zümrenin tabandaki emekçiye oranla ayrıcalıklı durumu giderek kalkacağına daha da güçlendi. Öyle ki bugün artık bürokrasinin zümre çıkarlarının sosyalist toplumun biran önce daha ileri bir aşamaya ulaşmasından yana olan işçilerin, emekçilerin çıkarlarıyla çeliştiğinden söz edilebilir. Dolayısıyla bürokrasi artık ilerici değil, gerici bir işlev yerine getirmektedir. (...) Bugün sosyalist ülkelerde ikilem "Sosyalizm mi? Kapitalizm mi?" ikilemi değildir. İkilem "sosyalizmin daha ileri bir aşamasına geçmek mi, yoksa yerinde saymak mı?" ikilemidir.(...)

"Bu nitelikte bir bürokrasinin ekonomide, parti ve hükümette ağır basmasının sosyalist ülkenin ve dolayısıyla devrimci işçi hareketinin karşısına ağır sorunlar çıkaracağı açıktır." (M.B. *"Bağımsız Türkiye"* 20/11/1978)

Evet, toplumun ayak bağı durumuna gelmiş bir bürokrat zümrenin sultası altında sosyalist ülkenin yerinde saymasıydı olan. Ve bu yerinde sayış tam da, dünyamızın, bundan onbeş yirmi yıl önce kimsenin hayal dahi edemeyeceği bir bilimsel ve teknolojik devrime sahne olduğu bir döneme rastlıyordu. İnsanlık önünde yeni ufuklar açan Büyük Ekim Devriminin yer aldığı; emekçilerinin büyük özveri ve devrimci coşku ile sosyalist kuruluşa geçtiği ülke; dünya gericiliğinin başta gelen merkezi olan Nazi Almanyasını ve bağlaşıklarını tarihin kaydettiği en büyük savaşta yenen, zaferden sonra da uzay çağını açan ülke, bu teknolojik ilerlemeyi arkadan izleme zorunluluğunda bırakılmıştı. Bu durum gelişmeleri izleyebilecek olanak ve kavrayışa sahip her devrimci için derin üzüntü kaynağıydı. Yukarıdaki satırlar duyduğumuz bu üzüntüyü bütün derinliğiyle ifade etmekten uzaktır.

Bürokrasinin egemen duruma gelerek sultası altında her çeşit kariyeristin işini yürütebileceği sağlıksız bir havanın yaratılmasının uluslararası devrimci işçi hareketinin karşısına ağır sorunlar çıkaracağından sözederken biz besbelli "TKP" denen mülteci gurubun Türkiye soluna dıştan dayatılması durumunu da düşünüyorduk. Dayatılan kişilerin kaç paralık devrimci, kaç paralık komünist olduklarını çok iyi biliyorduk. Aslında durum tencerenin yuvarlanıp kapağını bulması durumuydu. Bu şahıslar kurulan bürokratik mekanizma ile uyumluluk sağlayabilecek tiynetteydiler. Ama bu haliyle de Sovyetlerin dünya güçler dengesinde durumunu Türkiye açısından değerlendiriyor ve dayatanı değil dayatılanı hedef alıyorduk, yani semer dövüyorduk.

Yerinde saymanın acı meyveleri bugün derleniyor. Durgun sular zamanla ne hale geldiyse yerinde sayan toplumlar da ergeç o hale gelir. Buna toplumsal yaşamın bütün alanlarında tanık olmaktayız. Ekonomide, sosyal kültürel yaşamın bütün alanlarında; vatandaşın bilinç düzeyinin gerilemesinde. Öyle ki, bugün Doğu Avrupa'nın sıradan vatandaşı Batı propagandası için kolay avdır.

Leh Valesa, on milyon işçiyi Solidarnoş çatısı altında örgütleyerek, ayrıcalıklı bürokratlar kulübüne dönmüş olan Polonya'daki iktidar partisini ortada damdazlak bırakan şu katolik ajitatör, geçenlerde Amerika'ya gitti. Gezinin amacı yardım kopar-

maktı. Amerikan Kongresi önünde yaptığı konuşmada Valesa, "Biz kapitalizmi kuracağız, bize yardım edin. Gelin Polonya'ya fabrikalar kurun. Mülkiyeti yüzde yüz sizin" diyordu.

Bu gezi sırasında bir gazeteci Valesa'ya "reformların gerçekleşmesinde" (yani kapitalist restorasyona geçişte) kendisinin ya da Gorbaçov'un kişi olarak rolünün önemli olup olmadığını soruyor. Valesa hem kendisi hem Gorbaçov adına konuşarak özetle şöyle diyor: "Biz hiç önemli değiliz: Gerçekte rolümüzün ne olduğunu bilmiyoruz. Ama ben bir başka soruyu cevaplandırabilirim. Bu reformlar nasıl ortaya çıktı. Bunlar uygarlığın ürünüdür. Yeni çözümleri dayatan bilgisayarların, uydular aracılığıyla televizyon yayınlarının. Öteki yeni keşiflerin. (...) Bu koşullarda yeni bir Stalin çıkabilir mi? Bu mümkün değil."

Söyleyen kim olursa olsun biz bu söyleneni anlamlı buluyoruz. Gerçekten, bilimsel ve teknolojik devrimi hesaba katmadan, bu devrimde baş rolü gelişmiş kapitalist ülkelerin oynadığı gerçeğini hesaba katmadan dünyadaki son gelişmeleri açıklayamayız.

Sosyalizm çağımızda üretimin kollektif niteliği ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişkiyi ortadan kaldıracağına göre; çalışan insanın işine yabancılaşmasına son veren, onun coşku ve yaratıcı bir ruh içinde çalışması koşullarını sağlayarak insan emeğine kapitalist düzendekinden daha yüksek bir teknoloji düzeyinde daha yüksek verimlilik sağlayan düzen olduğuna göre sosyalizm; kısacası sosyalizm geleceğin düzeni olduğuna göre, kapitalizm sonunda yenik düşmeye mahkumdur.

Ama hiç değilse içinde bulunduğumuz aşamada bu böyle olmadı. O halde burada bir terslik var. Ya sosyalizmin kapitalizme oranla daha ileri bir üretim tarzı olduğu varsayımı yanlıştır; ki bu durumda kimilerinin önerdiği gibi, "Elveda Marks!" demek gerekir. Ya da bugün dünyada kurulan sosyalist olma iddiasındaki toplumlar gerçekten sosyalist toplumlar olamamışlardı. Olamamışlardı ki, çalışan insana o yaratıcı ruhu ve coşkuyu yeterince aşılayamadılar; bu ve diğer bazı etkenlerin bir araya gelmesiyle teknoloji yarışında başı çekemediler.

Bu gidiş kötüye gidişti. Sevapları, günahları ne olursa olsun, yeniden yapılanma denen, açıklık denen akımın ortaya çıkışının eski yolda gidişin çıkmaza doğru olduğu gerçeğinin kavranmasından kaynaklanıyordu. Bir şeyler yapmak mutlaka gerekiyordu. Ama ne? Bizim burada hazır reçetemiz yok. Dışardan maval okuyan nice akıl hocaları var. Bir biz eksik olalım bari. Bir kez "Glasnost" denen açıklık, yani Ekim Devrimini izleyen ilk yıllarda olduğu gibi, özgürlük ortamında fikir tartışması birinci şart. Lenin zamanında bu ortam vardı. Stalin'den Troçki'ye kadar Sverdlov'dan Buharin'e, Derjinski'den Zinoviev'e kadar Devrimin sorunlarına değişik açılardan yaklaşan Bolşevikler bütün dünyanın önünde devrimin sorunlarını özgürce ve yaratıcı bir tutumla tartışıyorlardı. Varılan kararlar bu tartışmaların bir senteziydi. Menşevik Plehanov saygıdeğer bir kişi sayılıyor, kitapları yayımlanıyordu. Bolşevikler, Sol Sosyalist Devrimciler denen köylü partisiyle koalisyon hükümeti kuruyor. Brestlitavsk Antlaşmasından sonra Sosyalist Devrimciler hükümetten ayrılınca geri gelmeleri için dil döküyorlardı. Söz hakkı olmayan yalnızca yıkılan sömürü düzenini hortlatma gayretindeki emperyalizmin desteğinde, genç sosyalist ülkeye silahla karşı koyan burjuvazinin ve feodallerin adamlarıydı. Gene öyle mi olacaktır? Dünyaya sosyalist demokrasinin güzel örnekleri mi verilecektir? Yoksa emperyalist propaganda tam etkili olacak ve kapitalist restorasyondan yana gerici unsurlar, şu ya da bu kisve altında duruma hakim mi olacaklardır? Yahut da eski hiçbir şeyi unutmayan yeni hiçbir şeyi öğrenmeyen Brejnev zamanının hasretini

çeken iflah olmaz bürokratlar ağır basacak ve sosyalist toplum o dönemin durgunluğu içinde gömülerek yerinde saymaya devam mı edecektir?

Şunu kesin olarak söyleyebiliriz. Sosyalist toplum kapitalizme üstünlüğü ancak gerçek sosyalist demokraside çalışan insana coşku ve yaratıcı ruh aşılayarak kanıtlayabilir. Bu hedefe ulaşmak için çok çetin mücadelelerden geçmenin zorunlu olduğu besbelli. Bürokrasi sultasının sosyalist ülke vatandaşının bilinç düzeyini gerilettiği bir gerçek. En gelişmiş teknoloji ile sürdürülen emperyalist propaganda etkili olmaktadır. Doğu Avrupa'nın sıradan insanları kapitalist sistemi televizyonda seyrettiği koka-kola, çikolata ya da otomobil reklamlarındaki o mutlu görünen insanlar toplumu sarmaktadır. Reklamı yapılan düzeninin yarım milyar aç insanı, birbuçuk milyar yarı açı çoğunluğun sorunu değil.

Duvar kalkınca Batı Berlin'e geçen Doğulu Almanlar muza hücum etmişler. Batı televizyonları muz yiyen Almanların mutlu yüzlerini sergiliyor. Romanya'da askeri darbenin hemen ertesi günü Bükreşliler kahveye kavuşmuş. Fransa'da hemen bir Romanya'ya yardım kampanyası başlatıldı. Komünist Partisinden en sağ örgütlere kadar nice kuruluşlar bu kampanyaya katıldılar ve böylelikle güzel bir "ulusal mutabakat" örneği verdiler. Belçika, İsviçre gibi ülkeler de bu örneği izledi. Yola çıkarılan yiyecek, giyecek dolu kamyonlarda, tren katarlarında kahve eksik değilmiş. Batı televizyonları yıllardır kahve yüzü görmeyen Romenle ellerinde kahve dolu kese kağıtlarıyla gösteriyor. Spikerin yorumunda, açıkca söylenmese de, sanki o ana kadar Romanya'da bütün kahveyi Çavuşesku'nun içtiği izlenimini yaratılıyor. Tabii Çavuşesku'ya yüklenen başka günahlar da var. (Arada şunu belirtmeden geçmeyelim: Sanırım Batı ölçüleriyle Çavuşesku'nun en büyük günahı IMF'den (Uluslararası Para Fonu'ndan) aldığı onbir milyar doları, faiziyle birlikte yirmibeş milyar olarak kuruşu kuruşuna ödemiş olması. Ve çağdaş emperyalizmin bu büyük mali kuruluşunun etki alanı dışına çıkma yolunda gayret sarfetmesiydi. Romanya'nın kahve ithal etmemesi de bu büyük günahın bir parçası. Bu dediklerimizden Çavuşesku'nun icraatı içinde bizim de günah saydığımız şeyler olmadığı sonucu çıkarılmamalı. Ancak askeri darbeden sonra iktidara gelenler için, ünlü "gelen gideni aratır" sözü uygun düşeceğe benzer. Öyle olmasaydı Batılı burjuvaların Romen halkına acıma duyguları bu denli kabarmaz ve Bükreşliler daha uzun süre kahveden mahrum kalırlardı).

Batı propaganda araçlarının Doğu Avrupadaki gelişmelerle ilgili olarak muz ve kahve konusunu işlemeleri çok ilginç. Bilindiği gibi muz gibi, kahve, kakao, şeker gibi ürünler Üçüncü Dünya'da üretilir. Yalnız muzun öyküsü bile çağımız emperyalizminin sömürüyü nerelere kadar vardırdığını göstermeye yeter. Bugün Üçüncü Dünya ülkelerinin ihraç ettikleri ürünlerin yaklaşık olarak yüzde doksanını çok uluslu şirketler pazarlamaktadır. Ve muz üreticisi, tarım emekçisi değil, toprak sahibi muz üreticisi, muzun batının tüketim toplumlarında pazardaki fiatının yalnızca yüzde bir buçuğunu almaktadır. Ve muz cumhuriyetlerinde çocuklar muz yüzü görmezler. Bu meyve ham iken toplanır ve ihraç edilir. "Muz Cumhuriyeti" terimi politik literatüre girmiştir. Bir hakaret sözüdür. Çoğu Latin Amerika ülkesinde emperyalist tekellerin muzu yok pahasına kapattıkları ve metropollerde pazarladıkları geri bıraktırılmış ülkeler için kullanılır. Her namuslu insanı isyan ettirecek skandal niteliğindeki bu sömürüye ülke halkı karşı çıkacak oldu mu, çok uluslu şirketlerin hizmetinde paralı askerlerin ya da doğrudan doğruya Amerikan silahlı kuvvetlerinin saldırısına, soykırımlarına uğrar. Dün Guate-

mala'da Grenada'da, bugün Nikaragua'da, Salvador'da ya da Panama'da olduğu gibi.

Emperyalist sömürü ve baskının doruğuna çıktığı bir dünyada yaşıyoruz.Bugünün emperyalizmi, yüzyılımızın başlarında Lenin'in incelediği emperyalizme rahmet okutacak ölçüde sömürüyü yoğunlaştırmış, halklara zulüm yöntemlerini geliştirmiştir. Ne var ki Avrupa'nın komünist partilerinin sözcüleri "emperyalizm" sözcüğünü artık kullanmaz oldular. Enternasyonalizmin sözünü eden de pek yok. Oysa enternasyonalizmin emrettiği bir siyasal çizgiyle amansız anti-emperyalist mücadele dünya ölçüsünde proleter devrimci hareketin dün olduğu gibi bugün de görevidir. Eğer bu suskunluk ve başka belirtiler, Atlantik'ten Urallar'a kadar uzanan "Avrupa Birliği" idealine bağlılığın gereği, Doğu Avrupa ülkeleri iktidarlarının Üçüncü Dünya'nın sömürüsünden pay alma özleminin bir ifadesi ise, bu özlemin hayal olduğunu şimdiden söyleyebiliriz. Doğu Avrupa'da eğer bir kapitalist restorasyon olacaksa, bu, kaçınılmaz olarak bağımlı kapitalizm olacaktır; Türkiye'deki cinsten. Ve Türkiye emekçi halkının böyle bir idealin gerçekleşmesinde hiçbir çıkarı yoktur.

Biz düne kadar mücadelemizin hedefinin işbirlikçi tekelci sermayenin sömürü ve tahakkümüne son verilmesi ve Türkiye'nin emperyalist dünya sisteminden çıkması olduğunu söylüyorduk. Ülkemiz Orta-Doğu halkları ve genel olarak Müslüman Dünya ile tarihten kaynaklanan bağlarını korumakla birlikte sosyalist dünya sistemi içinde yerini almasını savunuyorduk. Yani, yeni durumda, sosyalist sisteme katılmakla kapıdan kovulan emperyalist tekeller bacadan içeri mi alınacaktır?

Yakın tarih şunu göstermiştir: Bir ülkede emekçilerin devrimci iktidarının kurulması ve ülkenin sosyalizme yönelmesi devrimin hedefine ulaşmasına yetmiyor. Dünya pazarına çok uluslu şirketler hâkimdir. Onlar senin ülkenin ürettiği ürünlerin fiyatlarını belirliyorlar, ekonomisini kasıtlı olarak çıkmazlara sürükleyip ülkeyi bu yoldan istikrarsızlığa sürükleyebiliyorlar. Ülke içindeki gerici güçleri, kışkırtmaları da caba. Dünya Pazarında çok uluslular egemen olduğu sürece, bir ya da birkaç Üçüncü Dünya ülkesinde devrimin emperyalizm için ancak geçici bir gerilemeden öte bir sonuç vermediği açık. Emperyalizm devrim yolunu tutan ülkeyi istikrarsızlığa uğratabildiği sürece bu böyle süreceğe benzer.

Dünya ekonomisi ile ilişkileri en azına indirip kendi içine kapalı bir sosyalist toplum yaratma çabalarının da evrensel bir çözüm değil. Evrensel çözüme ancak enternasyonalizm ruhu içinde devrimci hareketi ulusal sınırları aşan yüce hedeflere yöneltmek ile varılabilir. Büyük Fransız Devrimini gerçekleştirenler yalnız Fransa'yı değil, bütün insanlığı özgürlüğe, eşitliğe ve kardeşliğe kavuşturarak aydınlık yarınlara yönelteceklerine inanıyorlardı. Büyük Ekim Devrimi'ni gerçekleştirenler dünya kapitalizminin kalelerine saldırırken "Enternasyonal ile kurtulur insanlık" diye türkü söylüyorlardı. Onlar dünya devrimini başlattıklarına ve tüm insanlığın kurtuluşunun yarından da yakın olduğuna inanıyorlardı. Biz de ulusal planda devrimci çizgimizi saptarken enternasyonalizm hedefine, Dünya Devrimi hedefine yönelik olmak zorundayız. Ancak böylelikle inandırıcı olabilir havanda su dövmekten kurtuluruz.

Şu anda görünüm odur ki, sosyalizm davası ilerleme değil gerileme kaydediyor. Ama biz bu görünümün aldatıcı olduğuna, bütün insanlık için sömürüsüz, baskısız bir dünyada başı dik insanca yaşama özleminin her zamankinden daha güçlü olduğuna, asıl çıkmazda olanın büyük insanlığın sorunlarını çözmekte aciz olduğu kanıtlanmış olan emperyalizm olduğuna, kapitalizm olduğuna inanıyoruz. Bizi bu inanca dünya ölçü-

sünde gelişmelerin, hayallerden uzak, gerçekçi tahlili vardırıyor. Bütün bilimsel ve teknolojik ilerlemelere karşın kapitalizmin bir bütün olarak insanlığın temel sorunlarına çözüm getirememiştir. Ve getiremez de. Yapabildiği tek şey yoksulluğun en derinlerine itilmiş olan büyük insanlık okyanusu ortasında tüketim toplumları denen adacıklar yaratmak olmuştur. Hem de doğanın neredeyse onarılmaz şekilde tahribi pahasına, dünyamızın çölleştirilmesi, çöplüğe çevrilmesi pahasına.

Evet insanlık çıkmazdadır ve kapitalizm çıkış yolu bulmaktan acizdir. Bu bir yandan, insanın doğa ile uyumluluk içinde yaşayabileceği sömürüsüz topluma, özgür, yaratıcı ruh ve coşkuyla dolu insanların toplumuna ulaşma özleminin yer küresinin en ücra köşelerinde, düne kadar uykuda olan halkları da sarması gerçeği öte yandan, herşeye karşın, geleceğe umutla bakmaya yöneltiyor bizi.

Böyle bir dünyada Türkiye'nin sorunlarına nasıl yaklaşılır? Hangi çözümler önerilebilir?

Gelişmiş sanayi ülkelerinin, yani dünya nüfusunun yüzde 18'inin bütün dünyada üretilen ürünlerin yüzde 65'ini tükettiği, dünya nüfusunun yüzde 82'sine, yani Büyük İnsanlığa kalanın yalnızca yüzde 35 olduğu böyle bir dünyada; düzeni bağımlı kapitalizm olan, yani yüzde 82 içinde, Büyük İnsanlığın saflarında yerini alan Türkiye'de, ulusal gelirin yüzde 70'inin kâr, kira ya da rant olarak kapitalistlerin ve mülk sahiplerinin cebine girdiği nüfusun üçte ikisinin ulusal gelirin dörtde birini paylaşma zorunda bırakıldığı bu ülkede Marksist hareket nasıl bir politik çizgi ile emekçi halkın önüne çıkmalıdır? Stratejik hedef olarak demokrasi ile yetinmeli ve devrimi rafa mı kaldırmalıdır? Her adım atmaya kalktığında, çıkarı kurulu sömürü düzenini sürdürmede olan sınıf ve zümrelerin hizmetinde olan politik ve mesleki kuruluşlar ile "ulusal mutabakat" mı aramalıdır? Yoksa emperyalizmin tam bir çöküşe sürüklediği bu dünyada ülkemiz çalışan insanının hem maddi hem manevi sefalete itilmekte olduğu gerçeği karşısında, insan olarak, yurtsever olarak, sosyalist olarak, yüreği insan ve yurt sevgisiyle dolu, enternasyonalist görevlerinin bilincinde bu düzeni değiştirmek için mücadeleye mi atılmalıdır?

Bu sorulara bizim cevabımız soruların formüle edilişinden bellidir. Bir başka yazıda bu soruları ayrıntılı olarak cevaplandıracağız.

Mehmet Bedri Gültekin

Dünyada Balkanlaşma ve SB'de Milliyetçi Hareketler

Son kırk yılın dünyası birbirinin tamamen zıddı iki cereyana sahne oldu. Bu cereyanlardan ikincisi hâlâ etkinliğini sürdürüyor. Birinci cereyan, sosyalizmin ulus, sınıf ve din ayrımının kalmadığı özgür, eşit ve birleşik bir dünya yaratma cereyanı idi. İkinci cereyan ise, kapitalizmin bireyci, milliyetçi; milliyet sınıf ve din sınırları bölünmüş, heryerde birbirinin boğazına sarılmış toplumların dünyasını sürdürme cereyanıdır. Gerçi din ayrılıklarının ve çatışmalarının asli sahibi burjuvazi değildir ama feodalizmin dünyada hükümranlık döneminin sona ermesi ve burjuvazinin, feodalizimin mirasını devralmasıyla birlikte, sözü edinen mirasın en önemli unsurunu oluşturan din de burjuvaziye kaldı. İdeolojiler, sınıflardan daha uzun ömürlü oluyorlar.

1953 yılında Tunceli merkeze bağlı Gömemiş Köyü'nde doğdu. İlkokulu köyünde, orta ve liseyi Tunceli'de okudu. 1972 yılında TİİKP davasından tutuklandı. Yargılama sonunda 15 yıla mahkum oldu. 1980 öncesinde Türkiye İşçi Köylü Partisi'nin Başkanlık Kurulu üyesiydi. 1980 sonrasında TİKP davasından yargılandı. 8 yıla mahkum oldu. Tahliye olduktan sonra, Saçak yazı kurulunda bulundu. "Türkçenin Dünü ve Yarını", "Laikliğin Neresindeyiz" adlı kitapları yayınlanmıştır. Halen 2000'e Doğru dergisi Genel Yayın Yönetmen Yardımcılığı görevini yürütmektedir. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. Evli bir çocukludur.

Çatışmaların ve Bölünmelerin Olmadığı Dünya İdeali:

İkinci Dünya Savaşı faşizme karşı halkların zaferi ile sona erdi. Zaferde Sosyalist Sovyetler Birliğinin tayin edici katkısı oldu. Savaş sonrasının dünyasında sosyalizmin ve anti emperyalizmin rüzgârı esiyordu. Çin Halk Cumhuriyetinin kurulması, Hindiçini'nde sosyalistler önderliğinde gelişen ulusal kurtuluş mücadeleleri, Doğu Avrupa'da halk cumhuriyetlerinin kurulması, ve bütün bunlara bağlı olarak, bunlardan güç alarak Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde gelişen anti emperyalist mücadele ve cereyanın ana dinamiklerini oluşturuyordu.

Bütün bunlara bağlı olarak dünyanın her tarafında ulusal çatışmaların geride kaldığı yeni oluşumlar üzerinde kafa yoruluyor, çeşitli öneriler hayata geçirilmeye çalışılıyordu. 1945 sonrasında bugün her köşesinde etnik huzursuzlukların olduğu Balkanlarda tartışılan gelecek projesi "Balkan Federasyonu" idi. Basra Körfezinden Atlas okyanusuna kadar uzanan Arap ülkeleri sosyalizm ve ulusal kurtuluş savaşları dalgasının sona erdiği 1970'lerin ortalarına kadar sürekli birleşme denemelerinde bulundular. Önceleri Fransız ve daha sonra Amerikan emperyalizmine karşı mücadele eden Hindiçini halklarının gelecek planlarında "Hindiçini Federasyonu" önemli bir yer tutuyordu. İngiliz ve Fransız emperyalizminin boyunduruğundan kendini kurtaran Afrika halkları

büyük bölgesel birlikler gerçekleştirmek için çalışıyorlardı. Senegal-Mali federasyonu gibi. Bugün hala etkinliklerini sürdüren çeşitli uluslararası kuruluşlar da dünyaya hakim olan bu cereyan içinde ortaya çıktılar.(Latin Amerika'da Simon Bolivar'ın Birleşil Latin Amerika düşü bu sıralar yeniden canlandı. Ama Latin Amerika ABD'nin arka bahçesiydi, halkların "kavgasız gelecek" düşleri burada her yerdekinden daha fazla emperyalizmin önüne diktiği engellerle karşı karşıyaydı.) Afrika Birliği örgütü, çeşitli hammade üretici ülkeler birlikleri, Avrupa topluluğuna giden yolda oluşan örgütler, Birleşmiş milletler, Üçüncü Dünya Ülkelerinin oluşturduğu çeşitli birlikler örnek olarak sayılabilir. Bu oluşumların hepsi, insanlığın, sınıflı toplumlar tarihi içinde adım adım inşa edilmiş çeşitli olumsuzlukları aşmaya azmettiğini gösteriyordu.

Yeniden Milli Boğazlaşmalar Dünyasına Dönme

Halkların birlik arzusu ile objektif temelin yeterince olgun olmaması arasındaki çelişme, ilk dalganın bir yere gelip tıkanmasının esas nedenini oluşturdu. Fakat bunun yanısıra dünyanın ilk sosyalizm uygulamalarının kendi içinde barındırdığı ve zaman geçtikçe ağırlaşan hatalar. Bu ülkelerden bazılarının zamanla çok çeşitli alanlarda kapitalizmle aynı kulvara girmesi, burjuvazinin karşı dalgayı yaratmasında etken oldu. Bu sorunu Sovyetler Birliği özelinde milliyetçi canlanışı incelerken etraflı olarak ele almaya çalışacağız.

Dünyada rüzgâr, 1970'lerin sonlarından bu yana kapitalizmden yana esiyor. Bundan dolayı son 15 yıldır dünyamız alışık olduğu bazı şeyleri unutmaya, neredeyse unutmaya başladığı bazı şeyleri ise hatırlamaya başladı. 1960'ların anti-emperyalist mücadeleler dünyası, yerini milliyet, din ve ezilen ülkeler arası çatışmalara bırakmıştır.

Dünya, bugün "Balkanlaşıyor." 19. yüzyılda kavimler mozaiği durumundaki Balkanlar, kapitalist gelişmenin içine çekilmesiyle beraber milli uyanışlara sahne oldu. Balkan milletleri bir yandan Osmanlı boyunduruğuna karşı mücadele ederken öte yandan milliyetçiliğin kendisinden gelen olumsuzlukların etkisiyle birbirlerine düştüler. Yeni yeni tekelci kapitalizm aşamasına geçen Avrupa ülkeleri açısından milli ayrılıklarla bölünmüş Balkanlar etki alanları yaratmak açısından son derece uygun bir zemin sunuyordu. "Balkanlaşmak" deyimi, böylece kapitalizmin etkinliğinin bir sonucu olarak herhangi bir bölgenin milliyetler arası çatışmalara ve bölünmelere sahne olmasına karşılık olarak literatüre girdi.

Bugün herhangi bir bölge değil, dünyamız "Balkanlaşıyor". Dünya gericiliğinin merkezi olarak kapitalizm, milletlerarası çatışmalarda sadece milliyetçilik unsurunu değil, din unsurunu da kullanıyor. Farklı dinler arası çatışmalar, aynı dinden farklı mezhepler arası çatışmalar, emperyalizmin kışkırtmasıyla ezilen ülkeler arası çatışmalar gericiliğin cephaneliğindeki silahları oluşturuyorlar. Dünyanın bu çatışmalar dışında kalmış bir bölgesi hemen hemen yok gibidir.

Dünyanın neresinde olursa olsun sınırları içinde başka milletlerden azınlıklar barındıran, veya birden fazla milliyetten oluşan bütün ülkeler milletlerarası düşmanlıklara sahne oluyorlar. Onyıllardan beri süren kışkırtmalar, sözkonusu ülkelerdeki olumsuzluklarla birleşince artık meyvesini verme durumuna gelmiştir.

Batı Trakya ve Bulgaristandaki Türk azınlık, Türkiye ile Yunanistan ve Bulgaristan arasında, Arnavutluktaki 400 bin YunanlıYunanistan ile Arnavutluk arasında, Kosova'daki 1 milyon Arnavut, Arnavutluk ile Yugoslavya arasında, Yunanistan'daki Makedon asıllı halk, Yunanistan ile Yugoslavya arasında, Transilvanyadaki Macar azınlık

Macaristan ile Romanya arasında, Moldavya Romanya ile Sovyetler Birliği arasında ulusal çatışmalara kaynaklık ediyor. İki Almanya'nın birleşmesi Çekoslavakya ve Polonya'yı ülkelerindeki Alman azınlık dolayısıyla kaygılandırıyor. Slovenya ve Hırvatistan ayrılıkçılığı öteden beri Yugoslavya'nın başını ağrıtıyor. Sovyetler Birliği ise, etnik huzursuzluk konusunda son yıllarda baş döndürücü bir gelişme yaşadı. Baltık ülkelerinde halkın büyük çoğunluğu ayrılmadan yana. Ayrılma yönünde halk oluşan talep ve bunun yarattığı baskı yerel komünist partilerini ayrılmadan yana tavır almaya zorluyor. Letonya bugün ayrılma hareketinin başını çekiyor. Ekim 1989'da yapılan halk cephesinin yıllık kongresinde bağımsızlık çağrısı yapan bir siyasal program kabul edildi. Ardından Letonya Komünist partisi de bu programı benimsedi ve SBKP'den bağımsızlığını ilan etti. Gorbaçov'un Ocak ayın içinde Letonya'ya yaptığı "İkna ziyareti" bir sonuç vermeden sona erdi.

Gene Ekim ayı başlarında Azerbaycan yüksek Sovyeti de halkın bağımsızlık istemesi durumunda Azerbaycan'ın Sovyet federasyonundan ayrılmasına olanak veren bir yasayı kabul etmişti. Bir milletler mozaiği durumundaki Kafkaslar da bugün büyük çalkantılar içindedir. Moskova ile olan sorunlara ek olarak ve bugün ondan da önemli olarak buradaki halklar arasında düşmanlık bugün gündemin baş köşesine oturmuş durumdadır. Azeri-Ermeni çatışması tam bir iç savaş halini almış durumdadır. Sovyetler Birliği'nin Ortaasya cumhuriyetlerinde de etnik huzursuzlukların yanısıra güçlenen dini akımlar kaygı yaratmaktadır.

Dünyanın diğer bölgelerinde manzara daha içaçıcı değildir. Türkiye'nin bütün komşuları ile problemleri vardır. Bu problemler zaman zaman bir sıcak çatışmanın eşiğine varan gelişmelere neden olmaktadır. İran-Irak savaşı yeni bitti. Ama sorunlar orta yerde duruyor. Irak Suriye anlaşmazlığı devam ediyor. Lübnan emperyalistlerin ve yerel güçlerin kendilerini sınadıkları bir deneme tahtası durumundadır.

Bir zamanlar aralarında birlik görüşmelerinin ve birleşme çabalarının olduğu Arap ülkelerinde, bugün, birleşmeden fazla sözeden yok. Onun yerine birbirlerinin kuyularını kazmakla uğraşıyorlar. 1960'ların büyük bölgesel Afrika Cumhuriyetleri çabalarının yerini ise, Etyopya-Somali, Libya-Çat, Fas-Moritanya, Fas-Cezayir, Senegal ile komşuları arasındaki çatışmalar almış durumda.

Asya kıtasının manzarası çok farklı değil. Pakistan, Hindistan, Seylan etnik ve dini çatışmaların sahnesi durumundalar. Birçok bakımdan şanssız olan Latin Amerika galiba yalnızca bu açıdan şanslı. Bu kıtanın büyük ülkeleri etnik ve dini açıdan yeknesaklık arzediyorlar. Daha küçük ülkelerdeki yerli nüfus açısından Katolik dini ve İspanyolca ulusal birliğin en önemli unsurları rolünü oynuyorlar. Etnik ve dini çatışmalar açısından gerekli zeminin bulunmaması emperyalizmin "böl, birbirine düşür ve yönet" politikası açısından bu bölgeyi dünyanın diğer köşeleri kadar cazip yapmıyor.

Kapitalizm insanlığın yönünü geriye çevirmiş durumda. İnsanlığın geçmişinde din kavgaları, milliyet kavgaları, sömürü ve talan savaşları vardı. Sosyalizmin bugünkü sorunları ve kapitalizmin avantajlı duruma geçmesi dünyanın hiçbir köşesinde insanlığın lehine bir gelişmeye yol açmıyor. Dünyanın en gelişmiş köşelerinde birey ve doğa yıkıma uğruyor. Daha geri köşelerde ise, geçmişin diriltilmesi uğruna toplumlar boğazlaşıyorlar.

Kapitalizm kişi planında bireyciliktir. Yalnız kendini düşünen, kendi çıkarı için başkasını çelmelemekten çekinmeyen, bencil, toplumun ve dünyanın sorunlarına ilgisiz bireylerden oluşan toplumun ideolojisi de bunların toplamı olmaktadır. Kişi planında bi-

reycilik, ulus planında milliyetçiliğe tekabül ediyor. Veya daha geri toplumlarda mezhep ve din varlığına tutunarak, başkalarının zararına varolma kavgasının unsuru olmaya götürüyor. Atomize olmuş bireylerden oluşan toplumlar ve birbirine düşman toplumlardan oluşan dünya, birbiriyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Birbirini tamamlıyor. Kapitalizmin bu son döneminde insanlığa kazandırdığı bundan ibarettir.

Sovyetler Birliği'ndeki Gelişmeler

Sovyetler Birliği birkaç yıldır etnik gösterilere, milliyetlerarası kanlı çatışmalara ayaklanmalara kadar varan büyük çalkantılara sahne oluyor. Birçok federa Cumhuriyet ayrılma isteğini açıkça belirtmiş durumdadır. Şüphesiz ki, bu durumu herşeyden önce mevcut dünya konjonktürü açısından değerlendirmek gerekiyor. Sovyetlerdeki milletlerin milli haklar açısından durumu dünyanın başka yerlerindeki çok uluslu devletlerden daha kötü değildi. Hatta daha iyi olduğu bir gerçektir. Ekim devrimi ile birlikte sayıları onbinlerle ifade edilen azınlıklar bile kendi kültürlerini geliştirme olanaklarına kavuştular. Yönetimlerinde söz sahibi oldular. Devrimin getirdiği kazanımların yok olmadığı ve bugüne kadar yaşadığı söylenebilir.

Öyleyse bu büyük çalkantının nedenlerini araştırırken bugünkü dünya konjonktürünü gözönüne almak hayati derecede öneme sahip. Klasik kapitalizmin yıllardır süren ideolojik saldırısı, Doğu dünyasındaki bunalımla birleşince yumuşak karınlardan ses getirmiştir. Doğu Avrupa, Baltıklar ve Kafkasya Doğu dünyasının yumuşak karnıdır. Kapitalizmin ideolojik saldırısı buralarda kendine daha uygun bir zemin bulmuş ve kendi değerlerini başat duruma getirebilmiştir.

Herşeye rağmen uygun zemin bulunmasaydı, dıştan yönlendirmelerle milliyetçi hareketlerin burada şimdiki etkinliklerine ulaşamayacakları bir başka gerçekti. Bir takım soruların açıklığa kavuşturulması gerekiyor. Sovyetlere göre ulusal baskı tamamen kaldırılmıştı. Her alanda tam ulusal eşitlik gerçekleştirilmişti. Elliye yakın milliyet ve milli azınlık, büyük bir devlet içinde bulunmanın getirdiği nimetlerden 70 yıldır yararlanıyorlardı. Çok uluslu bir milletler mozaiği içinde bulunmanın sonucu olarak görülmemiş bir kültürel verimlilik içinde eşine az rastlanır bir manevi zenginleşme içindeydiler. Ama bu tablo ile Sovyetler Birliği'nin bugünkü manzarası birbiri ile bağdaşmıyor.

Kafkasya'da özerk Karabağ bölgesi, Ermenistan ile Azerbaycan arasında bir "Toprak" sorununa dönüşmüştür. Baltık ülkelerinin federasyondan ayrılma nedenleri arasında kendi zenginliklerini Cumhuriyetin diğer bölümleri ile paylaşmak istememeleri de vardır. Kazakistanda Mesket Türkleri ile Kazaklar arasındaki çatışma bir etnik boğazlaşmaya dönüşmüştür. Baltık cumhuriyetlerinin ardından Kafkas cumhuriyetleri de hükümranlık ilanına gitmişler ve merkezle olan bağlarını oldukça zayıflatmışlardır. Baltık Cumhuriyetleri geçtiğimiz yıl Sovyetler Birliğine katılışlarını değil, 1918 yılında bağımsız oluşlarını coşkun gösterilerle kutladılar.

Benzer şekilde Yugoslavya'da Sırbistan Komünist Partisi sekreteri Slobodan Miloseviç, nüfusun çoğunluğunu Arnavutların oluşturduğu Kosova özerk bölgesinde mahalli yönetimin yetkilerinin daraltılması talebiyle ortaya çıktı. Arnavut-Sırp çatışması bu gelişme üzerine ciddi boyutlar kazandı.

Bu sorunlara zaman içinde olabilecek olaylar olarak bakılamaz. Gene bu olaylar, tarihten devralınan olumsuz bir mirasın yokolmaya doğru giderken, zaman zaman daha zayıf da olsa kendisini göstermesi olarak da ele alınamaz. Olayların boyutu ve muhtevası böyle bir değerlendirmeye olanak bırakmıyor. Ermeni-Azeri çatışmasında cereyan

eden olayın adı konursa, bunun adı "toprak" kavgasıdır. Karabağ kime ait olacak? Bunun kavgası verilmektedir. Karabağlı sosyalist işçinin sosyalist bir Azerbaycan veya sosyalist bir Ermenistan'a bağlı olmasının hayatında ne gibi bir değişikliğe yolaçabileceği merak edilebilir ve buna verilecek bir cevap bulunamaz. Ama sorun, Azerbaycan veya Ermenistan açısından, doğrudan doğruya denetim altında tutulan 'ulusal Pazar'ı büyütmek veya korumak olarak konuldu mu işin rengi değişiyor. Baltık cumhuriyetlerine de bu açıdan bakmak gerekiyor. Bu ülkelerde de sorun ulusal pazar sorunu olarak ortaya çıkmaktadır.

Baltık cumhuriyetlerinde ayrılma talebi çok büyük kitlesel bir taban kazanmıştır. Bunun nedenini anlayabilmek için tarihe bakmak gerekiyor. Litvanya, Estonya ve Letonya'dan oluşan Baltık Cumhuriyetleri İkinci Dünya Savaşına doğru giden günlerde. Sovyetler Birliği tarafından sosyalist anavatanın savunulması açısından stratejik öneme sahip yerler olarak görülüyorlardı. Bundan dolayı bazı gerekçeler öne sürülerek ilhak edildiler. Hitlerin Polonya'yı işgali öncesinde Molotov ile Ribbentrop arasında imzalanan saldırmazlık paktına ek gizli protokolde Polonya'nın doğusu ile birlikte bu ülkelerin Sovyetler Birliğine bırakıldığı daha sonra Sovyetler tarafından da kabul edildi. Dolayısıyla tarihi olarak burada bir gönüllü katılmanın değil, bir zorla ilhakın olduğu görülmektedir. Milletler arasında zorla birliğin olamayacağını tarih bir kere daha gösteriyor. Bunun sonucu olarak bugün Baltık ülkelerinde 1918'deki bağımsızlık günü kutlanıyor. Enternasyonal ve ulusal marşlar birbirlerinin rakipleri konumunda ortaya çıkıyorlar. 1988 kasımında Estonya Yüksek Sovyeti hükümranlık ilanını 258'e 1 gibi ezici bir çoğunlukla aldı. Yerel komünist partiler "halktan kopmamak için" ayrılma talebini savunmak zorunda kaldıklarını açıklıyorlar.

Azeri-Ermeni sorununun da bir tarih boyutu vardır. Ama bugünkü gelişmeleri elbetteki tarih boyutu açıklamaya yetmez. Feodal dönemdeki çatışmaların ardından, ilk milliyetçi hareketlerin ortaya çıkmasıyla ulusal pazarı oluşturmak için verilen kavgada, bu iki millet karşı karşıya geldi. Ekim devrimi milli kavgalara son verdi. Ulusal eşitlik, azınlık haklarına saygı, karşılıklı dayanışma gibi esaslar üzerinde yeni bir barış dönemi başlattı.

Tarihin derinliklerinde kalan düşmanlık bugün neden hortlamıştır? 70 yıl aradan sonra Azerbaycan ve Ermenistan'da insanlar herhalde dedelerinin bir zaman kavga ettiğini hatırlayıp onların öcünü almak için birbirlerinin boğazına sarılmıyorlar. Bunun çok daha ciddi ekonomik toplumsal, siyasal ve uluslararası boyutları bulunmaktadır. Karabağ, Azerbaycan sınırları içinde yeralmakta ve nüfusunun çoğunluğunun Ermeni olması dolayısıyla özerk bir statüde bulunmaktadır. Yani 70 yıl önce sorun burada doğru bir şekilde çözüme kavuşturulmuştur. 70 yıl sonra Ermenistan Sovyet Cumhuriyetinin Karabağ sorununu bir toprak sorunu olarak gündeme getirmesi, ancak burjuva milliyetçi bir talep olarak açıklanabilir. Burjuva "ulusal pazar" ve onun uğruna kavga, bir daha Sovyetler Birliği'ndeki milliyetlerin önüne gelmiştir.

Tarih birçok şeyi açıklamada bize önemli ipuçları verebilir ama herşeyi açıklayamaz. Sovyetler Birliği'nin uzun yıllardır izlemekte olduğu politika enternasyonalist politika olarak nitelendirilemez. Çekoslovakya ve Afganistan'ın işgali, Kamboçya'nın işgalinin desteklenmesi, ABD ile dünya hegemonyası uğruna girişilen mücadelenin belirlediği dış politika, Çin ve Arnavutluk'a karşı başlatılan düşmanlık, diğer Doğu Bloku ülkelerine karşı izlenen büyük devlet politikası sosyalist politikalar değildi. Başka uluslara ve devletlere karşı benimsenen bu tutum, içte, çeşitli milliyetlere karşı izlenen Büyük Rus Şo-

venizmi ile elele yürümüştür. Bütün bunlar sonucu güçlenen burjuva ideolojisi; yani milliyetçilik, tarihten kalan milli düşmanlıklar ve ayrılıkçılık eğilimleri olmuştur.

Sovyetler Birliği'nde ve diğer benzer çok uluslu ülkelerde yeni bir bürokrat sınıfın ve buna bağlı olarak kapitalist değerlerin etkinlik kazanmasıyla birlikte, sözkonusu ülkelerin nispi geri ikliminde eski hakim ulus şövenizminin yeniden canlandığı kuşku götürmez bir gerçektir. Bu gerçek, diğer milliyetler açısından dar-ulusal bakış açısının hakim ulus şövenizmine karşı tepki olarak güçlendiği şeklinde de ifade edilebilir. Bugün sokağa dökülen birçok milliyetin, ulusal dillerini resmi dil olarak ilan etmeleri, ulusal marş ve bayrak gibi sembollere sarılmaları, daha fazla hükümranlık ve kaderleri üzerinde söz hakkı talebinde bulunmaları vb. aynı zamanda varolan ulusal eşitsizliğe karşı tepkinin bir ifadesidir.

Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkan ulusal tepkinin bu kadar geniş çapta olmasının başka boyutlarının da olabileceğini hesaba katmak gerekir. Sovyetler ve benzer diğer ülkelerde içine girilen çıkmaz, yabancılaşma, yokluk, fiyat artışları, yolsuzluklar ve çürüme, özgürlüklerin baskı altına alınması, kitlelerin aktif siyasetin dışına sürülmeleri, yeni bir bürokrat sınıfın ortaya çıkışı vb. bütün bunlara karşı tepkiler; azınlık milliyetlerin yaşadığı bölgelerde kendini "ulusal biçimler" altında ifade ediyor. Bu ifade edişin, sokaktaki adama kendini rahat savunma olanağı verdiğine kuşku yok. "Ulusal biçimler" yüzyıllardan beri kitlelerin bilincinde edindikleri güçlü yer nedeniyle sıradan insana meşruiyet ve kendine güven duygusu veriyor. Böylece bir yerde çok çeşitli rahatsızlıkları ifade etmenin aracısı rolünü oynuyorlar. Çok uluslu bir sosyalist ülke ancak hayatın her alanını kapsayan tutarlı bir enternasyonalist politika, hayatın her alanında tam hak eşitliği ve bu temeller üzerinde yükselen anti-kapitalist bir eğitim ile bu olumsuzluklardan kendini kurtarabilirdi. Sovyetler Birliği ise, hegemonyacı politikası, ben merkezci dünya görüşü ve iç politikalarında kapitalizmle aynı kulvarda yarışma konumu ile milli çatışmalar için gerekli zemini kendi ülkesinde yaratmıştır. Utangaç bir şekilde geçmişte yapıldığı söylenen hatalar, özellikle enternasyonalizmi ayaklar altına alan uygulamalar konusunda kitlelerin bilincinde net bir değişime yol açabilecek açık ve kararlı tutumlar alınmadığı sürece, güçlenen milliyetçilik ve burjuva ideolojisi olacaktır. Bunun kaçınılmaz sonuçlarını ise, Sovyetler Birliği'nin bugününde görüyoruz.

Ulusal Sorun Açısından Bazı Dersler

Sosyalist dünya, ulusal sorunun çözümü açısından insanlığa zengin bir tecrübe ve deney birikimi kazandırmıştır. Yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen, önemli bir mesafe kattedilmiş, başarılar elde edilmiştir. Yanlışlıklar ve eksiklikler de oldu. Devrim dalgasının geri çekildiği dünyanın bugününde bu yanlışlık ve eksiklikleri daha rahat görmek mümkündür. Bu bakımdan yaşanan deneylerden çıkarılması gereken derslerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Ulusların gönüllü birliği, daha en başından alternatifinin yani ayrılma hakkının da uygulanabileceği koşulların varlığı üzerine inşa edilmelidir. Birlik sürecinin başında ulusların beraber veya ayrı yaşamalarına özgür iradeleri ile karar verebilmelerinin mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bunun yolu özgür bir ortamda referandum olmaktadır.

Beraber yaşamaya karar verdikten sonra da uluslar, gerektiğinde ayrılma yoluna başvurabilmelidirler. Sovyetler Birliği'nin Baltık ülkelerinde yaşanan gelişmelerden sonra zorunlu olarak gelmek zorunda kaldığı bu nokta ayrılma hakkını, herhangi bir ulusun, herhangi bir zaman kullanmak isteyebileceğini göstermektedir.

— "Ulusal özlemlerin doyurulması" gerekmektedir. Ulusal Marş, ulusal bayrak, ulusal dil gibi değerlerin gerçekten tarihsel süreç içinde folklorik bir öge durumuna gelmeleri, bunların özgür bir ortamda sonuna kadar gelişmeleri sonucunda mümkün olabilir.

— Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeler uluslar arasında en geniş birliğin biricik yolunun gönüllü katılım olduğunu tekrar tekrar gösteriyor. Hem ulusal sorunun çözümü açısından, hem de ayrı ayrı ülkelerin devrim süreçlerine müdahalenin yanlışlığı bakımından öğretici gelişmeler yaşanıyor.

Herşey zıddına dönüşür. Kapitalist ideolojinin etkinliği dünyayı milli boğazlaşmalara götürüyor. Bunun sonucu ulusların ayrı ayrı duvarların ardına çekilmesi olmayacaktır. Kapitalizmin milli boğazlaşmalar pratiğini acı tecrübelerle de olsa halklar daha güçlü ve sağlam enternasyonal birlikler inşa ederek aşacaklardır. Milliyetçilik rüzgârını, enternasyonalizm rüzgârı takip edecektir.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü Kutlu Olsun

Türkiye büyük çalkantılar içinde bulunurken, işçiler, köylüler, çeşitli halk kesimleri mücadelelerini yükseltiyorlar. Kadınlar da üzerlerindeki baskılara, ayrımcılığa, sömürüye başkaldırıyorlar. Kadınlar düzenin kendilerini hapsetmek istediği dünyayı istemiyorlar.

Ülkemizin içinde bulunduğu kriz ortamı kadınları da derinden etkiliyor. Özellikle işçi ve emekçi kadınlar enflasyon, hayat pahalılığı, işsizlik altında eziliyor. Kapitalizm, kadınları kendi belirlediği sınırlar içinde tutarak, aile ve evlilik içine hapsederek, iyi bir eş ve anne olmalarını öğütleyerek, ataerkil ideolojiyi hergün yeniden üreterek sömürü çarkını devam ettirmeye çalışmaktadır. Burjuva ahlakının ikiyüzlülüğü kadın cinselliğini bir meta haline dönüştürerek kadını kendisine yabancılaştırmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin, fahişelere tecavüz edilmesi halinde suçlunun alacağı cezada 2/3 oranında indirim yapılmasını onaylaması, kadınların ve toplumun artık böylesine çağdışı, insanları bölen yasalara ve uygulamalara karşı ne kadar duyarlı olduğunu gösterdi. Fuhuş, devlet eliyle bir yandan kurumsallaştırılıp, fahişelerin ellerine vesika verilirken, diğer yandan bu kadınlara ne yapsanız yeridir mantığıyla tecavüz teşvik edilmiştir. Kadınlar 438. maddeye karşı yürümüşler ve "Ne iffetli, ne iffetsiz, hepimiz kadınız" demişlerdir.

Amerika'da 1908'lerde çalışma saatlerinin düşürülmesi için ayağa kalkan 40 bin dokuma işçisi kadının mücadelesi bugün de dünyanın her yerinde kadınların mücadelesinin önünü aydınlatıyor. Türkiye'de de kadınlar sömürüsüz, baskısız, özgür bir dünya istiyorlar.

1990'larda kadınların dayağa, aile içi şiddete, saldırıya, tecavüze boyun eğmemeleri, bedenlerine, kimliklerine yönelen tehditlere karşı mücadele etmeleri çok önemlidir.

Kadınların özgürlük mücadelesi Ortaçağ kalıntılarının temizlenmesinde ve sosyalizm mücadelesinde önemli bir yer tutacak ve kadınıyla, erkeğiyle tüm toplumun değişmesinde bir etken olacaktır.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü Kutlu olsun.

Şule Perinçek

Ataerkil İdeolojinin Sürdürülmesinde Kadının Rolü

Ataerkil ideolojinin sürdürülmesinde, yüzdeye vurursanız, kadına büyük pay düşüyor. Bugün içinde yaşadığımız topluma bakınca gerçek böyle. Kız ya da erkek çocuğa ilk ideolojiyi veren, yönlendiren kadındır, annedir. Ayrıca ayaklarımızın altındaki cennette meleklerin, hurilerin arasında gününü gün eden erkeklerin de kendi rızalarıyla oradan çıkmaya niyetleri yoktur. Niyetleri olanlar da "hadi kalk" demedikçe ayaklarını sürer dururlar. Kim yüzyılların kazanımı olan böyle bir iktidardan kendiliğinden kolayca vazgeçer?

Kadın-erkek eşitliğine inanan bir kadın olduğunuzu varsayalım. Birinci seçeneğiniz hiç çocuk doğurmamak olabilir. Bu belki de oransal olarak kolay bir yoldur. Mücadele alanlarından birini terk etmek demektir. "Bana engel olmasın diye" gibi bir açıklamanız olabilir. Bedeninizle ilgili karar vermenin doyumunu yaşarsınız. Ancak niye "size engel"? Bu "kuralı" baştan bir kabullenme de yok mudur? Doğurmamaya karar verdiğiniz zaman başta kocanızın ailesi "soylarının devamı" konusunda telaşa düşer. Sizinkiler, özellikle anneniz büyük sorumluluk duyarak, "acaba kızımın çocuğu olmuyor mu" gibi bir endişeye kapılır. Kadınlık görevlerinizi tam yerine getirmediğiniz için, erkek tarafı karşısında biraz eziklik duyar. Kocanız iyilerin en iyisi ihtimalle arkadaşlarınızın çocuklarını özel bir ilgiyle severek sizi duygusal yönden yakalayıp gizlice ikna etme yöntemlerine başvurabilir. Bütün bunlara göğüs gerebiliyor ve içinizi, size bile farkettirmeden kemiren asli görevinizi ihmal etmiş olmanın suçluluk duygusunu bastırabiliyorsanız fazla bir sorun kalmıyor.

Doğurmak mı zor, yoksa doğurmamak mı?

Ancak bir de şu ya da bu nedenle doğurduysanız yeni mücadele alanlarına kapılar açılıyor. Tüm toplum, aile büyükleri, öğretmenler tüm iletişim araçları size karşı geleneksel rollerinizi hatırlatmak üzere saldırıya geçecektir. Sen bir annesin, kız çocuksun, erkek çocuksun! Bir toplulukta sessizlik olduğu zaman "herhalde kız doğdu" denir. Daha dünyaya gelişte karşılama töreninde bir farklılık vardır. Kız doğduysa işe biraz sessizlik, hüzün, hele ikinci üçüncü kızsa suçluluk duygusu karışır. Oğlansa hemşirenin müjdeyi veren ses tonunda bile başka bir coşku vardır. Anne bile lohusa yata-

1948 İstanbul doğumlu. Avusturya Lisesi, Boulder High School (ABD), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümü'nü bitirdi. 1972'de TİİKP davasında yargılandı. Proleter Devrimci Aydınlık, İşçi-Köylü, Halkın Sesi, Aydınlık dergi ve gazetelerinde çalıştı. TİİKP'de yöneticilik yaptı. Halen 2000'e Doğru dergisinin ekonomi bölümünü yönetiyor ve Sosyalist Parti'nin Merkez Karar Kurulu üyesi. Evli ve iki çocuklu.

ğında daha bir rahat, sırtı daha dik, omuzları daha gergindir.

Bir hastanenin doğum servisini gezseniz kız ve oğlan doğuran anneleri hemen ayırdedebilirsiniz. Hele bebek üç kilonun üstünde, boyu da 52 cm'den fazlaysa "kocaman bir oğlan" doğurmanın itibarı ve gururu başka olur.

Gelen armağanlar mavi ve pembe diye ayrılır. İleride size layık görülen rolünüzü iyi oynamanız için hazırlık başlamıştır.

Kıza tamir takımı, oğlana yemek kitabı

Kazara iki yaşındaki oğlunuzun eline bebek verip "Bebeğin karnı açıkmış yemeğini yedir", ya da "altını temizle" deseniz, hemen uyarılar gelir "Aman cinsel sapmalara yol açmasın..." Gerçekten de kazağını sıyırıp emzirmeye kalkabilir. "Bak oğlum" dersiniz "annelerin, ablaların, teyzelerin memeleri olur, onlar emzirebilir, senin pipin var, sen de bebeğe bakabilirsin, biberonla süt verirsin, çişini yaptırırsın" Aslında aradaki fark bu kadar basittir. Kızınıza tornavidayı tutmayı, çivi çakmayı, oğlunuza da pasta, kek yapmayı öğretmek nedense aklınıza gelmez. Çorbayı karıştırmak ya da bulaşığı durlamak için ağzınızdan ilk çıkan kızınızın adı olur. Oğlan döker ya da kırar gibi bir önyargınız vardır. O da gerçekten döker ya da kırar. Çünkü ona bebekliğinden bu yana hangi işi becereceği çeşitli yollardan kulağına fısıldanmıştır. Başkasını deneme ve öğrenme fırsatı da tanınmamıştır.

Sapasağlam radyoyu kurcalayıp, içini dışına çıkarma özgürlüğü vardır oysa. Hem de ileride bir mühendis olacağının ilk müjdesi sayılabileceği için "bizim yaramaz oğlan böyle yaptı" diye de hafif gurur, hafif yakınmayla başkalarına da olay aktarılır. "Ahmet bak bebek ne tatlı ogucuk yapıyor" sanki Türkçe'de yanlış kurulmuş bir cümledir. Oraya Ayşe daha çok yakışır. Çünkü Ahmet minik şeyler sevmeye özendirilmez, o ileride "büyük" işler yapacaktır. O bir baltaya sap olmak zorundadır. Siz baltanın iş gören bölümü olsanız bile sap erkeğin eline yakışır!

7'den 77'ye programında Barış Manço sorar elinden nazikçe tuttuğu "küçük bir prensese" "Annene ev işlerinde yardım ediyor musun? Babanın terliklerini, kahvesini akşam işten eve gelince getiriyor musun?" Nedense işten yorgun argın gelen annenin terliklerini, kahvesini getirmek kimsenin aklına gelmez. Zaten onun da öyle bir talebi yoktur. Doğru mutfağa gidecektir, acelesi vardır. Hem bütün gün çocukları yalnız bırakıp, üstüne de böyle bir şey talep etmek biraz fazla olacaktır. Eksiksiz, kusursuz bir anne, ev kadını olmak için kendini paralamalıdır ki vicdanını susturabilsin. Yeteri kadar kendine ait olmayan bir alana girmiştir. Çalışmaktadır. Asli görevlerini aksatıp, tali görevini yapmaktadır.

Lanet Olsun, Ben Yaparım!

Eve işten gelirken ekmek olup olmadığını kadın düşünür. Erkeğin aklına sofraya otururken gelir. Çayları koyup getirirsiniz arkadaşlarınızla sohbete dalmışken, ikinci bardakları koymanız gerektiğini otomatik olarak siz farkedersiniz. Kocanız bulaşık yıkıyor diyelim. Elinde sabunlu tabakla arkasına döner, o sırada sular yere damlar. "Normal" bir kadın ne yapar? Hele insiyatifli, hemen yapıp beceriveren bir kadınsanız, hemen eve geç geleceğinizi çocuklara telefonla siz haber verirsiniz ekmeği alırsınız. Çayları koyuverirsiniz, bulaşıkları yıkayıverirsiniz. Vaktiyle annesinin tanımadığı fırsatı kocanıza siz de tanımazsınız. Hoş, zaten çayı koymak için sizin sessizce süzülüp mutfağa gittiğinizi kimse farketmez de, kocanız en sonunda ağzı kuruyup durumu farkettiğinde, ayağa kalkınca odadaki misafir üç kadın da fırlar: "dur abi ben koyarım!"

Aslında mutfağa kadar gidip gelme çaydanlığı ve demliği kaldırıp, bardaklara çay koyma eylemiyle, boş bardakların farkında olup, koltuğunuzda oturmaya devam etme, direnme eylemini karşılaştırdığınızda, ikincisinde yüzyılların yorgunluğunu omuzlarınızda hissederseniz. Kadın sorunları üzerine yazı yazmaktan, konuşma yapmaktan da zor bir iştir. Teoride savunduklarınızı hayata geçirmek ve geçirtmektir. Hem kendinizi, hem de karşı tarafı değiştirme mücadelesidir.

Yalnızca işi paylaşmak, bedensel faaliyettir ve en kolayıdır. "Hadi" deyince içinden ya da dışından söylense de, hatırlattığın için minnettar kalsa da sonuçta kalkıp yapar. Önemli ve zor olan zihinsel faaliyeti, sorumluluk duygusunu paylaşmaktır. Boş bardakları, farketmesi gerektiği zamanda farketmesidir. Sizde alabildiğince gelişmiş, onda güdük kalmış yeteneği büyütmesidir.

İpler Kadının Elinde Olursa, Yeni Bir Tarih Yazılabilir.

Yazının başında ataerkil ideolojinin sürdürülmesinde kadının önemli bir taşıyıcı olduğunu söyledik. Gene faturayı kadına mı çıkardık? Yetişkin bir erkek olarak kocanızı, yetişen erkek olarak da oğlunuzu ele alalım. Yetişkin bir kadın olarak siz de, ne kadar aşama kaydetmiş olsanız da hâlâ inceden inceye, derinden derine birçok önyargıyı barındırıyorsunuz. Bir yandan bu kökleri temizlerken, diğer yandan yanıbaşınızdaki ağacın dallarını budamak, köklerini bulmak, ayıklamak, yeni aşılar yapmak zorundasınız.

Çocuğun sorumluluğunu da üslenip geleneksel rolümüzü mü benimsedik? Zaten büyük ağaçla uğraşmaktan yeteri kadar deneyiminiz var. Nasıl olması,ya da olmaması gerektiğini bir kadın gözüyle ancak siz ayırdedebilirsiniz. Ayrık otlarını zamanında siz temizleyip, almasını istediği biçime sokabilirsiniz. Yönlendirmeli, uygulama sorumluluğuna ortak olma fırsatı tanımalı.

Tarihi tepetaklak getirmeli.

Nihan Bilgin

Kadın Doğurganlığı Üzerine

Kadınların kendilerine dayatılan sınırları sorgulamaları yeni bir olgu değil. 18. yy'dan itibaren ekonomik, siyasal ve sosyal haklar çerçevesinde başlayan bu mücadele, şimdi ev içi yaşamı da hedef almaktadır.

Gerçekten de kadın, ezilmişliğini en çok evinde, aile içinde yaşıyor. Bitmek bilmeyen ev işleri ve çocukların sonu gelmeyen ihtiyaçları kadını ev içine adeta hapsediyor. Ev işlerinin hiç olmazsa bir kısmının erkeklerle paylaşılabilirliği, kadının ev dışı yaşama katılımıyla, günümüzde yavaş yavaş kabul görmeye başlarken, iş çocuk bakımına geldiğinde kutsal analık ve kadının doğası imdada yetişiyor. Doğa nasıl olsa kadına doğurma yetisini verirken, onu çocuk bakmak için gereken yeteneklerle de donatmıştır. Bu yetenekten yoksun zavallı erkeklerin çocuk bakımını paylaşma olanakları yoktur. Günümüz biliminin öne sürdüğü çocuğun üç ya da beş (işte burası tartışmalı) yaşına kadar annesi tarafından bakılması gerekliliği toplumsal çözümleri de olanaksız kılmaktadır.

Hal böyle olunca kadına evinde oturup çocuğa bakmaktan başka çare kalmaz. Gerçi bazı kendini bilmez kadınlar ev dışında çalışmaya heveslenirler ama, elbetteki evdeki çocuğun sorumluluğunu taşımalıdırlar. Çocuğunu, anne bakımından yoksun bıraktığı, yeter süre emzirmediği için suçluluk duymalı, bütün gün aklı onda olmalıdır. Çocuk hastalandığında o izin almalı -ya da alamamalı- işyerinde kreş mücadelesini yürütmelidir. Eve dönünce çocuğuna koşmalı, altını temizlemeli, karnını doyurmalı, geceleri ağlamasıyla uyanıp her ne derdi varsa onu halletmeli, ertesi gün uykusuzluktan ve dinlenememekten aptallaşmış olarak yine işine gitmeli ve verimsizliğinin hesabını vermelidir.

Çocuk sahibi olmanın bir de öncesi var. Aylık kanamalar ve beraberindeki sancılar, sıkıntılar, koskoca bir dokuz ay boyunca yaşamı sınırlayan ve korkunç ağrılar, sancılarla sonlanan bir gebelik. Sonrasında da istenmeden çocuklar uğruna katlanılan evlilikler.

Kadın bir yandan kutsal annelik uğruna bu sıkıntılara katlanması gerektiğine ikna ediliyor, bir yandan toplumsal yaşamda ikinci sınıf insan muamelesi görüyor. Doğurganlığının ve annelik görevlerinin verimi düşüreceği gerekçesiyle bazı mesleklere kabul edilmiyor, işe girişte zorluklarla karşılaşıyor, düşük ücretle çalıştırılıyor.

Kahrolsun Doğurganlık mı?

Kadının sınırlanmışlığının gerekçesi annelik olunca, ezilmişliğini de biyolojisine bağlamak doğal bir sonuç gibi görünüyor. İnsanlığın varolduğu ilk anlardan beri, kadının biyolojisinin tutsağı olduğu, toplumun üremedeki rollere göre sınıflara bölündüğü, bu sınıflaşmada kadının doğurganlığından kaynaklanan bağımlılığı sonucu ikinci sınıf konumuna geldiği ileri sürülmekte, toplumdaki temel çelişmenin ekonomik sınıflar arasında değil, cinsel sınıflar arasında olduğu düşüncesiyle cinsel devrim gerekliliği sonucuna varılmaktadır. Üstelik teknolojik gelişme neredeyse yapay üreme olanaklarının sınırına ulaşmıştır. Kadınlar doğurganlıklarından kurtulmalı ama insan doğurganlığının ve çocuk yetiştirilmesinin denetimini ele geçirmelidirler. Böylece erkeklere bağımlılıktan kurtulup cinsel ayrımı ortadan kaldıracaklardır.(1)

Kadının ezilmişliğini doğurganlığına bağlamak, öncelikle bu ikinci cins konumunun doğadan kaynaklandığını ve değişmezliğini ileri sürenlere prim vermek olduğu gibi, doğru da değildir. Çünkü kadınların insanlığın başlangıcından beri eziliyor oldukları varsayımı yanlıştır. İnsanlık tarihinde ezen ezilen ilişkisinin ne kadın ve erkek cinsleri arasında ne de başka kategoriler arasında yaşanmadığı bir dönem vardır ve bu, insanlık tarihinin en uzun dönemini kapsamaktadır. İlkel toplumda üretim faaliyetleri çerçevesinde kadın ve erkek cinsleri arasında bir işbölümü olduğu doğrudur. Ama hiçbir türden eşitsizliğin olmadığı bu toplumda, bu işbölümü de kadının ezilmesine yol açmamıştır. Bırakın ezilmeyi tersine kadınlar topluma önderlik etmişlerdir. Anaerki şeklinde örgütlenen ilkel toplum aynı zamanda bir kardeşerkiydi-insanların kardeşliği-idi(2). Kadınların önderliği de erkeklerin ezilmesine dayanmıyordu.

Çocuk doğurmanın kadınlar için ayakbağı olduğu ilkel komünal toplum için söz konusu dahi edilemez. Tam tersine analık kadınlar için önemli bir ilerletici güç olmuştur. Kendisini ve çocuklarını yaşatma zorunluluğu kadını emek faaliyetlerine yöneltmiştir. Doğayı denetim altına alma çabası kadının elleriyle başlamıştır. İnsanı hayvandan ayıran dönemeç kadının eseridir. Doğadaki rekabet ilişkilerini değiştirip emek işbirliğini getirmiştir. Kadının toplumdaki önderliğini sağlayan gizemli analık gücü değil, analığı üretimdeki emeğiyle birleştirmesi ve bir kollektif üreticiler topluluğu yaratması olmuştur.

Üretimin kollektif olarak yapıldığı bu dönemde çocukların bakımı da biyolojik annesinin sorumluluğunda değildi, bütün kadınlar toplu olarak bu işi paylaşıyordu. Çocuğun tek bir anneye bağımlılığı olmadığı gibi, kadının da kendi yaşamı ve çocuğu için erkeğe bağımlılığı yoktu. Bugünkü anlamıyla aile ortaya çıkmamıştı, toplum henüz anaerkil klanlar şeklinde örgütlenmişti.

Kadının özgürlüğünü yitirmesi baba ailesinin ortaya çıkışıyla başlar. Ki buna da özel mülkiyetin ortaya çıkışı neden olur. Özel mülkiyet toplumun kollektivist yapısında çözülmeye yol açar. Mülkiyetin kendi soyundan gelenlere bırakılması sorununun tek eşli evliliğe yol açmasıyla birlikte kadınlar tek tek evlerinde eş ve ana olacak şekilde bölünürler. Bu, kadınların, özgürlükleri ile birlikte toplumdaki önder rollerini de yitirmelerine yol açar. İşte kadınların ezilmişliğinin tarihi bu noktadan itibaren ve bir milyon yıllık insanlık tarihinde ancak beş bin yıl gibi kısa bir zaman önce başlamıştır.

Kadının kaderindeki bu dönüm noktasının kadının doğurgan biyolojik yapısıyla bir ilgisi yoktur. Çocuk bakımının yük olması da bu noktada başlar ve sınıflı toplumlarda,

(1) Shulamith Firestone, Cinselliğin Diyalektiği, *Payel Yayınevi*
(2) Evelyn Reed, Kadın Özgürlüğünün Sorunları, *Yazın Yayıncılık*

toplumsal örgütlenme nedeniyle çocuğun biyolojik ana ve babasına bağımlı kılınmasının bir sonucudur. Sorun çocukların kadınlar tarafından mı doğurulacağı ya da yapay üreme yoluyla mı dünyaya getirileceği değil, kim ya da kimler tarafından nasıl bir toplumsal örgütlenme içinde bakılaçağıdır. Kadını özgürleştirecek olan biyolojisinden kurtulması değil, kendisine sınıflı toplum içinde dayatılan eş ve ana rolünden kurtulmasıdır.

Yaşasın Annelik mi?

Kadın özgürlüğü taraftarlarının bir kısmı da başka bir açıdan ama yine biyolojiden hareketle yola çıkmakta ama bu kez kadın doğurganlığına çok özel bir önem atfetmektedir. Bu görüşe göre çocuk doğurmak kadının çok özel bir ayrıcalığıdır. Zaten babanın rolünün bilinmediği ilkel toplumlarda kadın bu ayrıcalığından dolayı özel bir yere sahip olmuştur. Bu nedenle bu ayrıcalığa sahip çıkmalı, kadın doğurganlığı, tamamen kadınların denetimine geçmelidir. Erkek-egemen toplumun modern tıp aracılığıyla kadın doğurganlığına müdahalesi önlenmelidir.[3] Ayrıca kadın doğasından gelen rekabetçi olmama, barışçı olma gibi bir takım olumlu niteliklere sahiptir. Yeni nesillerin yetiştirilmeside bu niteliklerin hakim kılınması gerekir. Öyleyse çocuk yetiştirmekle ilgili kreş, okul vb. tüm kurumlar da kadının denetiminde olmalıdır. Kısaca kadına özgü olan çocuk doğurma ve yetiştirme işlerine erkek eli değmemelidir.

Kadının doğurganlığının ve kadın doğasının kutsanması aslında bize hiç yabancı değil. Ataerkil sınıflı toplumda zaten kadına ve tüm topluma kabul ettirilen bu masalı olsa olsa yeni bir söylemle dinlemiş oluyoruz. Zaten bugün de çocuk doğurmak ve yetiştirmek kadınlara verilen bir görev. Çocuklara erkeklerin baktığı bir kreş biliyor musunuz? İlkokul öğretmenlerinin ezici bir çoğunluğu kadın değil mi? Tıbbın kadınlarla ilgili alanında çalışan ebeler, hemşireler ve kadın doktorlar yanında azınlıkta kalan erkek doktorları bu alandan uzaklaştırmak doğurganlığın kadın denetimine geçmesine yetecek mi? Sınıflı toplum varlığını sürdürdükçe kadınların tek tek kapandıkları evlerden çıkıp kollektif bir şekilde doğurganlığı denetlemeleri mümkün olacak mı?

Doğurganlığın kadının konumu üzerindeki etkileri konusunda, bu yazıda eleştirilen her iki tez de aslında bu toplumun kadına bakışından pek uzaklaşmış değiller. Bu toplumda kadın,doğurganlığından ötürü hem kutsanır, hem aşağılanır. Aslında görünüşte kutsanır, özünde aşağılanır. Bunun sorumlusu kadının doğurganlığı değildir. Her iki tezde de ihmal edilen bir nokta var.O da çocuğun yalnızca annesinin kucağına değil, aynı zamanda mevcut toplumsal yapı içine doğduğu gerçeğidir. Sınıflı toplum çocuğu da mülkiyet nesnesi durumuna getirmiştir. Bu durum varlığını sürdürdükçe ne teknik olanaklar ne de çeşitli toplumsal düzenlemeler çocuğun ve kadının özgürleşmesini sağlamayacaktır.

(3) Zeynep Yazgan, *Yapıt*, Kadın Sorunu Özel Sayısı

Sibel Pekşenlik Karaoğlu

Çalışma Yaşamında Kadın

Önce "çalışan kadın" tanımına değinmek istiyorum. Ev kadınları, kırsal kesimde çalışan kadınlar nedense çalışıyor gözükmezler. Oysa ev temizliğine başka bir eve giden kadın, bu emeğinin karşılaştırıldığında bir ücret aldığı halde, kendi evinde bu işi her gün düzenli bir şekilde yapan kadın, emeğinin karşılığını alamaz. Çalışan kadın dendiğinde ev dışında çalışan kadın anlaşıldığından ben de yazımda bu şekilde bahsedeceğim.

Kadının Çalışması Olumlu Bir Adımdır

Çalışma yaşamı kadının hayatında bir dönüm noktası adeta. Çalışmanın kadının kurtuluşunda hiçbir rol oynamadığı gibi görüşlere katılamıyorum. Kadın için çalışmanın ek yükleri oldukça fazla ama olumlu yönleriyle olumsuz yönleri karşılaştırıldığında kesinlikle olumlu yönler ağır basar. Kadın eğer evlenmeden önce çalışma yaşamına başladıysa bir alışkanlık kazanıyor, tecrübe sahibi oluyor. Ancak evlendiğinde çeşitli nedenlerle işinden ayrılıp, eve dönebiliyor. Evli kadın çalışmaya başlamak istediğinde, çocuk ve ev işleri gibi sorunlar karşısına dikiliyor. Kadının çalışmasının günah olduğu gibi dini etkinin yaydığı düşünceler giderek kırılmaya başladı. Bunda, ülkenin giderek ekonomik çöküntüye girmesi, ücretlerin düşüklüğü, ailelerin yalnızca erkeğin çalışmasıyla geçinememesi rol oynuyor.

Kadının ev dışında çalışmaya başlaması hem kendi yaşamında, düşüncelerinde bir değişikliğe yol açıyor hem de aile içinde. Kadın daha önce talep etmediği bazı şeyleri eşinden ve çocuğundan talep etmeye başlıyor.

Kendisinin de evden sabah çıkıp, akşam geldiğini belirterek evin işlerini, sorumluluklarını paylaşmalarını istiyor. Kadının çalışmasındaki en büyük olumluluk her şeyden önce dört duvar arasından çıkarak sokağa adım atmasıdır. Özellikle ev kadınları sokağa yabancılaşmıştır. Ancak kendi semtini, marketini, pazarını bilir. Çocuğunun okulunu bilir. Dünyası küçüktür. Evin kısırdöngü işleri kadını tekdüze bir yaşama mahkum eder.

Elbette kadınlar ev dışında da çalıştıklarında ev işlerine benzer işler yapıyorlar. Başta da belirttiğim gibi bazı görüşlere göre kadının evde çalışmasıyla dışarıda çalışması arasında

1956 İstanbul doğumlu. Atatürk Kız Lisesi mezunu. 1988 yılına kadar bir sigorta şirketinde çalıştı. 1988 Temmuz ayında işten atıldı. 1980 öncesinde TİKP'de üye olarak çalışma yaptı. 1986 yılında Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği kurucuları arasında yer alarak, bir süre yöneticilik yaptı. 1988 yılında Sosyalist Parti İstanbul İl Yönetim Kurulu'nda görev aldı. 1990 Şubat ayında İstanbul İl Yönetim Kurulu'ndaki görevinden ayrıldı. Halen Sosyalist Parti'de Basın Danışmanlığı yapmakta. Aynı zamanda Merkez Kadın Bürosu üyesi.

pek fark yok. Dışarıda da bir fabrikada çalışıyorsa bantın başında duruyor ve yine tekdüze iş yapıyor. Üstelik dışarıda çalışmanın yanında ev işleri de yine kadının üzerinde. Fakat kadın çalışmaya başladığı an hayatın gerçekleriyle çok daha yakından yüzyüze geliyor. Neden erkekler daha atak, daha sosyal? Bunda ev içinde hapsolmamalarının rolü yok mu?

Otobüste, dolmuşta gidip gelmek, değişik insanlarla tanışmak, konuşmak, büroda, farikada işverenle yüzyüze gelmek insanı nasıl da değiştirir? Bir sendikalaşma faaliyeti, sendika seçimi, grev, işçi eylemleri, patronun baskıları, hayatı yakından tanımak demektir. Bütün sıkıntılarına rağmen, mücadele etmeyi de öğreniyor, deneyim de kazanıyor kadınlar bu süreçte.

Ayrıca yaptığı işin karşılığında bir ücret almak büyük mutluluk. Boğaz tokluğuna evde çalışmak yerine, yola, eve, çocuğa bile harcansa ev dışında çalışarak kazanılan para kadın için daha anlamlı.

Çalışma Hayatında Ayrımcılık

Kadınlar çalışma hayatına hangi koşullarda başlıyorlar? Eğitimsizlik, tecrübesizlik kadınları daha iş arama safhasında zor durumda bırakıyor. Özellikle eğitimdeki çarpıcı eşitsizlik karşısında kadın vasıfsız işler arıyor. Yoğun olarak vasıfsız kadın emeğinin kullanıldığı gıda, tekstil, hizmet sektörlerinde de ücretler özellikle düşük tutulmaktadır. Kadına, aynı işi yapan erkekten daha düşük ücret verilmektedir.

Çalışan kadınlar işyerlerinde ayrımcılıkla karşı karşıya. Bunların bir kısmı iş kanunundan, bir kısmı da gelenek, görenek ve sürekli üretilen cinsiyetçi ideolojiden kaynaklanıyor.

İş kanunundaki en temel yanlış, kreş sorununun ele alınışında. Adeta düzenin bir aynası. Kreş deyince akla çocuk geliyor, çocuk deyince de kadın. Öncelikle bir işyerinde kreş açılabilmesi için kadın çalışan sayısına göre sınırlama getirilmiş. Kreş açılabilmesi için o işyerinde 150 kadının çalışması gerekiyor. Aynı şekilde emzirme odası açılabilmesi için yine işyerinde 100 kadının çalışması gerekiyor. Kadınla çocuk birbirine eklemlenerek yasaya konmuş bir madde. Neden aynı fabrikadaki bir baba da çocuğunu elinden tutup kreşe getirmesin? Bunda yadırganacak ne var? Ayrıca çalışan sayısına göre kreş açılması yanlıştır. İşyerinde kaç kişi çalışırsa çalışsın mutlaka kreş açılmalı. Hiç kadın çalışan yoksa bile o işyerinde işveren kreş açmaya mecbur tutulmalı.

Emzirme odası ise ayrı bir sorun. Bir kadın da olsa beş kadın da olsa emzirme döneminde ne yapacak bu kadınlar? Kaldı ki işverenler işin kaçamak tarafını bulmuşlar. Kanun 100 kadın diyorsa onlar 99'da, kanun 150 kadın diyorsa onlar 149'da sınırlıyorlar, daha fazla kadın işçi almıyorlar. Kadın sayısına göre düzenlenen yasa değiştirilirse bu aldatmaca da ortadan kalkacaktır. Ülkemizde emzirme odası ve kreşi olan işletme sayısı çok çok az. Olanlar da sağlıksız. Emzirme odası olmayan işyerlerinde çalışan birçok kadın göğüslerindeki sütleri çocuklarına veremedikleri için tuvaletlere boşaltmaktadırlar.

Kadınlar işe girerken hamileyseler eğer, işe girme şansları kesinlikle yoktur. Ya hamile olduklarını saklamak zorunda kalıyorlar ya da doğum sonrasını bekliyorlar.

Özellikle 1980'den sonra işten atmaların yoğunlaşması, hamile kadınların durumunu çok güçleştirdi. Adeta hamile kıyımı oldu işyerlerinde. Doğacak çocuğunun masraflarını karşılayacak, evinin düzenini devam ettirecek olan kadınlar hamile oldukları için cezalandırıldı. Kadın bir yandan ana kimliğiyle yüceltilirken, diğer yandan insan hak-

larına, uluslararası sözleşmelere aykırı davranarak ikiyüzlü bir davranış içine girilmektedir. 12 Eylül'den sonra yaygınlaşan bu uygulama karşısında işverenlerin yasal dayanakları vardır. Kıdem tazminatı ödeyerek istediği insanı kapının önüne koymaktadırlar.

"Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi" şöyle demektedir: "Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayrımını yasaklamak, bu ayırımı yapanları cezalandırmak gibi önlemleri taraf devletler alacaktır."

Eğer işten atılmadılarsa çalışan hamile kadınlar için birçok işyerinde çalışma koşulları elverişli değildir. Örneğin bankacılık sektöründe birçok hamile kadın ekran karşısında radyasyona tabi olarak çalışmaktadır.

Yine iş kanununa göre doğum öncesi ve sonrası verilen 45'er günlük doğum izini yetersizdir. Erkek de doğum izininden yararlanabilmelidir.

İşyerlerinde bile aile reisliği mantığı sürdürülerek doğum, ölüm, çocuk parası erkeğe ödeniyor. Oysa maaşlar, ikramiyeler ayrı ayrı ödeniyor. Bireyler toplu sözleşme maddelerinden ayrı ayrı yararlanabilmeli.

Sendikalı işyerlerinde kadınların örgütlü mücadeleye katılması çok önemli. Bir sendikacı şunu söylüyor: Kadınlar evde sürekli erkeğe tabi. Ağabeye, babaya, kocaya bağımlı kadın, işyerinde de patrona saygılı. Ancak bu durum hem yapılan işçi eylemlerine katılarak, greve çıkarak, sendika çalışmalarına katılarak hem de kadınların kendi ortak sorunları etrafında örgütlenerek azalabilir.

Türkiye gibi azgelişmiş ülkelerde kadın emeği son derece ucuz. İstenildiği zaman kullanılır, istenildiği zaman geri gönderilir. Ayrıca da kadınlara ayrılan iş sahaları çok kısıtlı. Kadınların yöneltildikleri meslekler geleneksel rollerin bir devamı niteliğinde. Kadınlar daha çok, sekreterlik, hemşirelik, bankacılık, öğretmenlik gibi mesleklerde yoğunlaşıyorlar. Bulundukları bu alanlarda da yönetim kademelerinde temsili olarak bulunuyorlar. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda da yönetici kadroların % 7.5'i kadınlar, % 92.5'i erkekler. 40 bin 397 erkek yöneticiye karşı, 3 bin 228 kadın okullarda yöneticilik yapıyor. Devletin son uygulaması ise, çok daha çarpıcı.Daha önce kadınlara yargıç olmada belirlenen %10'lik kontenjan-bu sınırlama da ayrı bir tartışma konusu-%5'e indirildi.

Tarım kesiminde çalışan ve emeklerinin karşılığını hiç alamayan kadınların durumu ise başlıbaşına bir yazı konusu.

Nereden bakarsak bakalım, çalışma yaşamına başlamak için gerekli koşulların eşitsizliği, çalışma alanlarının sınırlandırılması, çalışırken eşitsiz koşullar, işten atılmada bile cinsiyetçilik dolu dolu mücadele edilecek konular.

Öncelikle anti-demokratik sendika yasaları değiştirilirken kadınların durumu özel olarak ele alınmalı, gerekli değişiklikler ve ilaveler yapılmalıdır.

İş kanunundaki tüm cinsiyetçi, ayrımcı maddeler kaldırılmalı, bugüne kadar yapılan ayrımcı uygulamaları yok edecek yeni maddeler eklenmelidir.

Ayrıca iş kanunu ve diğer kanunlardaki yasal düzenlemeler yeterli değildir. Sendikalar da üzerlerine düşeni yapmalıdırlar. Bünyelerinde kadın komisyonları kurarak kadınların sorunlarını daha yakından takip etmeli, özellikle toplusözleşmelerde özel maddeler koyularak önlemler arttırılmalıdır. Kadınların sendikal faaliyetlere katılımını arttırmak için ise, yine özel önlemler alınması gerekmektedir. Çalışan kadınlar da kendi şorunlarına sahip çıkmalı, gerek işveren gerekse devlet karşısında haklarını bilerek antidemokratik, cinsiyetçi uygulamalara karşı örgütlenmeli ve mücadele etmelidirler.

Tülin Tınaz Tankut

Türkiye'de Cinsel Taciz İlk Kez Sorunsallaştırıldı

Kişinin bedenine özen göstermesinin iki yönü vardır: Biri, cinsel aşk, karşı cinse yönelik olduğundan cinsel çekiciliği gereksinir. Diğeri, kişinin toplumsal konumunu dışa vurmasında iletişimsel bir işlev görür.

Kişi davranış, gülüş ve konuşma biçimi, kılık kıyafet gibi özellikleriyle bir anlamda kendi dış görünüşünün yaratıcısı ve yapıcısıdır. Yaş, karakter, kültür düzeyi, uğraş gibi farklılıklar onun kendine özgü estetiksel değerlendirmelerinde etkin olur.

Ne var ki, kadınlar kendilerini topluma hangi biçimde sunarlarsa sunsunlar -fahişe, evkadını, çalışan kadın vb.- cinsel tacize uğramaktan kurtulamazlar.

Cinsel tacizle karşısındaki kadından ne talep etmektedir erkek?

Cinsel haz mı?

Reddedileceğini bile bile isteğin peşinden koşmak, hangi erkek için akıl kârıdır?

Demek ki, cinsel tacizde cinsel isteğin belirleyici olduğuna inanmak güç. Öyleyse sorunun kaynağını gene kadın-erkek eşitsizliğinde aramak gerekiyor.

Bilindiği gibi eski toplumda, içinde yaşanılan evin, kadın ve erkek açısından farklı anlamları vardı. Kadın evin içinde, erkek dışındaydı. Erkek kazanan, getiren, kadın onun getirdikleriyle yaşamı düzenleyendi. Cinsel roller böyle belirlenmişti.

Cinsel roller cinsel ilişkileri de belirliyordu. Toplumsal yaşamda erkekler arasındaki yenmek, zafer kazanmak gibi yarışmacı ilişkiler artık onların kişiliklerinin bir parçası olmuştu; cinsel ilişkiyi de bu anlamda algılıyorlardı. Örneğin, avcılık döneminde, av öncesi, kadınlar dansederek erkeklerin cinsel isteklerini uyandırıyorlar, ama onlar gereksinimlerini kadınlarla değil, hayvan avlayarak gideriyorlardı. Kadının av hayvanlarıyla bir tutulduğu bir toplumda, cinsel ilişki nasıl her iki cinse ait ortak bir edim olabilir? Erkek cinsel haz karşısında özgürdü, gerçek hazzı duyuyordu. Kadınsa, ancak erkeğe haz verebildiği için haz duyuyordu. Tıpkı toplumsal ilişkide olduğu gibi, erkek cinsel fetihleriyle övünürken onun haz nesnesi durumundaki kadının payına da boyun eğmek düşüyordu.

Gerçi evlilik yaşamı her iki cinse de cinsel kısıtlamalar getiriyordu. Ama biçimleri farklıydı. Yasaklamalar kadına, er-

1943 İstanbul doğumlu. Kimya Yüksek Mühendisi. 1980 yılına kadar işletmelerde mühendis olarak çalıştı. 1980'de pedogoji formasyonu alarak kimya öğretmeni oldu. O tarihten bu yana özel öğretim kurumlarında öğretmenliğini sürdürüyor.
1980 yılında yazarlığa başladı. İlk yazıları Çağdaş gazetesinde çıktı. Bir çocuk romanı var. Çeşitli gazetelerde, dergilerde serbest yazar olarak yazı hayatını sürdürüyor.

keğin iktidarı altında bulunduğu için dayatılıyordu. Çünkü kadının temel işlevi soyun sürdürülmesini, ad ve malların aktarımını sağlayan üreme işleviydi. Erkeğinse, cinsel sadakat zorunluluğu yoktu. O, evin reisiydi; evde iktidarını kullanma hakkına sahipti. Ona dayatılan yasaklamalar ailenin, toplumun geleceği içindi. Ama bunlar pratikte cinsel tercihleri olmasına engel değildi.

Tarihsel veriler erkeğin kimi zaman da kadını yücelttiğini gösteriyor. Ama bu bizi yanıltmasın; kadını, sevgiye duyduğu özlemden çok erkeksi özsaygısını desteklediği için yüceltiyor. Kadını aşağılamaksa bu duygusunu daha fazla doyuruyor. Çünkü cinsel alanda kadından korkuyor; "erkekliğin" sonu demek olan cinsel gücünün tükenmesinden, hemcinsleriyle yarıştığı rekabet ortamında kadın tarafından geri çevrileceğinden... Bu yüzden dindeki "melek" ve "şeytan" imlemeleri boşuna değildir, nasıl olsa her yol iktidara çıkıyor.

Demek ki, kadınla erkek arasındaki cinsel ilişki de yönetenle yönetilen, egemen olanla boyun eğen arasındaki bir iktidar ilişkisidir.

Biz kadınlar ast konumunda olduğumuz iktidar ilişkisiyle ilk kez çocukken aile içinde karşılaşırız.

Sistem açısından, toplumda tümel etkiler yaratabilmek için ailenin sağlam olması gerekir. Bu yüzden aile cinsel denetimin en yoğun olduğu alandır. Diğer alanlara göre yalıtılmıştır, gizliliği vardır. Üremeye aykırı her davranış yasaklanmıştır: Üretken olmayan cinsel davranış biçimleri, kötü döle neden olma kaygısıyla kandaşla cinsel ilişki kurma, yasaktır.

Aile, ekonomik, siyasal ve toplumsal bağlantıları içinde bakıldığında, cinselliği cinsel edimle sınırlamakta, görünüşte cinselliğe ket vurmaktadır. Ama gerçekte öyle midir?

Ailenin işlevi üremeyse, cinsellik olmadan üreme nasıl olacaktır? Cinselliğe ket vuruluyorsa, cinsellik nasıl var olacaktır?

Öyle görünüyor ki, aile cinselliği sürekli dayanağını oluşturuyor. Çünkü kişi cinselliğini aile içinde kazanır. Aile yapısal olarak kandaşla, akrabayla cinsel ilişkiye yatkın. Bu, hukuk düzeyinde yasaklanmış ama, cinselliği sürekli canlı tutmak gibi bir yanı olduğu için de, içten içe hoşgörüye açık.

Demek ki aile, yapısı gereği cinselliği bir yandan ketlerken bir yandan da kışkırtıyor. Bu arada olan evdeki kadına (baldız, yenge, kızkardeş vb.) oluyor; başka bir deyişle kadın, yakını olan erkeklerin cinsel taciz tehditi altında bulunuyor.

Denilebilir ki, yasalar, din ve toplum baskısı erkeğin içine bir korku salmıştır; ki ailenin ve toplumun geleceği için bu korkunun salınması zorunludur; ama erkek aynı kurumlar aracılığıyla "erkekliğinin" de bilincine varmıştır; karşısındakiyse "kadındır". Bu durumda erkeksi yürekliliğinin her an korkularına galip gelmeyeceğini kim garanti edebilir?

Hele toplumun yasalarından çok, doğanın yasalarının geçerli olduğu köylü toplumlarda, cinsel tacizin boyutları ırza geçmeye dek varabilir. Irza geçen erkek kardeş, amca, dayı, enişte vb. yakın akraba olabileceği gibi, bizzat baba da olabilir. Çünkü köylü toplumlarda genç kızların babaları yaşında erkeklerle evlendirilmeleri olağandır. Yaş farkı, erkeğin baskı ve iktidarını daha da artıran bir etkendir. Bu yüzden hem tazelik, körpelik hem de yönetmedeki kolaylık açısından yaşlı erkeğin gözü genç kızlarda olacaktır. Öte yandan örneğin baba, kaç-göç nedeniyle kızından uzak kalmakta, bu da

elde etmek, sahip olmak duygularıyla, cinsel isteğini kabartan bir etken olarak düşünülebilir.

Cinsel tacize uğrayan kadın ise, korkusundan derdini kimseye açamaz. Açsa bile başını daha beter derde sokmaktan başka bir işe yaramaz. Ya iddiasına inanılmaz ya da kuyruk salladığı (!) için cezalandırılır, olay da hemen kapatılır.

Kadınlara cinsel taciz kocalarından da gelebilir. Erkek karısına malı gözüyle baktığından, kadının cinsel ilişkiye rıza gösterip göstermemesi önemli değildir. Bu işe bir başka erkek yeltenmişse kocanın tepkisi büyük olur. Ama tepkisi, karısının bedenine saldırıldığı için değil -kendisi de saldırıyor- karısının şahsında kendi statüsüne saldırıldığı içindir.

Ne var ki artık aile, cinselliğin yükünü taşıyamıyor. O kapalı yapısında gedikler açılıyor: Bir yanda fizyolojisi, psikolojisiyle tıp, cinsiyetçi kapitalist sistemin ideolojisinden bağımsız olmasa da gerçekleri ortaya dökmekten kaçamıyor. Bir yanda basını, radyosu, televizyonu, sineması, reklamıyla kitle iletişim araçları, cinselliği "aile dışında" yokluyor.

İkinci kesimin aileyi korumak gibi temel bir amacı da olmadığından, cinselliği alabildiğine kışkırtıyor, değişiklikler yaratarak geniş alanlara yaymaya çalışıyor.

Biz kadınlar için önemli olan her iki grubun da erkek egemen ideolojiyi canlı tutmaları ve yeniden üretmeleri. Kendinde herşeye sahip olma hakkını gören erkek, cinsellikte de sınırsız bir hakkı olduğunu sanır; kendi cinsel gücünün dışında da başka sınır tanımaz. Bu yüzden cinsel tacizi de erkeğin gücünü, otoritesini ve yalnızca kendisine tanınan özgürlüğünü kullanma biçimlerinden biri olarak görmek gerekir. Yoksa, sorunu eğitimsizliğe bağlamak, cinsel açlıkla açıklamak, her olayı sapkınlıkla nitelendirip, sapkınlığı da psikiatrileştirmek ya da her şeyde olduğu gibi sisteme maletmek gibi kolayca benimsenen görüşlerin peşinde oyalanıp dururuz.

Bugün cinsel taciz, Cinsel Devrim'i ve cinsel çeşitliliklerin yaşanabilirliğiyle övünen Batı'da sürüyor. Cinsiyetçi Kapitalist Sistem kadını toplu üretime çekmekle cinsiyetçiliğin temelini oluşturan üretim ve mülkiyet ilişkilerini aşındırmıştır ama, toplumda erkeğin kadına egemen olma geleneği ortadan kalkmamıştır. Yetmişli yıllarda, Batılı feministler, sosyalistlerin sisteme direnmede yetersiz kaldıkları cinsellik ve aile alanlarına el atmışlar, iktidar ilişkilerini sorgulamaya başlamışlardır.

Bizdeyse cinsel tacizin bir sorunsal olarak ele alınışı, geçtiğimiz aylarda, Cinsel Taciz Kampanyası'yla oldu. Kampanya, erkek iktidarının politik çözümlemesine katkı getirmesi açısından önemliydi. Nitekim kısa sürede meyvelerini verdi ve 438'e Hayır Yürüyüşü gündeme geldi.

Sonuç olarak, cinsel tacizle mücadele etmek bu sistem içinde de olanaklıdır. Kadınların bu yoldaki çabalarına dudak büken kimi çevreler unutmasınlar ki, evlere kapatılmış kadın cinsinin, değil herhangi bir toplumsal harekete katılması, sokağa çıkabilmesi için bile, cinsel taciz tehditini duyumsamaması gerekir. Bu da ancak kadınların kendi mücadeleleriyle gerçekleştirilebilir.

İlknur Kalan

Dinci Yükseliş ve Kadın Hareketi

Kadınlar, özel taleplerini kadın hareketi içinde birlikte dile getirir ve talepleri doğrultusunda mücadele ederken, şeriatçıların olaya bakışı nedir? İslamcı kadınların mücadelesi hangi noktadadır?

Abdurrahman Dilipak, 'Bir Başka Açıdan Kadın' isimli kitabında "...Düşmememiz gereken bir diğer yanlış şu, haşa biz Allahtan daha merhametli, ya da daha adil olamayız. Bize düşen, gerçeği olduğu gibi kabul etmek ve anlatmaktır..."(1) diyor. Dilipak'a göre gerçeklik hayatın kendisi değil Kur'an'dır ve değişmez. Bu mantıkla, kadınlar da kendilerini Allahtan daha fazla düşünemezler; durumlarını sorgulamalarına, toplumsal konumlarını değiştirmek için mücadele etmelerine hiç gerek yoktur.

Gerçek hayatın kendisidir. Tarihi materyalist bakışla ve bilimsel gelişmelerin ışığında incelenir, çözümlenir, karşıtı geliştirir ve değiştirilir. Bu durumda kadın hareketinin varlığı, dinci, gerici ideoloji ile çelişmesi demektir. Yine Dilipak aynı kitapta "İslam barış dinidir, insanları hakka teslim olmaya ve orada barışa ve huzura çağırır" diyor. "...Herkes inandığı gibi yaşama hakkına sahiptir. İslamın hükmü müslümanları ilgilendirir..." diyor.(2-3) Bugün şeriatçı kadınlar inandıkları gibi örtünmek için mücadele ediyorlar. İnandıkları gibi giyinmelerini engelleyenler var. Ve buna itiraz ediyorlar. Haklıdırlar. Yasakçılıkla bir yere varılamaz. Ama, kendileri iktidar olduklarında ne yapmışlardır ve iktidar olsalar ne yapacaklardır? İslam dini, kendisinin dışındakilere yaşama hakkı tanımış mıdır? Bugün kadın konusunda yazan islamcılar ne düşünüyorlar? Bu soruların cevabını da Necdet Kutsal, 'Kadının Değeri, Ölçüsü, Örgütü' kitabında veriyor: İslamî örnek olarak gösterdiği ve çok beğendiği Osmanlı Devleti zamanında,, 1258'de yayınlanmış Ceride-İ Havadis'ten alıntı yaparak, kadınların istedikleri gibi giyinmelerinin nasıl engellendiğini anlatıyor.(4) Kitabında bir de fermana yer vermiş. Fermanda, kadınların nasıl giyinecekleri uzun uzun anlatıldıktan sonra "kadınlar sokaklarda veya mesirelerde yeni çıkma büyük yakalı feracelerlerinin yakaları o anda alenen kesilecektir. Uslanmayıp, ısrar edenler olurlarsa, ikinci ve üçüncü seferinde yakalanıp İstanbul'dan taşraya sürgün edileceklerdir..." deniyor.(5)

Böylece islami ideolojinin sınırları dışına çıkan kadınların başına gelecekler hakkında bir islamcı tarafından bilgilendiriliyoruz. Ayrıca, önümüzde İran örneği de var. Kadınlar kendileri için düşünülen ve istenilen biçimde değil; kendi istedikleri gibi var olmalıdırlar. Kadın hareketinin temel müca-

dele konularından biri budur. Abdurrahman Dilipak, kitabında kadının ikincil bir konumda olmasının nedenlerini hep kadının biyolojik ve psikolojik yapısına bağlıyor. Kadının yapısını da zayıf ve edilgen olarak niteliyor. Ona göre "Arzu eden erildir, arzu edilen ise dişi!"(6) "Erkekten beklenilen kahramanlıksa, ya da her ne ise, kadından beklenen şey de iyi bir anneliktir..."(7) "Kadınların erkeklerin himayesine verilmiş olması da onların ikinci sınıf haklarından değil, fıtratları, görevleri ile ilgili bir durumdur"(8) "Kadın analık vasfını gölgeleyecek herhangi bir işte görev alamaz."(9) "Kadının biyolojik yapısı onu fizik ve psikolojik açıdan farklı bir cins haline getirmiştir."(10) "Kadınlar kıskanç yaratıklardır ve kadın kıskanılır."(11) "Kadın ailesi içinde özgür ve mutludur diye düşünüyorum. Kadının gerçek kişiliği aile ortamında ortaya çıkar..."(12) Bu alıntıları daha uzatmak mümkün. Kadının biyolojik durumunun değişmezliğine sığınarak kendi ideolojisinin haklı olduğunu savunuyor. Kadın hareketi ise, kadının durumunun tarihselliğini ve değişebilirliğini vurgulamakta ve değişmesi için mücadele etmektedir.

Abdurrahman Dilipak, kadınlara yaradılışlarını kabul etmelerini, analık dışında ve aileden ayrı bir kimlikleri olamayacağını söylüyor ve "en iyisi hayatı olduğu gibi kabul etmektir. Bu zulme boyun eğmek anlamında değil, yaratılışı, yani fıtratı kabul etmektir"(13) diyerek, kadınlara sorgulama ve direnme hakkı tanımamaktadır.

Kadınların islamî düşüncede nasıl sınırlandırıldıklarına başka örnekler de var: Abdurrahman Dilipak kitabında kadınların erkeklere imametine, askeri açıdan komutanlığına izin verilmediğini, kadın evliyalar olmakla birlikte, kadınlardan peygamberler çıkmadığını söylüyor.(14) Necdet kutsal da kitabında "Herşeyden önce islam toplumunda, kadının sosyal hayatın dışa dönük cephesinde erkekle atbaşı gidişi görülmemiş bir şeyken, Osmanlıda zaman zaman kadının idari mekanizmaya yerleştiğini görüyoruz. Bir Kösem Sultan, bir Valde Sultan dönemindeki yönetimler anmaya değer. Halbuki idareyi kadınların eline vermemek gerekirdi."(15)

Gerek kadının doğal yapısını ileri sürerek, gerekse var olan cinsler arası işbölümünü gerekçelendirerek kadınların bu iş bölümünün dışına çıkmasını önlemeye bütün güçleriyle uğraşmaktadırlar. Onlara göre, kadının sokağa çıkması ve erkeklerle birlikte çalışıp, geçimini temin etmesi, hertürlü kötülüğün başlangıcıdır. Abdurrahman Dilipak da, Necdet kutsal da bu fikri işlemekte; kadının iş sahibi olmasının toplumda işsizliği artırdığını, ahlaksızlıklara yol açtığını, analık görevini engellediğini, ilahi adalete ve işbölümüne ters düştüğünü savunmaktadırlar.

1. Abdurrahman Dilipak, Bir Başka Açıdan Kadın, sh. 13 *Risale Yayınları*, Mart-1988-İstanbul
2. *Risale Yayınları*, Age. sh. 14
3. *Risale Yayınları*, Age. sh. 20
4. Necdet Kutsal, Kadının Değeri, Ölçüsü, Örtüsü sh. 60-61 *Selamet Yayınları*, 1985, 3.Baskı-İstanbul
5. *Selamet Yayınları*, Age. sh. 66
6. *Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 26*
7. *Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 44*
8. *Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 48*
9. *Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 55*
10. *Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 59*
11. *Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 70*
12. *Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 70*
13. *Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 60*
14. *Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 114*
15. *Necdet Kutsal, Age. sh.56*

Kadın hareketi ise, kadının her türlü var olma hakkını savunmaktadır. Kadınların ev ve ailenin dışında gerçek kimliklerini bulmaları ve bu kimlikle tanınmaları için mücadele etmektedir. Kadının çalışması kurtuluşu için bir adımdır. Ahlak, namus gibi kavramların cinsel kavramlar haline getirilmesine kadan hareketi karşı çıkmaktadır.

Yine bu beyler açıkca kadının dövülmesini savunuyorlar.[16-17] Boşanma hakkının esasta erkeğe tanındığını, evlilikte çok kadınlılığı, kadının erkeğe kayıtsız şartsız itaatini, kısacası kadının köleliğini savunuyorlar. Kadını "ekin ekilecek tarla" olarak tanımlayıp, cinsel hakları erkek hakkı olarak görüyorlar. Kadının istediği zaman doğurma, istemediğinde doğurmama hakkına, yani doğum kontrolü ve kürtaja karşı çıkıyorlar. Çocuk eğitiminin kayıtsız şartsız anne tarafından verilmesi gerektiğini, aynı işin baba tarafından ya da toplumsal olarak çözülmesini kabul etmediklerini söylüyorlar.

Mücadele Hattı

1. Türkiye gibi halkının büyük çoğunluğu islamcı-dinci ideolojinin etkisinde olan bir ülkede yaşıyoruz. Avrupa'dan farklıyız. Bu ideolojinin yarattığı tehlikeyi herkes görmüyor, ya da buna karşı doğru bir mücadele çizgisi izlemiyor. Bu tehlikeyi görerek kararlı bir şekilde mücadele edenler sosyalistlerdir.

2. İslamcı görüş kadın hareketi ile her konuda karşı karşıya gelmekte; karşı cephelerde yer almaktadır. Dinci -gerici hareketin yükselmesi, gerek işçi sınıfının sosyalizm mücadelesi için gerekse toplumun laik kesimleri için bir tehlike oluşturduğu gibi, kadının kurtuluş mücadelesi için de büyük bir tehlikedir. İslamcı hareketin güçlenmesi veya gerilemesi kadın hareketi için yokluk ya da varlık sorunudur.Kadın hareketi, islamcı tehlikeyi görmeli ve bu tehlikeye karşı laiklik cephesinde yer alarak mücadele etmelidir. Bu tehlikeyi küçümsemek, veya görmezden gelmek kadın hareketinin sonu olabilir. kendi durumumuzu sorgulamak, bilinç yükseltmek gereklidir. Fakat yeterli değildir. Kendi içimize kapanmamalı dışımızdaki gelişmeleri görmeliyiz.

Bunun için, kadın hareketi ve laikliğin en kararlı savunucusu olan sosyalistler birlikte, güçlenen dinci-gerici akıma karşı koymalı ve geri püskürtmelidirler.

3. İslamcı kadınlara yapılan mücadele çağrısı "köleliğiniz için mücadele edin" çağrısıdır. İslamcı kadınlar, bu çağrıya uyarak gündelik işlerini bırakmakta ve evlerinden çıkmaktadırlar. Kadının ne olursa olsun evinden çıkarak, sokakta ve siyaset meydanlarında mücadele etmesi, evde oturmasından iyidir. Fakat bu kadınların uğruna mücadele ettikleri düzen kendilerini köleleştirecek olan düzendir.

Mücadele ederken kadınlık bilincine ulaşan, kadınlığını sorgulayan, özgürleşmek isteyen müslüman kadınlar olabilir. Bunlar hemen engellenmekte ve susturulmaktadır. Dilipak ve Necdet Kutsal müslüman kadınların Batılı kadınlara özenemiyeceğini, kadının özgürleşmesi diye bir sorunları olamayacağını ve sadece "vahyi hak ve sorumluluklar" için mücadele edebileceklerini söylemektedirler.

Müslüman kadınlar da şunu görmelidir ki, islamcı hareket içinde ve Kur'an'ın öngördüğü düzende özgürleşmeleri mümkün değildir. İslamcı hareket onların kadın mücadelesine katılmalarının önünde bir engeldir.

Burada, islamcı kadınları kendi kölelikleri için değil; özgürlükleri ve kurtuluşları için mücadele etmeye, doğmatik islam ideolojisinin kafalarda yarattığı engeli yıkarak kadın hareketiyle birleşmeye çağırıyoruz.

16. Abdurrahman Dilipak, Age, sh. 38-43 arası bölüm
17. Necdet Kutsal, Age, sh.72-73

İstifa Gerekçesi

Sosyalist Parti Genel Başkan Yardımcısı Ahmet Aka partisinden istifa etti. Ahmet Aka'nın istifa gerekçesini ve Sosyalist Parti Genel Başkanı Ferit İlsever'in konuyla ilgili açıklamasını yayınlıyoruz.

Sosyalist Parti'nin kuruluşundan bu yana geçen iki yıllık süreçte. Partiye kendi kimliğini kazandırmada başarısız kalınmıştır. Topluma yeni ve Türkiye'nin bütün değerli birikimini kucaklayan bir profil verilememiştir. Ve ne yazık ki, bizzat Parti yöneticileri bu konuda tutuk ve giderek isteksiz davranır olmuşlardır.

Bu konuda Türkiye solunda yaşanan olumsuzluklar önemli bir etkendir. Fakat bunun kadar önemli bir diğer etken de, Parti'nin yönetici kadrolarının, Parti ve Parti Programına sarılmaktan çok, eski geleneklerine sarılması ve giderek eski yapıları aşma çabalarının terkedilmesi olmuştur.

Türkiye sosyalist hareketinde oluşturulmaya çalışılan statükoya boyun eğilmiş, parti kendi kurulları ve yapılarıyla siyasetler üretmek yerine, statükonun ağırlığıyla hat oluşturmaya ve politikaları yönlendirmeye başlamıştır.

Parti'nin yöneticileri bu durumu düzeltmek ve aşmak yerine, geleneğin alışkanlıklarını kabullenmişlerdir. Son 4-5 ayın "köklere dönüş" vurgusu SP'nin üzerine bindirilmiştir.

Bu vurgu ağırlığını hangi koşullar, reel yaklaşımlar ve ihtiyaçlar motive etmektedir sorusunu bütün partili arkadaşların düşünmesinde yarar vardır.

Parti yöneticilerinin çoğunluğunun aynı kökten gelmelerinin yarattığı atmosfer bu vurguyu benimsemeyi ve neredeyse SP'nin yerine ikame etmeyi hoş kılabilir. Ama bu kökten olmayanları da kaçınılmaz olarak iter. Özellikle son 4-5 aydır yoğunlaşan ve bütün ağırlığıyla kendini duyuran bu eğilim karşısında neredeyse tek başıma kalmanın verdiği gerilim ve yıpranma çalışma verimliliğimi de düşürmektedir.

Bu koşullar SP'nin çıkışında üstlendiği misyonu yerine getirme olanağını tükettiği fikrini bende hakim kılmıştır.

Hepimizce bilinen bu süreci tekrar tekrar yinelemek istediğimden -ve zorunluluk olmadıkça da yinelemeyeceğimden- ayrıntılara ve olguların dökümüne girmeye gerek görmüyorum.

Güzel şeyler yapmayı denedik ve ben de bunun sürekli zorlayıcısı oldum.

Türkiye'de, 12 Eylül sonrasında, sosyalizme yeniden meşruiyet kazandırmada ve emekçilerin ve Marksistlerin ufkunu açmaya yararlı olacak bir program oluşturmada ucundan, kıyısından katkım olduğu için mutluyum.

Fakat kendime, birikimime ait olmayan, bugün de önüme

dayatıldığını düşündüğüm ağırlıkları tek başıma taşımanın bir yararı olmayacağına inanıyorum.

Alternatifsizlik koşullarının yarattığı mecburiyetlerle, yirmi küsur yıllık birikim ve deneyimlerimin oluşturduğu düşüncelerimle çelişen tutum ve yaklaşımlara boyun eğmeyi kabul etmiyorum.

SP'yi ilk çıkış amacına uygun olarak, yeniden Türkiye'nin bütün anlamlı ve değerli olan birikimini kucaklamaya, gerçek alternatif olmasının koşulları üzerine düşünmeye gereksinim olduğunu anımsatarak istifa ediyorum.

SP Genel Başkanı Ferit İlsever'in Açıklaması:

Bugün öncü tavırların, hatta aydın olmanın en basit gereği, halkı ve devrimcileri örgütlü mücadeleye çağırmaktır. Oysa bu açıklama hiçbir örgütlü mücadele çözümü taşımıyor. Sosyalist Parti, programıyla, önerdiği politikalarla ve pratiğiyle iki yıldır halkın önündedir. Ahmet Aka arkadaşımızın Sosyalist Parti ile ilgili yazı ve konuşmalarıyla, bugünkü istifa gerekçesi de ortadadır. Sosyalist Parti bu eleştirileri değerlendirecek ve gerekli dersleri çıkartacaktır. Durumu kamuoyunun değerlendirmesine bırakıyor, Aka'ya, Sosyalist Parti'ye bugüne kadarki hizmetlerinden dolayı teşekkür ederken, bağımsızlık, devrim ve sosyalizm yolunda bütün devrimcilerle omuz omuza mücadele dileğimizi yineliyoruz.

Turan Dursun

Kur'an'daki "İman"ın Anayurdu

Muhammed açıklıyor:

— "El îmânu Yemânin."

Anlamı şu:

— "İmân Yemenlidir."

"İman"ın nereli olduğunu açıklamakla da en azından iki önemli şeyi dile getirmiş oluyor:

— İslâm'ın "imân"ı, sanıldığı gibi "Mekkeli" ya da "Medineli" değil.

— Bu "îmân"ın anayurdu: Yemen.

Bu, bir "itiraf"tır Muhammed'den. Yani, çok önemli birşeyi, her nasılsa, saklamaktan vazgeçip açığa vurmaktır.

İyi ama, Muhammed gerçekten böyle bir açıklamada bulunmuş mudur? Bu "hadis", onun ağzından çıkmış mıdır? "Uydurma" olamaz mı?

Bu hadisin "uydurma" olduğu ileri sürülemez. Bu hadis, Buhari, Müslim gibi en sağlam kabul edilen hadis kitaplarında yer almıştır. (Bkz. Buhârî, e's-Sahih, Kitabu'l-Meğâzî/74; Tecrîd, h.no: 1362; Müslim, e's-Sahih, Kitâbu'l-İmân/81-82, hadis no: 51-52; Tirmizî, Kitabu'l-Menâkıb/72, h.no: 3935.) Dahası, bu hadisi, Muhammed'den 11 arkadaşı aktarmıştır. Onun için bu hadis, sağlamlık derecesinin en üst basamağı olan "tevâtur" basamağına yükselmiş, "mutevâtır" hadisler arasında yer almıştır. (Bkz. Muhammed ebu'l-Feyz Murtazâ Zebîdî, Lukatu'l-Lâi'l-Mutenâsire fi Ehâdisi'l-Mutevâtıre, Beyrut, 1985, s. 41-43.)

Muhammed'in bu açıklamayı yaptığı, tartışmasız kabul ediliyor. Ne var ki, şaşkınlığa yolaçtığı için açıklamayı örtbas etmek amacıyla birtakım çaba göstermekten de geri kalınmadığı gözleniyor. Her zamanki kurtarıcı yola, "te'vil", yani "yorum" yoluna başvuruluyor. Zorlamalı ve komik de olsa:

— "Yemen" denirken, anlatılmak istenen, "Mekke"dir. Çünkü Mekke, Tihame'dendir. Tihâme de yemen yöresinden sayılır.

— "Yemen" denirken anlatılmak istenen, Mekke ile Medine'dir. Çünkü İslam, Mekke'de doğdu, Medine'de yayıldı.

Bu ve benzeri yorumlar. (Bkz. Tecrîd, h.no: 1362, K.Miras'ın "İzah"ı.)

Oysa:

1- Muhammed, "Mekke"yi ya da "Medine"yi söylemek isteseydi, doğrudan doğruya bunların adını söylerdi; "Yemen" deyip de "Mekke"yi ya da "Medine"yi amaçlamazdı.

2- Hadiste, Muhammed'in bu açıklamayı, "Yemenli"lerin onun yanına geldikleri sırada yaptığı açıklanır.

3- Hadis kitaplarında da bu hadisler, "Yemenlilerin erdemi ve üstünlükleri"ne ilişkin ayrılan bölümde yer alır.

Demek ki, hadisteki "Yemen", ne

"Mekke"dir, ne "Medine"dir, ne de başka bir yerdir; herkesin bildiği "Yemen"-'dir.

Burada iki şey önem kazanıyor:

1- Muhammed'in döneminde Yemen'-in durumu.

2- Muhammed'in Yemen'le ilişkisi.

Yemen

Öteden beri, çok önemli bir merkezdi. Ticaret akışının da olduğu odaklardan. Mısır, Mezopotamya ve Pencap gibi uygarlık yuvaları arasında da hem bir köprü olarak, hem de bileşke olarak önemliydi. (Bkz. Prof. Dr. Philip K. Hitti, İslâm Tarihi, çev. Prof. Dr. Salih, Tuğ, İstanbul, 1980, s. 1/58.) Din olarak da Yahudilik ve Hristiyanlık dinlerinin de, İslam'ın da, hem "iman", hem de "ibadet" yönünden temeli olan "yıldız tapımı", "Güneş tapımı", "Ay tapımı", hepsini içine alan Sabiîlik (bkz. Eren Kutsuz = Turan Dursun, Güneş Kültü, Saçak Dergisi, Şubat 1988, s. 4-62.) vardı. Yahudilik veHristiyanlık da çoktan gelip yerleşmişti. (Bkz. Hitti, aynı kitap, 1/95 ve öt.; Prof. Dr. Neşet Çağatay, İslam Öncesi Arap Tarihi, Ankara, 1971, s. 1- 37.) Kısacası, dininanç yönünden de, bugünkü gelişmiş dinlerin de önemli yuvalarından biri durumundaydı Yemen.

Muhammed'in Yemen'le İlişkisi

"İslam Peygamberi"nin yazarı Profesör Muhammed Hamidullah, Muhammed'in daha "peygamberlik" savıyla ortaya çıkmadan önceki ticaret gezileri üzerinde duruyor. Karısı Hatice Muhammed'i göndermiştir bu gezilerdeki yerlere, yörelere. Bunların arasında Yemen dolayları var. Önemli bir fuar olan bir Hubâşe fuarı. Ve o yöredeki kimi kent, kasaba. (Bkz. Hamidullah, İslâm Peygamberi, çev. Prof. Dr. Salih Tuğ, İstanbul, 1980, 1/61.)

Arap kabileler topluluğundan birçoğunu içine alan bir Ezd Kabilesi vardır. Muhammed'in "peygamberlik" savıyla ortaya atıldığı sırada Medine'de üstün durumda bulunan Evs ve Hazreç kabileleri de bu kabileden ayrılma. Ve bu kabile Yemen kökenli. (Bkz. Prof. Dr. Neşet Çağatay, İslam Öncesi Arap Tarihi, S. 95.)

"Ezd Kabilesi" ve bu kabileden olmak, Muhammed'in dilinde çok önemlidir.

İşte sözleri:

— Emânet (güven, güvenilirlik), Ezd'-dedir." (Tirmizî, Sünen, Kitabu'l-Menâkıb/72, h.no: 3936; Ahmed İbn Hanbel, Müsned, 2/364.)

Hadiste, "Ezd" dendikten sonra, bu adla, "Yemen'in anlatılmak istendiği açıklanıyor.

"Ezd Kabilesi'nden olanlar, Tanrı'nın yeryüzündeki arslanlarıdırlar. Onları insanlar alçaltmak isterken, Tanrı buna karşı çıkar ve onları yükseltir. İnsanlar öyle bir zaman yaşıyacaklardır ki, kişi hep, 'keşke babam bir Ezd'li olsaydı, keşke anam bir Ezd'i olsaydı...' diyecek." (Tirmizi, hadis no: 3937.)

Hadise Göre
"İslâm'ın Tümü Yemenli"

11 "sahâbî"nin Muhammed'den aktardığı ve sağlamlığına kuşku duyulmayan hadiste, "İman Yemenlidir" dendikten sonra, "fıkıh da Yemenlidir, hikmet de Yemenlidir" deniyor. Bu, "İslam, tüm aldığı bilgi ve inançlarıyla, ibadet ve gelenekleriyle Yemenlidir." demekle eşanlamlıdır.

Bu, "İslâm"ın Muhammed'e, "Tanrı'-dan, vahiyle geldiği" yolundaki savı da havada bırakmakta, kökünden işlemez duruma getirmekte.

Çünkü bir "yer"i, "yurdu, anayurdu" olan bir şeyin, bir bütünün, "Tanrı'dan vahiyle geldiği" söylenemez, söylense de önemi olmaz.

Muhammed'in "İslam"ı Aldığı Kanal

Muhammed, "İslâm"ı, İslam'ın "iman"ını, esaslarını, aldığı yerden "doğrudan" mı, yoksa "bir kanal"dan mı almıştır?

"Doğrudan" aldıkları bulunabilir. Şu kadar, bu kadar... Ama görünen odur ki, çoğunu "dolaylı yollar"dan almıştır. "Aracılar" da rol oynamıştır. İleride "Muhammed'in öğretmenleri" anlatılırken bu daha iyi anlaşılacaktır.

Muhammed'in "İslam"ı aldığı anlaşılan önemli bir kanala, burada kısaca değinelim:

"Yemame Rahman'ı"

Müslümanlar "sahte peygamber" diye nitelerler. Adı: "Habib" "Müslim" de olabilir. Ama müslümanlar aşağılamak için "Müslimcik" anlamında "Müseylime" derler; bununla da yetinmeyip "çok yalancı" anlamında "Kezzâb"ı da eklerler. Müslümanların herzaman olduğu gibi bu konuda da belgeleri yoketmiş, herşeyi tersine çevirmiş olmaları nedeniyle, bu kişinin asıl adı, kişiliği, yolu, yöntemi ve inancı konusunda çok az şey bilebiliyoruz. Yine de bilinenler önemli.

Müslüman yazarların da aktardıklarına göre, "Yemame Rahmanı" diye tanınıyordu.

Yemane: Arabistan'ın ortalarında, Bahreyn'in batısında bir yöre. "Peygamberlik" savında olan "Yemame Rahmanı" da, bu yöreyi elinde tutan Hanif kabilesinin başı, yörenin egemeni.

Kur'an'da başka anlamda da olsa önemli bir yeri olan "Rahman", "Hanif" sözcükleri burada oldukça ilgi çekici. "Müslim" sözcüğü de öyle... Muhammed'in bu sözcükleri, bu kanaldan alıp edindiğini düşündürebiliyor. "İslâm" adıyla birlikte...

Bu konuda, İbn İshak'ta önemli bir bilgi buluyoruz:

Mekke'nin ileri gelenleri, toplanmışlar, Muhammed'e bir uyarıda bulunmaya karar vermişlerdir. Kararlarını uygularlar, birtakım sözler arasında şunu da söylerler:

"Bize ulaşan bilgiye göre, Yemame'deki şu adam, Rahman denen kişi sana öğretiyor (müslümanlığı). Kuşkun olmasın ve Tanrı'ya antiçerek söyleriz ki, biz, hiçbir zaman, Rahman'a inanmayız." (Siratu İbn İshak, yay. Muhammed Hamidullah, Arapça, Konya, 1981, s. 180, fıkra: 254.)

"Kureyş"in "inanmazlar"ı boş bir dedikoduya mı önem vererek konuşmuşlardı? Müslümanlar bunu ileri sürebilirler, ama bu kolayca savunulamaz. Çünkü, "kabile onuru", boş bir dedikoduyu temel almaya engeldir. Muhammed'in 'Yemame Rahmanı"ndan "öğrendiği" söyleniyorsa, bu, "temelsiz" sayılamaz.

"Muhammed'in öğretmenleri" anlatılırken, Kureyş'çe belirlenen ve kimi Kur'an yorumlarına da yansımış olan öteki "öğretmenler" üzerinde de durulacak; ilgili ayetler, yorumlar sunulacak.

Muhammed'in "İslâm"ı Nereden Aldığını Belirten Belgelerden...

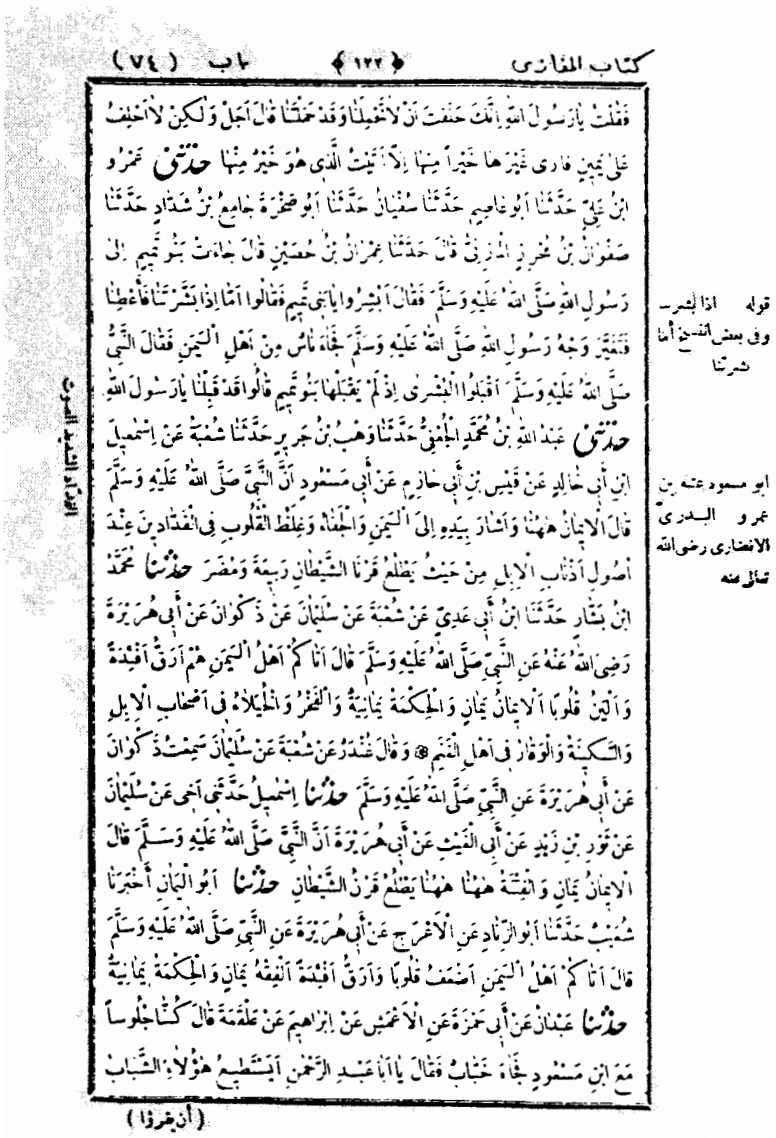

كتاب المغازى ﴿ ١٢٢ ﴾ باب (٧٤)

فقلت يا رسول الله إنك حلفت أن لا تحملنا وقد حملتنا قال أجل ولكن لا أحلف
على يمين فأرى غيرها خيراً منها إلا أتيت الذي هو خير منها حدثني عمرو
ابن علي حدثنا أبو عاصم حدثنا سفيان حدثنا أبو جحرة جامع بن شداد حدثنا
صفوان بن محرز المازني قال حدثنا عمران بن حصين قال جاءت بنو تميم إلى
رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال أبشروا يا بني تميم قالوا أما إذ بشرتنا فأعطنا
فتغير وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم فجاء ناس من أهل اليمن فقال النبي
صلى الله عليه وسلم اقبلوا البشرى إذ لم يقبلها بنو تميم قالوا قبلنا يا رسول الله
حدثني عبد الله بن محمد الجعفي حدثنا وهب بن جرير حدثنا شعبة عن إسمعيل
ابن أبي خالد عن قيس بن أبي حازم عن أبي مسعود أن النبي صلى الله عليه وسلم
قال الإيمان ههنا وأشار بيده إلى اليمن والجفاء وغلظ القلوب في الفدادين عند
أصول أذناب الإبل من حيث يطلع قرنا الشيطان ربيعة ومضر حدثنا محمد
ابن بشار حدثنا ابن أبي عدي عن شعبة عن سليمان عن ذكوان عن أبي هريرة
رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أتاكم أهل اليمن هم أرق أفئدة
وألين قلوبا الإيمان يماني والحكمة يمانية والفخر والخيلاء في أصحاب الإبل
والسكينة والوقار في أهل الغنم ﴿ وقال غندر عن شعبة عن سليمان سمعت ذكوان
عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم حدثنا إسمعيل حدثني أخي عن سليمان
عن ثور بن زيد عن أبي الغيث عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال
الإيمان يمان والفتنة ههنا ههنا يطلع قرن الشيطان حدثنا أبو اليمان أخبرنا
شعيب حدثنا أبو الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم
قال أتاكم أهل اليمن أضعف قلوبا وأرق أفئدة الفقه يماني والحكمة يمانية
حدثنا عثمان عن أبي حمزة عن الأعمش عن إبراهيم عن علقمة قال كنا جلوساً
مع ابن مسعود فجاء خباب فقال يا أبا عبد الرحمن أيستطيع هؤلاء الشباب

(أن يغزوا)

قوله اذا لم يقبلها بنو تميم قالوا قبلنا وفي بعض النسخ أما بشرتنا

ابو مسعود عقبة بن عمرو البدري الانصاري رضي الله تعالى عنه

الجزء الثامن عشر

"İman" da, "Fıkıh" da, "Hikmet" de Yemenlidir. (Bkz. Buharî, e's-Sahih, Kitabu'l-Meğazi/74; Müslim, e's-Sahih, Kitabu'l- İmân/81-82, Hadis no: 51-52 ve öteki hadis kitapları)

الحديث العاشر

« الإيمان يمان » (٢) رواه من الصحابه احد عشر نفساً

(١) وروى الحديث أيضاً عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده من وايه أخرجها الدارقطني والحاكم وفي اسنادها ، المثنى ، الراوي له عن عمر ، وهو ضعيف

(٢) أورده السيوطي في الأزهار المتناثره والكتاني في نظم المتناثر كتاب الإيمان. وأورده الحناوي أيضاً في فيض القدير واليسير نقلاً عن السيوطي وصرح بتواتر

أنظر الحديث في صحيح البخاري كتاب المناقب ، والمغازي ، والطلاق. وصحيح مسلم ، كتاب الإيمان ، حديث ٨١-٨٤ ، ٨٨ ، ٦١ وسنن الترمذي ، كتاب القدر ، والمناقب مسند أحمد بن حنبل ٢/٢٣٥ ٢٥٢ ، ٢٥٦ ، ٢٦٧ ، ٢٦٩ ، ٢٧٧ ، ٣٧٢ ، ٣٨٠ ، ١ ٤ ، ٤٢٥ ، ٤٥٧ ، ٤٧٤ ، ٤٨٠ ، ٤٨٤ ، ٥٠٢ ، ٥٤١ ، ٣/٢٢٤ ، ٢٥١ ، ٤/١١٨ ، ٣٨٧ ، ٥/٢٧٣ ومسند الطيالسي ، حديث ٩٤٥ ٢٥٠٣ ومغازي الواقدي ص ١ ٤

"İman, Yemenlidir." hadisini 11 "Sahabî (Muhammed'in arkadaşı)" aktarmakta. (Muhammed Ebu'l-Feyz Murtaza Zebidî, Lukatu'l-Leâlî, Beyrut, 1985, s. 41-43.)

ربك ان شاء فعل فانا لا نؤمن لك الا ان تفعل فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ذاك الله ان شاء فعل ذلك ربكم قالوا يا محمد. فما علم ربك أنا سنجلس معك ونسألك عما ألناك عنه ونطلب منك ما نطلب فستقدم الينا فنعلمك ما مراجعنا به ونخبرك ما هو صانع في ذلك فانا لم نقبل منك ما جئتنا به فقد بلغنا أنه انما يعلمك هذا الرجل باليمامه يقال له الرحمن وانا والله لا نؤمن بالرحمن ابدا فقد اعذرنا اليك يا محمد وانا والله لا نتركك وما بلغت منا حتى نهلكك -(٩٣)- أو نهلكنا وقال قائلهم نحن نعبد الملائكه وهن بنات الله وقال قائلهم لن نؤمن لك حتى تأتي بالله والملائكة قبيلا (١) فلما قالوا له ذلك قام رسول الله صلى الله عليه وسلم عنهم . وقام

Kureyş ileri gelenleri, "İslam"ı Muhammed'e "Yemame Rahmanı"nın (müslümanların "Müseylime" dedikleri kişinin) öğrettiğini belirlediklerini bildirmektedirler. (Bkz. Siretu İbn İshak, yay. Muhammed Hamidullah, Konya, 1981, s. 180, Fıkra: 254.)

Ahmet Cevat

Aşağıdaki makaleler Mustafa Suphi ve yoldaşlarının katledilişlerinin birinci ve ikinci yıldönümlerinde Türkiyeli komünistler tarafından yazılmıştır.

Matem Günü Münasebetiyle

İlk Türkiye komünist kurbanlarının: Mustafa Suphi, Hilmi oğlu Hakkı, Ethem Nejat, Kâzım Ali, Şefik, Topçu Hakkı ve arkadaşlarının vahşiyane itlaf edildikleri 28-29 Kanunusani'yi "matem günü" intihaba karar veren arkadaşlar isabet etmişlerdir. Türkiye komünistleri her sene Kanunusani'nin 29. günü her nerede bulunursa toplanmalı ve bu ilk kurbanlarımızı hatırlayarak sınıfî düşmanlarımızın kimler ve nasıl gaddar, riyakâr olduklarını düşünmeli. Kati zafere kadar açtığı mübarezeye en dönmez bir azm ile berdevam olunmalıdır.

Bu büyük hıyanet, Türkiye proletaryasına ve emekçi fakir sınıflara en münessir ve en nafiz bir dersi ibret vermeğe, sınıfî düşmanlarını kendilerine anlatmaya kâfidir.

Türkiye bürokrat ve burjuvaları, sınıfî farkların, sınıfî istismarların, sınıfî muhasama ve mübarezelerin lafını bile işitmeye tahammül etmezler, mevcudiyetini külliyen inkâr ederler: "Türkiye'de sermayedar yoktur. Burjuva yoktur. Herkes fakîr ve emekçidir. Sınıfî mübareze bizi birbirimize düşürür, terakkimize mani olur. Aramıza böyle bir nifakı sokanlar milli düşmanlarımızdır" derler. Halbuki kendileri sınıfî menfaatlerini muhafaza için en vahşiyane cinayetler önünde zerre kadar tereddüt etmezler. Kan dökerler, can yakarlar, tırnak sökerler.

İşte Trabzon önünde birahmane süngülenerek denize atılan 15 komünist faciası Türkiye burjuva ve bürokratlarının sınıfî vahşetine en beliğ bir misaldir. Ve bu misal münferit kalmamış, onu diğerleri de takip etmiştir.

Türkiye'nin haram yiyici, istismarcı sınıfı, proleterleri ve emekçi kitleleri teşkilâtlandırarak sınıfî istihlas mübarezesine sevketmek maksadıyla Kafkas'tan geldiklerini bildikleri komünistleri daha mübareze başlamadan imha için dakika fevtetmeden kendileri propaganda ve teşkilâta giriştiler. Aleyhlerine "Muhafazayı Mukaddesat" namı altında en mürteci; en riyakâr, en müfteri bir cemiyet vücuda getirdiler. Polisler vasıtasıyla beyannameler neşrettiler. Esnaf dediğimiz küçük burjuvalar arasına tahrikatçılar soktular. Proleterleri.... ecirleri ve yoksulları istismar eden bütün güruh ve tayfaları, bakkalları, çakkalları, faizcileri, bezirgânları, mollaları, hocaları, zabitleri, jandarmaları komünistlere can düşman haline getirdiler. İftirada, yalanda, küstahane propagandada o derecede ilerivardılar ki, masum, şuursuz kitleleri kendilerine çeviremedilerse de, müteredditbıraktılar. Halka: "Kafkas'tan gelen Türk bolşeviklerinin maksadı, dükkânları kapatmak, evleri arayıp ne var ne yoksa gasp ve garet edip kanunların yüzünü açıp sokağa çıkarmak, camileri ka-

patmaktır. Ey ümmeti muhammet, gözlerinizi açınız. Bize bolşeviklik lâzım değildir. Bunlar eşkiyadan ibarettir. Türkistan'ı, Buhara'yı, Azerbaycan'ı garet ettikten sonra Anadolu'yu da soymaya geliyorlar" dediler. Şüphesiz yalan söylediklerini kendileri biliyorlardı. Fakat komünistleri esnaf takımına, küçük burjuva güruhlarına, mazlum halk kitlelerine parçalattırmak için hiç bir alçaklıktan çekinmiyorlardı.

Mülkiyeti şahsiye, aile, din, işte küçük burjuva dediğimiz esnafın can yongası, hayat damarları saydıkları mukaddesatı... Komünistleri kıtır kıtır kestirmek, taşla itlaf ettirmek, tükürükle boğdurmak için onları bunlara saldıran bir eşkiya çetesi suretinde göstermek kâfi gelecekti; maharetle, dolapla, yalanla, dolanla işe giriştiler. Ve kan emiciliklerine, istismarlarına karşı emekçi kitlelerinin gözünü açmaya çalışacaklarını bildikleri için komünistleri aleni ve resmî bu şevaketle imha ettiler.

Burjuvalar pek güzel biliyorlardı ki, komünistler ancak işçi hakkını gaspeden istihsal ve nakliyat vesaiti suretinde mahdut eller arasında biriken sarmeyeyi, bankaları, şömendöferleri, fabrikaları, madenleri, tersaneleri, toprakları millîleştirmek gayesi takip ederler ve bu gayeye muayyen ve her tarafça malum mübareze yollarıyla vasıl olurlar.

Aileye, dine gelince, bu içtimai müesseselerin istihsal vesaitine ve tarzına tabi olarak devreden devreye tebdil ettiğini bildikleri için tebdilleriyle meşgul olmaya lüzum bile görmezler. Komünistler bir sınıfın diğer sınıfları, bir insanın diğer insanları istismar etmesine nihayet vermek isterler ve bütün kuvvetlerini istismarcı sınıfların ve eşhasın saltanatını yok edecek sınıfi mücadeleye sarfederler. Paşalar, beyler, çorbacılar, ağalar, hocalar, işte sağmal inek gibi istismar ettikleri emekçi kitlelerini daima zulmette tutmak için, onlara şuur ışığı vermek isteyen komünistleri lanetle, nefretle, ateşle, demirle kovalarlar. Darağacına çekerler. Denize veya zındana atarlar; sonra "aman aramıza sınıf nifakı girmesin, millî birliğimize halel gelmesin" gibi bihaya riyakârlıklar savururlar.

1921 senesinde bu büyük hıyanetle bir arada, dahilî komünistler de tevkif olunmuş, aylarca zındanlarda çürütülmüştür. 1922 senesinde de, İzmir'in istirdadından sonra, yani millî zafere en kati ve emin hatvelerle yaklaşıldığı bir anda o büyük muzafferiyeti kanı ile, teriyle hazırlayan halkın mümessilleri kitle kitle hapishanelere atılmıştı. Teşrinlerde şuurlu teşkilâtlanmağa istidat gösteren bir avuç proleteri kahreden hükümet, kanunlarda, var kuvvetiyle burjuva ve küçük burjuvaları teşkilâtlandırmaya, cesim esnaf, tüccar, çorbacı kongreleri kurmaya teşebbüs ediyor. Halbuki sulha ve millî amale yaklaşmak noktainazarından teşrinlerde ne halde idiysek, kanunlarda da o vaziyetteyiz. Fakat emin olsunlar, Türkiye proleterleri uyanmıştır. Bugün dağınık iseler, yarın birleşecekler, bugün mahkur iseler, yarın kendilerini ezdirmeyecekler, riyakâr sınıf düşmanlarının suratından tırnaklarıyla müstekreh maskelerini sökeceklerdir. Şimdiye kadar istismarcı sınıfın canlanıp kanlanmasına bütün emeklerini mutiyane kaptıran Türkiye işçi ve çiftçi kitleleri, bundan sonra kendisini fakrüddem tehlikesinden kurtarmak çaresine de bakacak ve sınıfî istihlası öz kahraman pençesi ile temin edecektir.

Trabzon kurbanlarının hepsi de değerli, pek değerli arkadaşlardı. İçlerinde hakiki ve emin proleter lideri, fedakâr ve gayur militanlar vardı. Şu anda gözümün önünde mert tavırları, sevimli çehreleri birbirine karışarak tecessüm ediyor. Ben onları öyle bir kül halinde Karadeniz'in korkunç girdabına atıldıkları o kanlı birlik şeklinde hafızama gömmek, kalbimi

onlara mezar etmek istiyorum. Çünkü onların cümlesi bizim için, komünizm için, proleterler için, mazlumlar için aynı kıymette, aynı meziyettedirler. Komünistler kimseyi telihe lüzum görmezler. Onlara yarım hudalar, kahramanlar gaziler, şühedalar lâzım değildir. Onlar bütün kurbanlarını kitle halinde yadederler. Burjuva vahşetinin dimağlarında süngü ile, ateş ile kazdığı kanlı izlerin daimî sızısını duymak, o sızıda demir özlemlerini çeliklendirmekle iktifa ederler. Biz sınıfî dimağımızın bu kanlı yarasını tahlil neşteriyle kurcalayıp, onu açan düşmanın şaki, mürai, hele mürai ve yalancı ihtirasatını görmek ve küstürmek isteriz. Nihaî zaferden eminiz. Çünkü onlar maziye esirdir, biz istikbali yaratıyoruz. Onlar para denilen yalancı ilâha tapıyorlar. Biz onu mazinin diğer yalancı ilâhlarının gömüldüğü nisyan çukuruna atmak istiyoruz ve mutlaka muvaffak olacağız!

İkinci Sene

Dünyada hür yaşayan varlığı silip süpüren ölüm, yalnız inkılâp ve mefkure uğrunda çarpışa çarpışa can vermiş kahramanların adına dokunamaz.

Ölüm bütün yaşayanlar için ne kadar cansız bir edebiyet ise, ne kadar dönüşü olmayan bir batış ise, yoksuzluğa ışık ve şuur veren imanlı inkılâpçılar için de o kadar canlı ve hatıralı bir edebiyettir. Tamam iki sene evvel Trabzon açıklarında en insafsız ve gaddarane bir surette boğazlanan Suphi ve 14 arkadaşı bizim için böyle yaşayan, gün geçtikçe hatıramızda değerleşen ölülerdendir.

Onların gövdesi mezarsızdır. Her biri Karadeniz'in enginliklerine karışmış gitmiştir. Fakat onların adı, onların manevî hüviyetleri, onların inkılâp yolunda açtıkları çığır ve gösterdikleri fedakârlık, doğrudan doğruya kalbimize, inkılâp tarihine gömülmüştür. Zaman denilen kuvvet, belki ehramları çöktürür, belki panteonları yıkar, belki bundan evvelki inkılâplar uğrunda ölenleri unutturur, fakat Suphi ve arkadaşları gibi dünyamızın en son, en payidar, em şümulü, en görünen hakikati yolunda can vererek tarihe karışmış muhterem ölülere el dokunduramaz. Suphi Yoldaş'ı sadece bir inkilâpçı olarak düşünmek eksiktir. Onun şahsında, onun tanınmış hüviyetinde bir de müessislik var.

Filhakika Türk adını taşıyan insanlar içinde ilk önce işçilere haykıran, ilk komünist fırkasını kuran, ilk komünist gazetesini çıkaran, hâkim sınıf ile ilk önce açıktan açığa çarpışan ve nihayet bu maksat arkasında ilk defa kurban giden Mustafa Suphi Yoldaş'tır. Suphi'nin şahsiyeti, her benimsediği işi ileri götürecek kadar kuvvetliydi. Onun sözlerindeki keskinlik, iradesindeki metanet, bilgisindeki genişlik, seciyesindeki sağlamlık, her çetinliği yenebilirdi. Her gayeyi maksada yakınlaştırabilirdi.

Suphi'nin bu meziyetlerine pek iyi vakıf olan düşmanları, karşısında tutunamayacaklarını çabuk anladılar. Ve bu müstesna değerli inkılâpçıya ölüm hazırlamaktan sıkılmalıdır. Suphi ve arkadaşlarının acıklı ölümü karşısında her şeyden evvel şu hakikat göze çarpar: Türkiye'de ezen sınıfa korkulu rüya gördürecek kadar kudretli proleter anasır mevcut, fakat şuursuz ve teşkilâtsızdır. Bu dağınık unsurlara çekidüzen verecek, onları teşkilât çerçevesine sokacak herhangi adam, bu efendilerin mahkemesinde tabiatıyla yaşamak hakkını kaybetmiş bir mücrim oluyor. Dünyanın her köşesinde felsefesiyle, programıyla, teşkilâtıyla, bugünkü hayata uygunluğuyla ve nihayet Rusya'daki zaferiyle kendini tanıtmış olan büyük, insanî istikbale tamamıyle hâkim bir cereyana karışanlara karşı takınılan bu haşin tavır, şüphesiz çirkin olduğu kadar manasız bir zulüm-

dür. Proleter düşmanlarını böyle açık cinayetlere cesaret ettiren saik, şüphe yok ki, Türkiye'de henüz zayıf oluşumuz, halkımızı kuvvet haline getiremeyişimizdir. Yoksa eğer topraklarda çiftçinin, müesseselerde işçinin adamakıllı teşkilâtı, inkılâbın rehberleri olsaydı, bu ondört arkadaşı, sebepsiz, muhakemesiz cellât bıçaklarına kolay kolay havale edemezlerdi.

Suphi ve arkadaşları yalnız hissiyata bağlanmış, Rusya'daki inkılâp heyecanlarına kapılmış adamlardan değildi. Onların her biri, proleter inkılâbının felsefesini, hayati ve içtimai sebeplerini, hangi memleketlerde faaliyete çıkarılabileceğini pek iyi kavramıştı. Şu halde Suphi ve arkadaşları Türkiye'de bir komünizm makinesi kurmak için değil, belki Türkiye'yi bir gün komünizmaya getirecek teşkilât ve faaliyetin temellerini hazırlamaya gidiyorlardı. Bundan başka büyük bir maksatları da kapitalist Avrupa'nın afacan ihtirasına haklı olarak ayaklanmış Türk halkının bu kurtuluş mücadelesine yardım etmekti. Suphi ve arkadaşları pekâlâ biliyorlardı ki, bütün Şark'ı pençesine geçirmiş emperyalist Avrupa, bir taraftan Türk halkı için pek müthiş kartal olmakla beraber, müdafaa ettiği proleter inkılâbı için de çok korkunç bir tehlikedir. Suphi'nin vakitsiz ölümü, onun Türkiye'de inkılâp için bir başlangıç açmak hususundaki gayesini akim bırakmamıştır.

Son üç senelik zaman zarfında Türkiye'de görünen proleter sınıfına ait bütün faaliyetler, denilir ki, Suphi ve arkadaşlarının arkadan geleceklere bıraktığı başlangıcın günden güne genişleyen, için için kaynaşan ve artık söndürülmesi ihtimali kalmamış mevcudiyetidir. Son senelerde aristokrat sınıfla mücadele ede ede nihayet memlekete tamamen hâkim kesilen küçük burjuva sınıfının yanıbaşında hiç şüphesiz bir de yavaş yavaş teşkilâtlanan, yavaş yavaş şuurlanan ve nihayet yavaş yavaş haklarını kuvvet yapan bir proletef sınıf canlanacaktır.

Suphi'nin ilk defa açtığı başlangıç bu suretle yakın vakitte çok geniş bir mahiyet alacak ve müstakbel inkılâp zaferinin temeli olacaktır.

Suphi'yi henüz genç iken kaybettik. Onun kafasının içindeki bilgide, sinirlerindeki iradede, imanındaki ateşte, daha bir yığın işler görecek kuvvetler vardı. Bu kuvvetleri dünyada inkılâp yolunda sarfa imkân bulamadığı için ölümüne acıyoruz. Yoksa dünyanın içyüzünü gören, bayağı kanaatlerin fevkine çıkmış insanlar için ölüm ile hayat birbirine çok yakın şeylerdir. Suphi, ömrünün azlığına rağmen inkılâp uğrundaki vazifesini tamamlamış muhterem bir yoldaştır. Suphi ve arkadaşları, Türk proleter hareketinin ilk müessisleri, ilk kurbanlarıdır. Bahtiyardır o inkılâpçılar ki, ölümünün arkasında bu kadar payidar izler bırakır. Dünyada saadet belki hiç, felâket hiç, yaşamak ve yaşamamak da belki hiçtir. Fakat gaye uğrunda çarpışa çarpışa can vermek, herhalde bir şeydir. Ölümlerinin ikinci senesin olduğu gibi, dünyanın sonuncu senesinde de, bu muhterem ölüler unutulmayacaktır.

H.R.

Aşağıdaki yazı, Bakû'da Türkiye İştirâkiyûn Komitesi Hey'et-i Merkeziye Reisi Mustafa Suphi'nin 15 Haziran 1920'de Moskova'dan yazdığı mektuba, 13 Eylül 1920 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal imzasıyla verilen cevaptır. Türk Tarih Kurumu'nun dört ayda bir çıkan *Belleten* adlı kitabının Ağustos 1986 tarihli sayısından aldığımız bu belgeyi okurlarımıza sunuyoruz. Belge, Dr. Fethi Tevetoğlu'nun dergide yayımlanan "Atatürk'ün Toplanmamış Yazıları" başlıklı çalışmasından alınmıştır.

Mustafa Kemal'den Mustafa Suphi'ye:
"Aynı Hedefe Yürüyoruz"

13/9/1336 (1920)
Ankara

Bakû'da Türkiye İştirâkiyûn Komitesi Hey'et-i Merkeziye Reisi,

Mustafa Subhî Bey ve Âzâdan Mehmed Emin Yoldaşlara

Süleyman Sâmi Yoldaş vedaatiyle gönderdiğiniz 15 Haziran 1920 târihli mektubunuzu aldım. Milletimiz kendisini hiçbir sûretle temsil etmeyen İstanbul Hükûmeti'nin kabul eylediği şerâit-i sulhiyeyi reddetmiştir. Ekseriyet-i-azimesi rençber ve köylüden müteşekkil olan milletimiz Garbın emperyalizm ve kapitalizm mahkûmiyetinden kendini kurtarabilmek için bunlara karşı müttehid olarak mücâdele ve mübârezeye karar vermiştir ve bu kararını tatbik etmektedir.

Türkiye İştirâkiyûn Teşkilâtı'nın da aynı kanaat ve gaye ile çalışmakda olmasını büyük bir memnûniyetle telâkki ettik.

Milletimiz Ankara'da vücûda getirdiği Büyük Millet Meclisi ile mukadderâtına bizzat ve istiklâl-i tam dâiresinde vaz'iyet etmiştir. İşbu halk hükûmetini vücûda getiren teşkilâtımızın köyden i'tibâren nahiye, kaza, liva ve vilâyet merkezlerine kadar her yerde halk tarafından intihab olunmuş birer hey'et-i idâresi vardır ve bu teşkilât Büyük Millet Meclisi Riyâseti'ne merbuttur. İşbu teşkilât Mütarekeyi müteâkib Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti nâmı altında vücûda getirilmiş bir teşkilâttır. Bugünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti işbu teşkilâttan doğmuştur ve binaenaleyh Sovyet teşkilât-ı idâriyesinden farksızdır. İçtimaî inkılâb dahi safahât-ı lâzimesini geçirmekde olub bu inkılâbı halktan doğmuş olan Büyük Millet Meclisi sevk ve idâre etmektedir.

Gerek şahsen ben ve gerekse bütün rüfeka-yı mesâim ekseriyeti rençber ve köylüden ibâret olan milletimizin istiklâlini te'sis ve te'min gaye-i yegânesini tâ'kib etmekteyiz.

Memleket ve milletimiz her taraftan emperyalist ve kapitalistlerin hücumlarına ma'ruz bir hâlde olduğu gibi fi'len bunlara iştirâk eden İstanbul Hükûmeti'nin pâdişâhına atfen memleket dâhilinde ika' edildiği ifsâdât-ı mütemâdiyeden mütevellid mahallî ihtilâflara da karşı koymak mecburiyetindedir. Binaenaleyh milletin vahdet ve mukavemetini ihlâl edebilecek zamansız ve fazla teşebbüslerden tevakki etmek milletimizin halâsı nokta-i nazarından elzemdir. Bu lüzûmu gözönünde bulunduran Büyük Millet Meclisi, içtimaî inkılâbı sükûnetle ve esaslı sûretle tatbik etmektedir.

Gaye ve prensib i'tibariyle bizimle tamamen müşterek olan Türkiye İştirâkiyûn Teşkilâtı'ndan maddeten ve ma'nen hakkıyla müstefid olabilmekliğimiz için teşkilâtınızın münhasıran Büyük Millet Meclisi Riyâseti'yle te'sis ve muhafaza-i irtibat eylemesi lâzımdır. Türkiye dâhilinde tatbik edilecek her nevi' teşkilât ve inkılâbât ancak bu kanal vâsıtasıyla yapılabilir.

Aynı hedefe yürüyen Türkiye İştirâkiyûn Teşkilât'yla tamamen tevhid'i mesâî edebilmek üzere Büyük Millet Meclisi nezdine salâhiyet-i tammeyi hâiz bir murahhas göndermenizi ve Büyük Millet Meclisi tarafından Azerbaycan Hükûmeti nezdine murahhas olarak Bakû'ya gönderilmiş, Memduh Şevket Bey'le te'sis-i irtibat ve tevhid-i mesâi eylemenizi rica eder ve bilvesiyle samimî hürmet ve selâmlarımı takdim eylerim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemâl

Mektup ve cevâbının Memduh Şevket bey'e de tebliğ edilmek üzere Şark Cephesi Kumandanlığına

Tütün Üreticisinin Mücadelesi ve Yeni Umutlar

İşçi sınıfının genel greve hazırlandığı bir dönemde Ege'de köylü hareketi patladı. Köylü ekonomik krizin yüküne hayır dedi.

"Akhisar, Akhisar olalı böylesini görmedi" diyordu bir Akhisar'lı. Sadece Akhisar mı? Böylesine kitlesel ve emekçi karakterli bir köylü hareketini Türkiye de yeni görüyordu.

Akhisar Ege'de tütüncülüğün merkezi. 273 bin tütün üreticisinden 27 bini Akhisarlı. Dev-Genç 1968'lerde ilk üretici eylemlerinden birini burada yapmıştı. Gençliğin emekçilerle birleştiği coşkulu mitingler ve yürüyüşler görmüştü Akhisarlı. Fakat bu başkaydı. Tütün üreticisi tüm Ege'yi ve hatta ülkeyi sarsan bir deprem yarattı. Hareketin merkezi Akhisar oldu. 30 bin köylü ayağa kalktı. 5 saat boyunca kara ve demir yolları kapandı. Hayat durdu. Vagonların üstü ve meydanlar halk kürsüsü oldu. İsteyen istediği kadar konuştu. Yasa yoktu. Sansür yoktu. Yılların birikimi meydanlara döküldü. Tekel binasının ve tüccar bürolarının camı-çerçevesi yerlebir oldu. Öfkesini alamayanlar tüccarın kapısını da söküp attılar. Malbora reklamları boyandı. Reklam panoları kırıldı. İlçe merkezine uzak köyler en yakın ana yola inip yolu kapattılar. Devlet şaşkın olayları seyrediyordu. Hareket dalga dalga tüm Ege'ye yayıldı. Yol kapatmalar yürüyüşler ve açlık grevleriyle hafta boyunca sürdü.

Üretici eylemi bugün, somut bir kazanç elde edemeden bir duraklama içine girmiştir. Fakat bu eylemin kendisi en büyük kazançtır. Üretici "ben de varım" diyerek sesini duyurdu. Neler yapabileceğinin küçük bir işaretini verdi. Böylece bugüne kadar devre dışı kalan büyük bir kuvvet sahnedeki yerini almış oldu.

Bazı gazeteler, "dün camını kırdıkları tüccarın önünde bugün kuyruk oldular" diyerek mücadeleyi küçümseyen bir dil kullandılar. Bunda şaşacak birşey yok. Köylü yıllardır küçümseniyor, horlanıyor ve adam yerine konmuyor. Bazı aydınlarımız, burun kıvırarak, bu sorundan, bu gerilikten kurtulup Batılılaşmaya yöneldiler. Bazıları kendilerini bu sorundan gerçekten kurtardılar. Fakat Türkiye bir köylü ülkesi olmaktan kurtulamadı.

Geçen yıl Ege'de malını tüccara kaptırıp parasını alamayan çok sayıda tütün üreticisi vardı. SP soruna sahip çıktı. Olayı kamuoyuna maledelim diye tanıdığımız gazetecilere ricada bulunduk. Fakat

hiçbiri iki satırlık bir haber yapmamıştı. Oysa şimdi,. tüm gazetelerde tütüncü günlerce manşet oldu. Yorumlara ve köşe yazılarına geçti. Bu da bir kazançtır. Demek ki, köylü sorununu anlatmanın da bir yolu varmış.

Ertesi günü tüccarın önüne gidip neden kuyruk oldular? Örgütsüzlükten! Potansiyel yüksekti. Üretici daha çok şey yapmaya hazırdı. Fakat, köylünün önüne çıkıp, "piyasayı boykot ediyoruz" diyebilecek bir örgütü yoktu. Üretici, "örgütsüzüz, başsızız" diyerek, çok açık biçimde örgütsüzlüğün acısını dile getiriyordu. Bir üretici ise şunları söylüyordu: "Biz eşşeklik ettik. Vaktinde TÜTÜS yöneticileri bize çok söylediler. O zaman köylü anlamadı."

Bunun yanında, "acaba tütün elimde mi kalır, tüccar fiyat kırmaya başlarsa" gibi yabana atılamıyacak endişeler de eylemin kırılmasında etkili oldu. Fakat "bu iş bu kadar" diyenler yanılıyor.

Akhisar'lı bir devrimci şu değerlendirmeyi yaptı: "Ben bunu savaşı durdurup ekmek almaya koşan insana benzetiyorum. Üretici çok sıkışık. Şimdi ucuzpahalı malını satıp bazı sıkıntılarını savacak. Fakat bu devam eder."

Budurumda üreticinin yüzde 70'i borcunu kapatamaz. Tekel'in peşin ödeme yapmıyacağı anlaşılmıştır. Köylünün ise, beklemeye tahammülü yok. Tüccar fiyat verip koçan kesiyor. Fakat kontrat yapmıyor. Yani ödeme tarihi tüccarın insafına kalıyor. Geçen yıl olduğu gibi tüccara malını kaptıranlar bu yıl daha da çoğalacaktır. Dikim ve çapa mevsiminde büyük sıkıntıların yaşanacağı açıktır.

Geçen yıl Ege bölgesi, özellikle de Manisa ve Bakırçay havzası kuraklıktan zarar gördü. Geçen yaz, sulama kuyuları için kredi açılması, borçların ertelenmesi, kredi limitlerinin yükseltilmesi ve faizlerin düşürülmesi talepleri etrafında bir mücadele yürütülmüştü. Bu yıl bu sorunların daha da ağırlaşacağı bir yaz mevsimi yaşanacaktır. Barajlardaki su seviyesi geçen yılın aynı dönemine göre daha düşük. Önümüzdeki aylarda mevsim normallerinin üstünde bir yağış olmazsa, geçen yılki su seviyesine bile ulaşılamaz. Sulama kuyuları için kredi talepleri karşılıksız kaldı. Tüm tarım girdilerinde yüzde 80'lere varan artışlar oldu. Gübreden devlet sübvansiyonu önemli ölçüde kaldırıldı. Bu durumda önümüzdeki yaz, pamukçu, üzümcü ve sebzeci de devreye girecektir.

Geçen yıl köylünün durumunu değerlendirirken "sabır küpü doluyor" diyorduk. Doldu ve taşmaya başladı. Şimdi kendisine bir yatak, bir kanal arıyor. Burjuvazinin köylüye verecek bir şeyi kalmamıştır. İşçi sınıfı bütün yeteneğini ortaya koyarak bu büyük müttefikle birleşmenin yolunu bulmalıdır. Köylüyü kazanmayan iktidarı kazanamaz ve ayakta kalamaz. "Köylünün karnını yarmışlar içinden kırk tane gelecek yıl çıkmış" sözü yaygındır. "Belki gelecek yıl düzelebir" umudu örgütlenmenin ve mücadelenin önünde bir engeldi. Artık bu engel büyük ölçüde yıkılmıştır. Şimdi umutlar "gelecek yıla" değil, örgütlenmeye ve daha güçlü mücadeleye bağlanıyor. Son mücadele köylünün kendine olan güvenini arttırdı. "Köylü birleşirse yapar. Örgütlenirse olur" fikri yaygınlaştı.

"Siz bakmayın bu duruma. Bizim köylü çıkarcıdır. Yarın Özal tütüne 25 bin lira versin oraya dönerler" diyen solcular da var. Bu söylemlerin hiçbir devrimci değeri yoktur. Bir kere tütüne 25 bin lira verebilecek babayiğit nerede? İkincisi: elbette köylü mücadelesinin de inişleri çıkışları, kaypaklıkları olacaktır. Burada sabretmek ve güven sağlamak gerekir. Üçüncü olarak: tütün üreticileri mücadelesi köylülüğün 60'lardan ve 80' öncesinden kalan önemli bir örgütlenme tecrübesine ve mücadele birikimine sahip ol-

duğunu göstermiştir. Ege köylüsü uyanıktır. Çok partili dönemde yeniliklerin başını çekmiştir. Akhisar'da Malbora reklamlarına hücum ederek, "Hükümet İstifa, Çankaya aşağı" diyerek, mücadeleyi yatıştırmaya çalışan muhalefet partilerinden milletvekillerini kovarak, dostunu düşmanını ayırt etmekte çok mesafe aldığını göstermiştir.

ADİL ARSLAN

Bilsak'ta Sosyalizm Tartışmaları

Bilsak'ta 3 ve 10 Şubat tarihlerinde "Günlerin Götürdüğü" adıyla yapılan panellerde Romanya, Doğu Avrupa ve Sosyalizmde geri dönüş sorunu tartışıldı.

İlki 3 Şubat'ta yapılan panelin konusu Romanya idi. Dan İodaçesku, Baskın Oranve Doğu Perinçek konuşmacı olarak katıldılar. İlk olarak söz alan Rumen Opera sanatçısı Dan İodaçesku *Securitate*'ye mensup 30 bin kişinin öldürüldüğünü açıkladı. Konuşmasında baştan sona Çavuşesku'yu suçlayan D.İodaçesku, Çavuşesku'nun bir diktatör olduğu, halkını ezip servetler biriktirdiğini ileri sürdü ve komünizmin de bir diktatörlük olduğunu iddia etti.

Romanya'da asla bir kapitalist rejimin olamayacağını söyleyen İodaçesku, bunun yerine çoğulcu, tek partili sisteme geçileceğini, Avrupa'nın sosyal-ekonomik, ve politik özelliklerinin benimsediğini söyledi.

Doğu Perinçek ise olaya Türkiye'den, fukara milletlerin açısından baktıklarını ve Don İodaçesku'nun düşüncelerine ve söylediklerine katılmadıklarını belirtti. Doğu Perinçek özetle şöyle konuştu:

"Romanya'da yapılan, bir darbedir. ABD ile SB bunu Malta'da anlaşarak tezgahladı ve ordunun darbesine destek verdi. Bu destek Batı haber tekelleriyle sürdürüldü ve yalan bombardımanıyla Çavuşesku'nun katliam yaptığı, yurtdışında servetler biriktirdiği haberleri bir anda dünyaya yayıldı. Ne oldu? hepsinin balon olduğu ortaya çıktı. Çavuşesku'nun 60 bin kişiyi katlettiği söylendi, o da yalandı. Peki Don İodaçesku'nun açıkladığı '30 bin Secarutate'nin öldürülmesi' bir katliam değil mi?"

Baskın Oran ise Çavuşesku'nun olumlu yanlarının yanısıra olumsuz yanlarının ağır bastığını, sıfırladığı 25 milyar doları kendisinin değil, aç sefil bıraktığı halkına ödettiğini ve Çavuşesku'nun bir milliyetçi olduğunu söyledi. Ama yapılanın bir darbe olduğunu düşüncesine katıldığını belirtti.

10 Şubat günü yapılan "Sosyalizm kapitalistleşiyor mu: Gerçek mi? Yanılgı mı?" paneline ise, SP Genel Başkanı Ferit İlsever, Ertuğrul Kürkçü ve Sungur Savran katıldılar.

Yapılan konuşmalarda Doğu Avrupa ve SB'deki gelişmeler, sosyalizm ve sosyalizmde geriye dönüş sonunu tartışıldı. Üç konuşmacı da sosyalist iktidarlarda bürokratik diktatörlüğün oluştuğu konusunda birleşirken, Ertuğrul Kürkçü ile Sungur Savran sosyalizmde geriye dönüşün olamayacağını iddia ettiler. Ferit İlsever ise sosyalizmde geri dönüşün olanaklı olduğunu ve esas tehlikenin bizzat devlet ve parti mekanizmalarının içinden geleceğini söyledi. İlsever, işçi sınıfı partisinin giderek bürokratlaştığını, yozlaştığını ve çeşitli imtiyazları kendine malettiğini, bunun sonucunda emekçiler ile yöneticiler arasında uzlaşmaz çelişkiler oluştuğunu belirtti. Böylesi bir gelişmenin panzehirinin sürekli bir emekçi insiyatifi ve iktidarın işçi sınıfı tarafından döne döne fethedilmesi olduğunu söyledi. İlsever Mao Zedung'un bu teoriyi formüle ettiğini ve bunun da bilimsel sosyalizme çok önemli bir katkı olduğunu da belirtti.

İSMET ARSLAN

Birikim

Birikim dergisi Doğu Avrupa'daki sosyalist muhalefetlere ilişkin belgeleri yayımlamaya devam ediyor. Derginin Ocak 1990 tarihli sayısında çıkan iki belgeyi okurlarımıza sunuyoruz.

Yeni Forum'un kuruluş bildirisi

Ülkemizde devletle toplum arasındaki iletişim ciddi bir şekilde sakatlanmış durumdadır. Toplumdaki yaygın bıkkınlık, insanların evlerine kapanması ve kitlesel göç, bu durumun göstergeleridir. Dünyanın başka yerlerinde bu ölçüdeki göçlere yolaçabilen etkenler yokluk, açlık veya marız kalınan şiddet olabilmektedir. Bizim ülkemizde bunlardan söz edilemez.

Devletle toplum arasındaki ilişkinin sakatlanmış olması, toplumumuzun yaratıcı güçlerini felç etmekte mevcut yerel ve glabol sorunların çözümünü önlemektedir. Kendi hayatımız, ülkemiz ve insanlık için yapacak çok şeyimiz olmasına rağmen, mizaçlaşmış bir edilginlik içinde tükeniyoruz.

Devlette ve bilimsel alanda, gruplar ve kesimlerin çıkarlarını dengeleyici ilişkiler gayet yetersiz. Durum ve çıkarlar üzerine iletişim imkânları da kısıtlı. Özel ilişkiler çemberi içinde herkes iyi kötü, tespitinin ne olduğunu ve kendince temel önlemlerin neler olması gerektiğini söylüyor. Fakat istekler ve yönelimler çok farklı; bunlar akılcı bir şekilde karşılıklı dengelenmedikleri gibi, uygulanabilirlikleri de araştırılmıyor. Bir yandan mal arzının ve hizmetlerin genişlemesini arzuluyoruz, öte yandan bu isteğin getireceği toplumsal ve ekolojik maliyeti görüyor ve sınırsız büyüme anlayışının terkedilmesini savunuyoruz.

İktisadi girişimciliğin hareket alanının genişletilmesini istiyoruz, fakat yozlaşarak birbirini dirsekleyenler toplumu haline gelmek istemiyoruz. Kazanımlarımızı elimizde tutarken, daha tasarruflu ve doğaya düşman olmayan bir ortamda yaşamak için gerekli yeniliklere de yer açmak istiyoruz. İlişkilerin düzenlenmesinden yanayız, fakat vekâlet istemiyoruz. Özgür özbilince sahip ve gene de toplumsal bilinçle davranan insanlar istiyoruz. Şiddete karşı korunmayı isterken, bir polis ve ajanlar devletini de sırtımızda taşımaya niyetimiz yok.

Tembeller ve lâf kahramanları, çepheden kaytarmalarını sağlayan koltuklarından uzaklaştırılmalıdır; fakat bunu isterken, toplumsal bakımdan zayıf ve korunmasızların zor durumda kalmalarına da karşıyız. Herkes için etkin sağlık hizmeti istiyoruz; fakat hiç kimse başkasının sırtından hastalığının zevkini çıkarmamalıdır. Dünya ticareti ve ihracatta yerimizi

almaktan yanayız; fakat ne öncü sanayi ülkelerinin borçlusu ve uşağı ne de iktisaden zayıf ülkelerin alacaklısı ve sömürücüsü olmak istemiyoruz.

Tüm bu çelişkileri kavramak, bunlarla ilgili görüş ve savlara ulaşarak değerlendirmek, böylece genel çıkarları özel çıkarlardan ayırdedebilmek için; hukuk devletinin, iktisadın ve kültürün üstüne düşenler, hakkında demokratik bir diyaloğa ihtiyacımız var. Bu meseleler üzerine kamu önünde, tüm ülke çapında açıkça ve hep beraber düşünmeli ve konuşmalıyız. Kısa bir süre içinde mevcut bunalımlı durumu aşıp aşamayacağımız bu diyalog ve tartışmaya ne ölçüde açık ve hazır olduğumuza bağlıdır.

Mevcut toplumsal gelişme aşamasında mesele, çok sayıda insanın toplumsal reform sürecine katılması, çok yönlü bireysel ve grupsal faaliyetlerin bir ortak eylemliliğe dönüştürülmesi meselesidir.

Bunun için, Demokratik Almanya'da her meslekten, her hayat çevresinden, partiden ve gruptan insanların; tartışmalara ve ülkenin hayati önemdeki toplumsal sorunlarının ele alınışına katılmasını mümkün kılacak bir ortak platform oluşturuyoruz. Böylece kapsamlı bir girişim, için, "Yeni Forum" adını seçiyoruz.

Yeni Forum'un faaliyetini yasal zeminde yürüteceğiz. Demokratik Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın 29. maddesine dayanarak; bir örgütlü birlik içinde ortak eyleme siyasal çıkarlarımızı gerçekleştirme temel hakkımızı kullanıyoruz. Birliğimizin kuruluşunu, "birlik ve derneklerin kuruluş ve eylemleri"ni düzenleyen hükümler çerçevesinde, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin ilgili makamlarına bildireceğiz.

Yeni Forum'un bütün çabalarında ifadesini bulacak ve dile gelecek olanlar, adalet, demokrasi, barış ve doğanın korunması istekleridir. Toplumun gelecekteki yeniden yapılanmasıyla her alanda canlı bir şekilde gerçekleşmesini istediğimiz etki, budur.

Toplumumuzun yeniden yapılanmasına katılmak isteyen bütün Demokratik Almanya Cumhuriyeti yurttaşlarını, Yeni Forum'un üyesi olmaya çağırıyoruz. Vakit gelmiştir.

Demokratik Almanya Birleşik Sol Platformu

Bu çağrıyı, ülkemizde iktisadî durgunluk ve siyasal bunalımın süreklilik kazanmış olmasını dikkate alarak, Demokratik Almanya'da özgürlükçü ve demokratik bir sosyalizmden yana olan bütün siyasal güçlere yöneltiyoruz: Dönüşümü sağlayacak sol ve alternatif bir tasarım giderek acilleşmektedir!

Özellikle Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin (Deutsche Demokratische Republik-DDR), sosyalist toplum tasarımının radikal bir şekilde yenilenmesi bakımından tarihsel bir şansa sahip olduğu kanısındayız. Bu şansın kullanılamaması, yalnızca bizim ülkemizde değil başka ülkelerde de, muhtemelen, toplumsal adalete dayalı, toplumun her mensubunun özgür gelişmesini güvenceleyen bir kamusal varlığın oluşumunu uzunca bir süre için sekteye uğratacaktır.

Radikal bir yenilenmenin dış koşulları, yeterince karmaşıktır: Modern uluslararası kapitalizmde, emekçilerin sosyal-demokrat refah devleti modelinin etkisizliği karşısında uğradığı hayal kırıklığı, yeni-muhafazakâr sağcılaşmanın sürmesini kolaylaştırmaktadır. Sendikalar köşeye sıkışmış durumdadır. Batılı komünist partilerin etkinliğinin azalması ve dörtnala ilerleyen sosyal-demokratlaşma süreci, "dramatik" sıfatını hakedecek niteliktedir. Komünist kitle partilerinin enternasyonalizmi fiilen sona ermiştir ve işlerliğini sürdürmekle birlikte daha az vahim durumda olmayan sosyal-demokrat en-

ternasyonalizmin arkasına saklanmaya çalışmaktadır. SBKP'nin durgunluk, Stalinizm ve iktidarı suistimalle belirlenen gettoyu cesur bir şekilde terketmesinin yarattığı coşku; yerini giderek, büyüyen merkez-kaç güçlerin, gerçek anlamda sosyalist bir gelişmeye karşı bütün bilinen engellemelerden daha fazla yıkıcı etkiler yaratabileceği kuşkusuna bırakıyor. Reformun gerçekleştiği ülkelerde iktisadî yıkım önlenemiyor veya kuşkulu yöntemlerle aşılmaya çalışıyor.

Güncel meydan okuma karşısında Marksist temelli teorik düşüncenin radikal bir şekilde yenilenmemiş olmasından kaynaklanan boşluk felâket boyutlardadır.

Gene de şansımız vardır: Sosyalizm yönündeki bağımsız yeni atılımların bugün artık "iyi niyetli kardeş ülkeler"in askerî müdahalesiyle önlenmesi söz konusu değildir. Buna karşılık, iktisadî durumun feciliğinden ötürü, Batı'nın "iktisadi işbirliği" yoluyla siyasal müdahelesi çok daha belirgindir.

Belirleyici mesele, ülkemizdeki sosyalizm yanlısı güçlerin toplumsal taban, siyasal olgunluk ve ciddi güvenilir program üretebilirliği bakımından eriştikleri düzeyle ilgilidir. Bizim açımızdan DDR'deki mevcut koşullarda mesele, bu temeli yeniden kazanma meselesidir. Özellikle gerçek sol güçler üzerinde hâlâ sürdürülmekte olan baskıyı bir yana bırakacak olursak; DDR'de bu bakımdan diğer "reel sosyalist" ülkelere oranla çok daha elverişli önkoşullara sahibiz. Ülkemizde solcuların sekterliğe tahammülü yoktur. Sol DDR'de sosyalizme sadık bütün siyasal ve toplumsal güçlerin meydana getirdiği çoğulluğa dayanan; ama bunun da ötesinde, sosyalizme yönelen bütün toplumsal ve siyasal gruplaşmalara perspektif sunan bir "sağduyu koalisyonunun" itici gücü olmalıdır. Birleşik bir sol, özgür, eşit, açık ve kamusal bir tartışma içinde en kısa zamanda bu anlamda siyasal ve iktisadî yeniden yapılanmaya dönük, gerçekleştirilmesi ise, geniş toplumsal onayı koşullayacak nitelikteki bir kavramsal programı üretmelidir. Bu yenilenme sürecinde yeralmak isteyen hiç kimse, bu arada SED'nin (Sozialistische Einigkeitspartei Deutschlands-Almanya Sosyalist Birlik Partisi) de hiçbir mensubu dışlanamaz. Öte yandan yeni yaşanmış deneyimler, ilkesiz toplumsal görececiliğin nelere yolaçabildiğini göstermiş bulunuyor. Siyasal-bürokratik basının yerine kapitalist sömürünün "ikame" edilmesine kesin olarak karşı çıkıyoruz.

Sol,

— Sosyalist toplumsallaştırmanın geçerli ve perspektifsel temeli olarak üretim araçlarında toplumsal mülkiyetinde;

— Tüm ekonomik faaliyetlerin gerçekten toplumsallaştırılması için üreticilerin özyönetiminin inşasında;

— Toplumun bütün mensupları için sosyal adalet ve eşitliğin tam olarak gerçekleştirilmesinde;

— Siyasal demokrasi, hukuk devleti, insan haklarının eksiksiz olarak gerçekleştirilmesi ve toplumun her mensubunun bireyliğini özgürce geliştirebilmesinde;

— Sanayi toplumunun ekolojik yeniden inşasında birleşmelidir. Açık bir tartışma ve bu ilkelere bağlı meseleleri ele almak için zaman çoktan olgunlaşmıştır. Birleşmekte olan solun bu temeldeki diyaloğu, meslekten yasaklamaların ve uyumsuz sayılan düşünceye yönelik siyasal baskıların hâlâ sürmesine rağmen, açık açık yürütülmelidir. Birleşik solun örgütsel birliğinden önce, böyle bir diyalog sürecinin yaşanması gereklidir.

DDR'de özgür bir sosyalist toplumun kurulması için asgarî talepler. Geniş bir bağımsız sosyalist muhalefet için asgarî uzlaşma önerisi.

Halkın, halk iktidarı yoluyla egemenli-

ğini hayata geçirmesi, yani emekçilerin özyönetimi anlamında sosyalist demokrasinin gerçekleştirilmesi:

Aşağıdaki temel ilkelerin gerçekleştirilmesi, bu amaca hizmet edecektir.

a) Bireysel ve kollektif hak ve özgürlüklerin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uyarlı olarak güvencelenmesi (kısıtsız seyahat özgürlüğü ve grev hakkı dahil).

b) Hukuk devleti (temel hak ve özgürlüklerle ilgili bireysel ve kollektif başvuru ve dava açma hakkı; resmî mercilerin ve görevlilerinin yurttaşlar karşısında yasal sorumluluk sahibi olması).

b) Hukuk devleti (temel hak ve özgürlüklerle ilgili bireysel ve kollektif başvuru ve dava açma hakkı; resmî mercilerin ve görevlilerinin yurttaşlar karşısında, yasal sorumluluk sahibi olması.)

c) Halk egemenliği temelinde işlevsel güçler ayrılığı (anayasa denetimi, anayasal yargı ve yargısal-yönetsel aygıtlar üzerinde halk egemenliğinin tanınması).

d) Devlet gücünün, halk oylamalarıyla olsun, işletme konseyleri ve mahalle konseylerinin siyasal haklarla donatılmasıyla olsun, taban demokrasisine sıkısıkıya bağlı kılınması.

e) Tüm yerel siyasal yapıların (belediyeler, kaymakamlıklar vb.) özyönetimi; bu özyönetim örgütlenmesi içinde, devlet gözetiminden bağımsız olarak salt yargı denetimi altında serbestçe faaliyet gösterecek yargı ve polis organlarının oluşturulması.

f) 1949'daki sınırlara uyarlı federal devlet (Doğu Berlin dahil olmak üzere) yapısının yeniden tanınması ve federal ülkelerin halk temsilcilerinden oluşan bir federal meclisin kurulması.

g) Siyasal ve düşünsel çoğulculuk, bunun yanısıra özgürlükçü sosyalist anayasa temelinde çok partililik.

h) Seçimlerde nispî temsil yöntemi.

ı) Yasaların yapılması veya değiştirilmesi için yurttaşlara girişimde bulunma hakkı ve demokratik kitle örgütlerine (sendikalar vb.) yasal veto yetkisi.

j) Her alanda yurttaş inisyatiflerinin teşviki ve yurttaşların devletin karar alma süreçlerine katılımının sağlanması.

k) Bütün yurttaşların medyalardan yararlanma hakkının kamu hukuku çerçevesinde tanınarak, kitle iletişim araçlarının hükümet organlarının tekelinden çıkıp kamusal medyalara dönüştürülmesi.

l) Tüm kumasal işlerle ilgili haber ve bilgi alma hakkı; "aynasızlara" karşı bütün yurttaşlar için yasa güvencesi.

Sosyalist Birlik

Reformizm ve Uyanıklık

Sol içinde reformculuğa karşı ideolojik mücadelenin önemi konusu geçtiğimiz yılın Ocak ayında Sosyalist Parti saflarında yoğun olarak tartışılmıştı. Bu tartışma sırasında, daha sonra Sosyalist Birlik dergisinin çevresini oluşturan muhalefet kanadı reformculuğa karşı mücadelenin esas olduğunu kabul etmemiş ve bu, ayrışmada temel nedenlerden birini teşkil etmişti. *Sosyalist Birlik* dergisinin Ocak-Şubat 1990 tarihli son sayısında bazı Yazı Kurulu üyelerinin imzasını taşıyan "Stalinizme ve Reformculuğa Hayır" başlıklı makale değişik bir yaklaşımı getiriyor. Aşağıda sunduğumz dört kısa belgenin tutarlılık ve uyanıklık açısından incelenmesi ilginç olacaktır.

1) "Başkanlık Kurulu, Partimiz MKK'ca alınmış olan, sosyalist solda reformculuğa karşı ideolojik mücadeleyi, güncel gelişmeleri ve somut ihtiyaçları gözönüne alarak, ideolojik bir kampanya biçiminde sürdürmeyi kararlaştırmıştır.

"Reformculuğa karşı ideolojik kampanya bütün sosyalist sol içinde sürdürülmeli ve buna uygun platformlar yaratılmalıdır. Reformculuk ve devrimcilik saflaşmasını netleştirecek olan bu mücade-

le sosyalistlerin birliği sürecini de hızlandıracaktır."

(Sosyalist Parti Başkanlık Kurulu Kararları'ndan, 19 Ocak 1989. Aktaran: ***Saçak*** *Şubat 1989, sayı: 60)*

2) "Sosyalistlerin birliği için mücadele, sosyalizm alanının düzenle her türlü bütünleşme eğiliminden yeniden ayrıştırılması mücadelesinden ayrılamaz. Birlik uğrundaki mücadelede, reformculuğa karşı mücadele esastır."

("Reformcu Üç İnkâr Tezin Hayır! Bağımsızlık Devrim Sosyalizm" başlıklı ***Saçak*** *Yazı Kurulu Bildirisinden, 23 Ocak 1989.* ***Saçak.*** *Şubat 1989 sayı: 60)*

3) "Sosyalist solun daha geniş birliğe giden yolda, göreli muhafazakarlık ve darlık ile eleştiricilik ve birlik yanlılığı arasındaki bu saflaşma, karşımıza aşılması gereken temel sorun olarak çıkmaktadır. Sosyalist Parti yönetimi ise, tam da bu göreli muhafazakarlığın taşıyıcısı olduğu için, bugünden, temel saflaşmanın, devrimcilik ile muhafazakarlık arasında değil, 'devrimcilik' ile 'reformculuk' arasında olduğunu öne sürmekte ve sosyalist solun bir bölümünü şimdiden 'reformculuğun taşıyıcısı' diye niteleyerek, onlara karşı cepheden bir mücadele açmayı tasarlamaktadır. Bizler, reformculuğa karşı bir mücadelenin gerekli olduğunu düşünmekle birlikte, bunun bugün çok fazla öne çıkarılmasına ve sosyalistlerin şu veya bu kesimi hakkında 'birleşilemezlik' önyargılarına temel yapılmasına, geniş sosyalist kamuoyuna bu yönde işaretler verilmesine karşıyız."

("Birlik, kanatlılık, sosyalizmde genişlik ve açık, derin bir muhasebe" Sosyalist Parti içindeki muhalefet kanadının görüşleri-Taslak. Taslağı hazırlayan ve ilk imzalayanlar: Yavuz Alogan, Kamil Arslantürkoğlu, Atilla Aytemur, Halil Berktay, Muzaffer Erdoğdu, Muzaffer Kurşuncu, Hürriyet Karadeniz, Feyyaz Kurşuncu, Metin Özuğurlu. Destekleyenler: İlkay Alptekin Demir, Oral Çalışlar, Necmi Demir, Mehmet Gündüz, Oktay Kutlu, Tevfik Özkorkmaz, Salih Ural. ***Sosyalist Birlik*** *Mart 1989 sayı: 1)*

4) "Bugünkü reformculuk, bütün tezleri ve önermeleri ile, Bernstein-Kautsky çizgisinde bir akım olduğunu ortaya koymaktadır. Devrimin reddi, barışçı geçiş, sınıf işbirliği, evrimcilik, proletarya iktidarının reddi, piyasa ekonomisine hayranlık, burjuva demokrasisine boyuneğiş açılarından 2. Enternasyonal'den hiçbir farkı kalmamıştır. Leninizm bugünkü reformculuğun baş hedefi durumuna gelmiştir.

"Bugün bütün dünyada devrimci sosyalizmin reformizme karşı ideolojik alanda mücadelesi büyük önem kazanmıştır. Durum son derece ciddidir. Hattâ diyebiliriz ki, bu büyük reformist akım karşısında, dünya sosyalizminin var olma savaşıdır.

"Öte yandan, reformizme karşı mücadele etmek Türkiye'deki durum açısından da çok önemlidir. Her şey bir yana, halkın, baskıcı diktatörlük altında yaşadığı, solun 12 Eylül rejimi ile bastırıldığı bir ortamda 'ulusal mutabakat' ve barışçı geçişi öneren TBKP Programı, bir yılı aşkın süredir solda yapılan yoğun eleştirilerden de anlaşılacağı gibi solun önüne burjuvaziy teslimiyeti ve işbirliğini getirmektedir. Bu, sol için yıkım olacağı gibi, halk kitlelerinin baskıcı diktatörlüğe karşı yüreteceği mücadeleye de darbedir.

"Biz, aşağıda imzaları bulunan Sosyalist Birlik dergisi Yazı Kurulu üyeleri ve yazarları, bugün reformizme karşı mücadelenin önemini vurgularken, geçtiğimiz bir yılda Stalinizme karşı mücadele içinde reformizme karşı yeterli uyanıklığı göstermediğimizi burada açıkça saptamak durumundayız. Daha da önemlisi, sosyalistlerin birliği çalışmalarına katılan arkadaşlarımızın bazıları, dergimiz ve

çevresinin reformizme yakın bir eğilim içinde olduğu izlenimini veren bir tutum takındılar. TBKP'nin bölücü ve reformist çizgisine karşı mücadele eden sol kesim ile yeterli dayanışmayı göstermediler ve böylece Sosyalist Birlik'in TBKP'ye yakın bir grup olduğu imajının doğmasına yol açtılar."

("Stalinizme ve reformculuğa hayır" İmzalar: Yavuz Alogan, Zübeyir Bilen, Mehmet Gündüz, Nevzat Kulaoğlu, Feyyaz Kurşuncu, Tevfik Özkorkmaz. ***Sosyalist Birlik*** *Ocak-Şubat 1990 sayı: 10)*

Aile Belası

Poster, Mark, Eleştirel Aile Kuramı, Çev.: Hüseyin Tapınç, Ayrıntı Yayınları, 235 s.

Aile, 20. yüzyılın ikinci yarısında kadın haklarının gündeme gelmesiyle yoğun biçimde sorgulanmaya başlanmış bir kurum/kavram. Evlenme ve boşanmaların sayısı günden güne artarken; aile bir yandan hakkında birbirine ters, uzlaşmaz görüşlerin ortaya atıldığı sıcak bir tartışma odağına, diğer yandan da geçmişi ve günümüzdeki işlevinin giderek daha çok merak konusu oluşu nedeniyle, biyoloji, psikoloji, demografi, ekonomi ile bilimler temelinde çeşitli bakış açılarının yaygınlık ve güncellik kazandığı bir araştırma alanına dönüştü. Birçok düşünür aileyi çalışmalarının merkezine oturtmasa da bu konuda bir şeyler söylemeden edememiş. Kuşkusuz Türkiye'de de yapılan araştırmalar var. Ancak bunlar çok sınırlı sayıda ve akademik çevrelerden dışarı çıktıkları pek söylenemez. Böyle bakıldığında Ayrıntı Yayınları'ndan çıkan Mark Poster imzalı *Eleştirel Aile Kuramı*, bugüne dek aile konusunda söylenenleri özetleyen ve yeni bir kuramın anahatlarını sunan bir inceleme lomasıyla önemli bir kitap niteliğinde. Poster, kitabın son bölümünde şu soruları soruyor:

"Modern aile ne zaman ortaya çıkmıştır ve tarihi önemi nedir? Modern aileden önce toplumda egemen olan aile yapıları nelerdi?" Bu sorulardan yola çıkan Poster, dört aile yapısı modeli ortaya koyuyor: 16. ve 17. yüzyılın köylü ve aristokrat aileleri, sanayi devrimi başlarındaki işçi ailesi ve 19. yüzyıl ortalarındaki burjuva ailesi. Bu dört modelin ayrıntılı bir incelemesinden sonra burjuva ailesinin gerek çocuk eğitimi, gerekse kadına bakışı açısından diğerlerinden nasıl farklı bir yere oturduğunu kanıtlıyor ve bu aşamada -giriş niteliğinde kalsa da- burjuva aile modelinin kaderî sorununa değiniyor. Ancak yazarın deyişiyle "kitabın amacı reform için ayrıntılı teklifleri sunmak değil, yalnızca ailenin daha yazılmayı bekleyen görece özerk bir tarihe sahip olduğunu kanıtlamak." Poster bunu yaparken ekonomik, antropolojik, politik ve demografik bakış açılarına pek rağbet etmiyor ve ailenin kendine özgü kısmî özerk yapısının, (kitap boyunca bu kısmî özerklik yerini kimi zaman özerkliğe terk etse de) değişik aile tarzlarının ancak onun psikolojik örüntüsüyle açıklanabileceğini savunuyor. Getirdiği tüm eleştirelere karşın, ailenin psikolojik örüntüsünü açıklarken Poster'ın en önemli dayanağı yine Freud'un ortaya koyduğu kategoriler. Bunlar özellikle ebeveyn-çocuk ilişkisi incelendiğinde değer kazanıyor.

Soruna kendi açımızdan baktığımızda ise kitabın önsözünde de belirtildiği gibi, Türkiye gerek Müslüman bir ülke olması, gerekse Poster'in kendisine ölçüt aldığı Avrupa tarihinin aşamalarından geçmemiş olması nedeniyle bugünkü Avrupa'dan farklı eğilimler gösteriyor. *Eleştirel Aile Kuramı* bu farklı eğilimlerin incelenmesine dolaylı da olsa katkıda bulunabilir, kapsamlı, bilimsel araştırmaların yaygınlaşmasına zemin hazırlayabilir.

Dürrin Tunç

Yeni Forum

Fırsattan İstifade Şahinlik

Yeni Forum dergisinin Şubat 1990 tarihli son sayısı ağırlıklı olarak Sovyet Birliği'ndeki son duruma ve Türkiye'nin bu noktada izlemesi gereken politikalara yoğunlaşıyor. Aydın Yalçın'ın birisi başyazı olmak üzere iki makalesi ile Albert Wohlstetter ve Dominic Lieven imzalı iki çeviri ilgi çekiyor.

"Milli Strateji Yoksunluğunun Sonuçları" başlıklı başyazı, Türk siyasetçilerinin SB ve Doğu Avrupa'daki son gelişmeleri derinlemesine incelemediklerinden yakınıyor ve bir strateji denemesi yapıyor. Esir Türkler konusunun gündeme getirilmesinden çekinildiğini belirten makale bunun nedenini şöyle açıklıyor:

"Türkiye, bugün insan haklarından mahrum, demokratik haklarına sahip olmayan milyonlarca esir Türk'ün bulunduğunu bütün dünya bildiği halde, bunun bilincinin gerektirdiği şekilde bu meseleyi kendisine önemli bir stratejik sorun olarak kabul etmekten çekinmiştir. Bunda, yıllardan beri Panturanizm, Pantürkizm gibi altmış yetmiş yıl önce dünyanın değişik şartları içerisinde ortaya atılmış bir sorunun, sanki günler değişmemiş gibi aynı şekilde Türkiye'de mütalla edilişi, son derece menfi bir rol oynamıştır."

"Sovyet İmparatorluğunun tam bir tasfiyeye doğru yönelmekte" olduğunu, bunun "birkaç yüzyıldır büyük sıkıntılara neden olan Rus baskısının hafiflemesi" anlamına geldiğini belirten makale, "SB'nin çoğulcu bir sisteme doğru tekamülünün Türkiye'nin çıkarlarına uygun olduğundan" ve bu gelişmenin Türkiye tarafından desteklenmesi gerektiğinden söz ediyor.

Son Azerbaycan olaylarını "ters istikamette atılmış adımlar" olarak değerlendiren başyazı, Türkiye'nin gerek bu meseleye gerekse diğer Türk topluluklarındaki hareketlenmelere kayıtsız kalamayacağını şu cümlelerle açıklıyor:

"Türk dünyasıyla yakından ilgilenilmesi, onlara örnek olacak şekilde Türkiye'nin kültürel, manevi, sosyal ve ekonomik bakımdan bağlarını güçlendirerek büyük bir yeniliğe hazırlanan bu aleme yol gösterici rol oynamamız, hiçbir zaman eskiden anlaşıldığı şekilde Pantürkizm veyahutta Turancılık meselesi değildir."

"Türkiye yurtta sulh cihanda sulh tekerlemeleri ile ve bu meseleler beni ilgilendirmiyor Sovyetlerin iç meselesidir' deyip bu olayları gözardı edemez."

"Geçenlerde bir bakanın yirmibirinci yüzyılda dünyanın birçok bölgelerinde ayyıldızlı bayrakları olan Türk kökenli birçok devletler kurulabilir dediği zaman bazı solcu çevrelerin ve yazarların gösterdikleri tepki ibret vericidir."

"İmparatorluklar Dağılırken Cesaret İhtiyatlılıktır" başlıklı makalesinde Albert Wohlstetter (Amerika'nın önde gelen milletlerarası ilişkiler ve strateji uzmanı olarak tanıtılıyor), SB'deki gelişmelerin bir kaosa dönüşmesini kimsenin istemediğini belirtikten sonra bunun tavırsızlık anlamına gelmemesi gerektiğini de ekliyor:

"Fakat 'tedbirli' olmak demek yavaş hareket etmek ya da işi yarım yamalak yapmak demek midir? Ya da Mihail Gorbaçov'u veya bir başka komünist lideri, perestroika'nın içeriği, sınırları ve temposu konusunda tamamen kendi keyfine bırakmak tedbirli olmak mıdır?"

Wohlstetter, Amerikan dış politikasını

yönlendiren çevrelerin patlama biçiminde gelişen son olaylar karşısında şaşkınlığa düştüklerini belirttikten sonra şöyle bir uyarı yapıyor:

"Rusya kısmından oluşacak yeni bir Sovyet ülkesi bile, Eurasia kıt'asındagene en büyük askeri bir güç olmaya devam edecektir. Bu devletin iktisadi bakımdan da hızla ilerleyen ve dinamik bir ülke haline gelen yeni bir hüviyet kazanması mümkündür."

Wohlstetter, makalesinin sonunda şu soruları sorarak, kendi stratejisi için de ipuçları sunuyor:

"Amerika, İkinci Dünya Savaşı esnasında ve savaş sonrasında Sovyetlerin kuvvet kullanarak kendi sınırları içine kattığı toprak kazançlarını hiçbir zaman tanımadığı için, Gorbaçov'un ülkesi içinde 'Brejnev Doktrinini uygulamaya devam etmesini', öte yandan ülke dışında 'Frank Sinatra Doktrini uygulayacağım' demesini nasıl onaylayabilir? Amerika bütün bu istikrarsız bölgelerde, halkların tam bağımsızlık arzularını tatmine yardımcı olacak, tutarlı ve realist bir stratejik doktrin geliştirmiş midir? Orta Asya'da Kafkaslarda ve Hazar bölgesindeki halkların talepleri ile ilgili olarak Amerika'nın politikası nedir?"

Eski Devrimciden Türk Kapitalizmine Taze Kan

13.2.1990 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde eski Dev-Genç Başkanı Atila Sarp'ın ilginç bir yazısı yayımlandı. "Yeni Patronlar veya Kırmızı Kapitalistler" başlıklı mekalesinde Sarp, Türkiye kapitalizmine yeni bir dinamiğin müjdesini veriyor: Kızıl Patronlar. Hem de öyle bir dinamik ki, ne yasalar ne de kural ve gelenekler sahip olduğu girişimcilik ruhunu engelleyemiyor hatta daha da artırıyor. Sarp'ın 20 yıl sonra tekrar radikalizme kaydığı anlaşılıyor (!) Bu kısa makalenin tamamını okurlarımıza sunuyoruz.

"Bu çoğuları için şaşırtıcı başlık, kendi dilimizle ifade etmeye çalıştığımız bir fenomeni açıklamak için seçilmiştir. Üstelik konunun yazılı hale getirilmesinde, basın yoluyla bu konudaki düşüncemizin iletilmeye çalışılmasında, bizi de içine alan, haklı gibi görünen yaygın bir eleştirinin payı düşüktür."

"Son yirmi yılın toplumsal gelişim süreci, gerek yerel, gerekse evrensel boyutta sınıfsız bir toplum ve evrensel bir eşitlik düzeni için fikri ve bedeni emeğini sarf edenlerin, insanın en kıymetli varlığı olan canını bile bu yolda gerekirse ortaya koyanların düşündüğü bir çizgi izlememiştir."

"Düzen kurumlarının işe almadaki gerici ölçütleri, bilgi ve beceri ile yükselmenin önündeki sicil dosyaları; düzen kurumlarındaki toplu işten çıkarılışlar, medeni bir insanın yaşamını sürdürmede yeni arayışlara yol açmıştır. Düzene karşı örgütlenmenin önündeki yasal engeller, aidat veya bağış sistemi ile bu açmazlara çözüm bulma formülünü de uygulanamaz hale getirmiştir. Evrensel dayanışma anlayışı ise günümüzde devletlerarası çıkar ilişkileri düzeyinde ve yalnızca ilgili devletin çıkarını düşünen kadrolar seviyesinde tutulmuş, bu kaynak da bu nedenle yerel medeni insanlar tarafından dışlanmıştır."

"Sosyal mülkiyet düzenini savunanların yaratıcı düşünce yöntemi, doğruluğunu, engelleri aşmadaki beceri ile kanıtlamaktadır. Özel mülkiyet düzeninin ekonomik gösterilişi olan ticarete girme, bilgi ve becerilerini ticari yönde kullanma durumuna düşen sosyal mülkiyet yanlılarının bu durumunu anlamak için sıralanan motifleri değerlendirmek gereklidir."

"Şüphesiz düşüncede sosyal, yaşantıda, özellikle iktisadi yaşamda bireysel olan insanın iki kişilikli bir yaşam süreci

göstereceği bilinen bir gerçektir. Bilimsel düşünce sistemi ne kadar acımasız doğrularla kendisini kabul ettiriyorsa, aynı şekilde özel mülkiyet düzeninin kuralları da aynı acı gerçek doğrularla zorunluluğu ortaya koymaktadır. Bu ikilem yazımıza konu fenomende değil, bugün evrensel düzeyde de kendisini göstermektedir. Sosyal mülkiyet uygulamasının açmazlarını çözmek için, özel mülkiyeti canlandırma olarak kaba bir formülasyonunu yapacağımız gidiş, toplumsal boyutları son derece yüksek bir iki kişilikliliği ortaya çıkaracaktır."

"Burada yaratıcı düşünce, yeni uygulama yöntemleri bulmakla karşı karşıyadır. Sosyal bir aktivite olan üretimin süreçlerini yeni boyutlarla zenginleştirmek bir çıkış yolu olarak düşünülmelidir."

"Konu olarak üretim sürecinin en önemli öğesi kârın paylaşımı ve kullanımında getirilecek yeni yöntemler alınmalıdır. Özel mülkiyet düzeninin mevcut yasaları kârın elde edilişi konusunda kriterler, kurallar, gelenekler koymuştur. Kârın kullanımını ve paylaşımına yönelik olarak sayılabilecek bir alan bulunmaktadır."

"Üretim sürecinin diğer öğeleri bizce sınırlı olanaklar ortaya koymakta, özellikle yasal gereklerden çok düzenin niteliğini doğrudan ilgilendiren kriter, kural ve gelenekler nedeniyle pek de özgür bir alan olarak görülmemektedir."

"Gerek medeni insan olma yolundaki bireysel gelişmenin gerekse medeni bir toplum olma yolundaki toplumsal gelişmenin içine, gittikçe bedeni emeğin önüne geçen, beyinsel üretimin dinamiği artarak katılmaktadır. Bu anlamda üretim tarzında yeni bir dinamik yaratabilecek yeni patronlar veya "kırmızı kapitalistler"in yerel ve evrensel ölçekte yadsınamaz önemleri olacaktır."

"Özel mülkiyet düzeninin bu yeni dinamiği ise yasalar, kural ve gelenekler ile engellendikçe şahlanan bir girişimcilik ruhunu ortaya çıkarmaya aday olması bakımından da incelenmeye değer bir fenonmendir."

ATİLA SARP
Ziraat Yüksek Mühendisi

TEORİ EYLEMDEN DOĞAR

Eylem

SOSYALİST PARTİ GAZETESİ

15 Mart'ta
3. Sayı Çıkıyor

TEORİ EYLEMDEN DOĞAR